

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

93

„Nu pot scrie la un ziar pe care nu-l pot citi”

Viorel Mureșan,
Augustin Mocanu `80

Marcel Lucaciu,
Un compendiu rafinat

Alice Valeria Micu
în dialog cu Dan Lungu

Carmen Ardelean,
In memoriam Iuliu Suci:
„De la o vreme, omul e suma
amintirilor”

Imelda Chința,
Discursul poetic între stare
și ne-stare

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, P-ța 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com; www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul VIII, Nr. 10 (93), octombrie 2012.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori

Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă,

Carmen Ardelean - redactori asociați; **Györfi-Deák György** - colaborator.

Marius Soare - tehnoredactor

Responsabil de număr: **Ileana Petrean-Păușan**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare
încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj;
Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimo-
niul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană
"Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de
Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor
publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format
electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit
în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3 lei. Pen-
tru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne
contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi
achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Litera-
turii Române din București.

Sumar

- Liviu Antonesei**, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2
- Daniel Săuca, Liviu Antonesei** la „Transilvania
culturală” pp. 3-4
- Carmen Ardelean**, *In memoriam Iuliu Suciu*: „De la
o vreme, omul e suma amintirilor” pp. 5-6
- Parodii de **Lucian Perța** p. 6
- Alice Valeria Micu** în dialog cu **Dan Lungu** pp. 7-8
- Victor Becheanu, Augustin Mocanu** – un etnolog
octogenar pp. 8-9
- Viorel Mureșan, Augustin Mocanu** `80 pp. 10-12
- Augustin Mocanu**, Frânturi de memorie pp. 13-14
- Ion Popescu – Sireteanu**, Doi cărturari: **Maria și
Grigorie Croitoru** p. 15
- Imelda Chintă**, Discursul poetic între *stare și ne-stare*
pp. 16-17
- Ileana Petrean – Păușan**, „Culturalul”...în revizie
tehnică p. 17
- Viorel Mureșan**, Aproape de gradul zero al poeziei
pp. 18-19
- Ioan F. Pop**, Peripatetisme p.20
- Marcel Lucaciu**, Un compendiu rafinat pp. 21-22
- Györfi** – Deák György, 8 Momente zălăuane (II)
pp.23-27
- Marin Pop**, Corespondență și scrieri inedite sub lupa
Securității. **Corneliu Coposu** către profesorul **Ion
Ivănescu** pp. 28-31
- Daniel Hoblea, Maria – Patricia Birtocean** –
metamorfoze lirice p.32
- Poeme de **Maria – Patricia Birtocean** pp. 32-33
- Marin Pop**, Monografia localității Păușa – o istorie
scrisă de un „fu al satului” pp. 34-35
- Sânziana Batiște**, Zodia lupilor. The star sign of the
wolves, traducerea în engleză **Diana Viorela Burlacu**
pp. 36-37
- Poeme de **Menunț Maximilian** p. 37
- Poeme de **Vasile Muste** p. 38
- Mirel Talos**, *Jidov Szapany* pp. 39-41
- Viorel Tăutan**, Începe o nouă stagiune...literară p.41
- Mihaela Rotaru**, Citirea molitvei la patruzeci de zile.
Abordări vechi și noi pp. 42-43
- Ștefan Goanță**, Meditația (IX) pp.44-45
- Daniel Hoblea**, Premieră la Teatrul Național Cluj p. 45
- Viorel Tăutan, Daniel Hoblea**, Malaxorul de octom-
brie pp. 46-47
- Daniel Săuca**, La centru, prin nord-vest p. 48

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Liviu Antonesei

Din partea cealaltă a orașului, aud ceea ce
Nu se poate auzi – ticăitul ceasului din marele
Turn al gloriei timpului nostru.
De partea cealaltă a Hesperiei, văd ceea ce
Nu se poate vedea. Văd căprioara tot mai voioasă
Cu cât vremea magiei se apropie.

E frumos aici, e strălucitor și magnific –
Dar nu e pentru mine templul negustorilor
Și al marilor jocuri de noroc. Nu e pentru mine.

Călător prin legiune de locuri, călător în vreme,
Așezat pe iarbă, cu spatele lipit de trunchiul
Puternicului, falnicului arbore,
Sînt potopit, mă bîntuie nostalgia drumului
Către casă. Melancolia întoarcerii.

Armăsarii în galop lasă în urmă vârtej
De nisip și smocuri de iarbă.

Așa se încheie seara în Hyde Park – licoarea
De cincisprezece ani își încheie și ea drumul
Prin această lume. În urma sa, o pulsație vie
În vene, un scurt răgaz al melancoliei.

Bărbatul mă privea insistent în autobuzul de Kensington –
Nu, nu era un iubitor de bărbați, n-am crezut asta nici o clipă,
Era prea sumbru, prea încrunțat.
Mi-am imaginat că-și spune în gînd: alt venetic, alt barbar
Care a năvălit în ținuturile noastre, să ne fure
Femeile, joburile și amintirile.

Am vrut să-l liniștesc, să-i spun că sînt, aici ca și oriunde,
Un biet trecător fără domiciliu stabil, un metec universal,
Un Ioan fără de țară – că nu rîvnesc la toamnele lui nesfîrșite,
Nici la ploile lungi ale iernilor sale.

M-a fulgerat un sentiment necuprins al tăcerii universale.
La coborîre, am înclinat capul într-un salut mut,
Final, definitiv.

Totuși, în statuile astea longiline de pe malul drept,
Dali trișează enorm – nu am văzut nici o mențiune,
Nici o aluzie, nici o trimitere la Giacometti, bietul infirm
Din care se inspiră, nici la El Greco, deși i-a cunoscut
Pe amîndoi, iar marelui cretan părea să-i poarte – cât poate un
egolatrau –

O picătură de respect, poate de admirație.

Și, totuși, deasupra fluviului, totul este necuprins de dalian,
Indiferent de materia care-a intrat în creuzetul
Unui geniu paranoic. Și critic!
Vezi asta ziua, dar o vezi mai ales acum, noaptea.

Sub arcada Podului Londrei, cerșetoarea vorbea
O engleză aproape perfectă, jucăușă și muzicală,
Cu doar o umbră de accent de acasă.

A fost prea de-ajuns – o violentă prăbușire în timp,
Un pod peste lume, o punte aproape insuportabil
De concretă. Un maelstrom de imagini,
Amintiri ca niște percepții în timp real, în direct.

Deasupra a toate, o căprioară zglobie
Și boticul său din care ies aburi.
E toamnă cu adevărat. Frunzele colorate foșnesc
Pe asfaltul umed, lucios.

Piticania cheală și șleampătă și-a cumpărat o rusoiacă
Înaltă pînă la cer, cu picioarele parcă proiectate
De nebunul de pe malul Tamisei –
El merge încurcat înainte, ea pășește țațoșă și unduitoare,
Conștientă de ridicolul efectului de contrast.

Nu e o problemă că nu există dreptate pe lume. Nu,
Nu e asta. Dar de ce devin incorect politic
De cîte ori mă izbește frumusețea absurd traficată?

Nu, nu e invidie, nu e vorba despre asta. Doar compasiune,
Doar o vagă milă, numai senzația unei alte frumuseți
Maculate.

Dau cu ochii de o coadă! Prima pe care o văd aici,
În afara celor de la muzeele cu intrare gratuită –
Disco clubul de pe High Street.
Băieții destul de șterși și uniformi. Fetele parcă
Înălțate de picioaroange. Par să poarte peste mulțime
O expoziție internațională de vulve.

Ce ospăț!, aud o voce de undeva din spate.
Dar eu mă simt ca un biet gourmet
Nimerit din greșeală la un festin
Pregătit pentru lacomii gurmanzi.

Am fost tînăr cîndva și sedus de o prostie a lui Hegel
Îmi imaginam că s-ar putea metamorfoza vreodată
Simpla cantitate într-o altă calitate. Și că Don Juan
Ar putea deveni vreodată un bărbat fericit.
Ce tîmpenie!

(9-14 Noiembrie 2011, Londra)

Din volumul „Povești filosofice cretane și alte poezii din insule”, Editura Herg Benet, 2012

Liviu Antonesei la „Transilvania culturală”

Daniel SĂUCA

Un nou invitat la emisiunea „Transilvania culturală” de la Radio Transilvania Zalău: scriitorul, jurnalistul, profesorul Liviu Antonesei. D-sa a propus, pentru prima dată, în Sălaj grație proiectului de lecturi publice susținut de Consiliul Județean Sălaj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și scriitorul Flavius Lucăcel, cu sprijinul sponsorilor UJS Cartel Alfa Filiala Sălaj, Sarmis, Time Out, Griff Hotel și Basarat Import – Export. În aceste pagini vă ofer câteva fragmente, editate, din dialogul radiofonic purtat cu L. Antonesei, cu precizarea că dialogul integral poate fi vizionat la <http://www.salajulpenet.ro/video.php?vid=150>.

Liviu Antonesei, născut la 25 aprilie 1953, Vlădeni-Iași.

Licențiat în psihologie-sociologie și doctor în științele educației al Universității „Al. I. Cuza” Iași. Profesor la Facultatea de Psihologie și Științele Educației la Universitatea „Al. I. Cuza”. Scriitor, cercetător științific, jurnalist de presă scrisă, radio și televiziune. Titular al mai multor rubrici la publicații din țară și din SUA, Canada, Franța. Între altele, între 2003 și 2009 la **Cotidianul**, iar din aprilie 2010 pînă în august 2012 la **Adevărul**.

■ A debutat în 1988 cu volumul **Semnele timpului**, eseuri, și a publicat mai mult de zece volume de literatură și despre literatură: poezie, proză, eseuri. A publicat, de asemenea, șase volume din domeniul Științelor Educației.

■ Poezie: **Pharmakon**, Cartea Românească, 1989; **Căutarea căutării**, Junimea, 1990, Premiul pentru poezie al UR; **Apariția Eonei și celelalte poeme de dragoste culese din Arborele Gnozei**, Axa, 1999; **Apariția, dispariția și eternitatea Eonei**, Paralela 45, 2005 (antologie 1978 – 2005); **Povești filosofice cretane și alte poezii din insule** (Editura Herg Benet, 2012).

■ Proză: **Check Point Charlie. Șapte povestiri fără a mai socoti și prefața**, Editura T, 2003 (ediție online Liternet, 2005); **La Morrison Hotel. Povestiri de până azi**, EuroPress Group, 2006; **Victimele inocente și colaterale ale unui război cu Rusia** (Editura Polirom, 2012).

■ Eseu: **Semnele timpului**, Junimea, 1988 (ediție online Liternet, 2006; a doua ediție onpaper Princeps Edit, 2006); **Jurnal din anii ciumei, 1987-1989. Încercări de sociologie spontană**, Polirom, 1996; **O prostie a lui Platon. Intelectualii și**

Consiliul Județean Sălaj
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
și scriitorul Flavius Lucăcel

VĂ INVITĂ LA

LECTURĂ PUBLICĂ

Liviu Antonesei

politica, Polirom, 1997; **Nautilus. Structuri, momente și modele în cultura interbelică**, Cronica, 1999 (ediția a doua Criterion Publishing, 2006); **Despre dragoste. Anatomia unui sentiment**, Ars Longa, 2000 (ediție online Liternet, 2004, ediția a II-a, Ideea Europeană, 2010); **Literatura, ce poveste! Un diptic și câteva linkuri în rețeaua literaturii**, Polirom, 2004; **Hesperia. Șapte vorbiri despre spiritul european și maladiile sale** (Princeps Edit, 2007).

- Șase cărți în domeniul științelor educației și alte științe antropologice, între care: **Paideia. Fundamentele culturale ale educației** (Polirom, 1996); **O introducere în pedagogie** (Polirom, 2003); **Polis și Paideia. Șapte studii despre educație, cultură și politici educative** (Polirom, 2003); **Ghid pentru cercetarea educației** (coordonator și autor; Polirom, 2009).

„Nu pot scrie la un ziar pe care nu-l pot citi”

(...) **Rep.: De ce ați renunțat la „Adevărul”?**
Aveați o rubrică destul de percutantă acolo...

Liviu Antonesei: Am ajuns în situația în care scriam la un ziar pe care nu îl mai puteam citi. După părerea mea, un ziar este un ziar, iar un organism de propagandă, un organism de propagandă. Pe mine nu mă interesează pentru cine face un ziar, un post de radio sau o televiziune propagandă, mă interesează că nu face presă. Mă gândeam să renunț și, la un moment dat, la 1 august, am renunțat. „Băieți, gata!” Le-am și scris, d-lui Cartianu și celorlalți: nu pot scrie la un ziar pe care nu-l pot citi! E și absurd până la urmă. Trebuie să fii cât de cât în acord cu tine însuși.

Rep.: Mai există ziare pe care le puteți citi?

L.A.: În momentul de față aproape nu mai există. Am un ziar local pe care parțial îl citesc, „Ziarul de Iași”, fostul „Monitorul de Iași”, care a avut și o rețea națională la un moment dat. Mă mai uit așa, pe sărite, câteodată în „Gândul”, dar nu întotdeauna. Dar mă mai uit în „Gândul”. Pe Cristian Tudor Popescu îl citesc și când nu are dreptate și când scrie enormități, pentru că are un farmec stilistic. Măcar scrie bine. Chiar când scrie tâmpenii, măcar le scrie bine.

Rep.: Și care credeți că este cauza, care sunt cauzele pentru care presa, scrisă, în special, a ajuns în acest hal?

L.A.: Cred că mai vinovați decât presa scrisă suntem noi cititorii, consumatorii de presă, pentru că am acceptat acest lucru, am acceptat practic o tabloidizare generală, la toate nivelele. Dacă refuzam asta, nu îndrăzneau să ne propună așa ceva. Din păcate, ei au dreptate când spun: asta cere publicul. Sigur că ei nu au dreptate, că în realitate ei dau publicului ce sunt în stare să facă. Dar publicul până la urmă ia ce i se dă, crede că asta-i presă. Am scris un studiu anul trecut pentru un volum colectiv care analizează presa românească postdecembristă, am scris o analiză cu presa din '90 încoace, până la zi, și se vede o degradare treptată. Și ceea ce este evident, dacă luăm toată presa, pe toate suporturile, este limpede: manelizare, telenovelizare, tabloidizare. Cu accente deosebite în funcție de tipul de presă. Dar e clar că acesta-i fenomenul. Pe de altă parte, și patronii: dacă au văzut că publicul poate fi dus așa, „asta dăm!” Cel mai puțin scuizabili sunt oamenii care fac efectiv presă. Pentru că ei știu totuși diferența. Patronul dacă vede că se vinde, asta face. Plus că nu avem o presă, totuși, cu fonduri transparente. Dacă am vrea să se întâmple ceva cu presa românească, ar trebui luate câteva măsuri: 1. transparența totală a patronatului din presă, pentru că se mișcă o mulțime de bani negri și atunci nu neapărat tirajele sau publicitatea vândută țin o mulțime de organisme de presă în viață; 2. breasla ca atare să adopte un cod deontologic...

Rep.: Există asemenea coduri.

L.A.: Nu. La noi există și nu există. Vreau să vă spun că în Statele Unite, în Anglia sau în Germania nu îți poți permite să faci două porcării la rând. Ai făcut-o pe prima și ai zburat! Te exclude breasla, înainte de a te recuza cititorii. Plus, să apară distincția care există în toate societățile din lume, între presa tip quality și tabloide. Credeți că în țările nordice sau Germania, în Anglia nu apar tabloide? Numai că nu vezi la chioșcul de ziare. Le vezi la hipermarketuri. În Suedia când ieși cu coșul de cumpărături, ai și tabloidele naționale sau locale acolo și le pui în coș împreună cu cartofii, cu untul, cu ce cumperi tu. Există o distincție până și în zona de difuzare. La noi nu există. Dar la noi nu există distincția între presă tabloidă, pe orice suport și presa quality. Încet, încet quality nu mai avem, decât pe zone mici, reviste culturale, publicații de nișă, fie că sunt de afaceri, de modă, care au o anume profilare.

„Nu cred că există în tot Estul o societate mai bolnavă din acest punct de vedere, în care de fapt anormalitatea dă regula”

Rep.: Cu siguranță, și datele sunt clare în această privință, singura media care prosperă este cea amintită de dvs., tabloidă. Se vede și în tiraje, în vânzări ș.a. Totuși, această degradare trebuie să aibă și cauze mai profunde.

L.A.: Sigur că are. Să nu uităm că societatea românească este într-o degradare continuă. În ciuda a ceea ce am sperat în primele zile din ianuarie 1990, de fapt am dus-o din degradare în degradare. Societatea comunistă nu era una fără repere valorice. Că erau reperele valorice tâmpite e una, dar după 22 decembrie 1989 a sărit capacul. Ori când sare capacul se amestecă apele, gunoaiele vin la suprafață. Asta s-a întâmplat peste tot în Est. Doar că acolo, pentru că au existat începuturi ale societății civile încă din timpul comunismului, mai mult și ale societății politice (să nu uităm că în iunie 1989 în Ungaria opoziția a câștigat alegerile, care a fost legalizată de câteva luni, că în ianuarie 1989 în Polonia i-a chemat Jaruzelski pe comuniști și pe Solidarność la masa rotundă și le-a spus „împărțiți puterea, țara nu mai poate fi ținută sub control militar”; și-au împărțit puterea și s-a ajuns la putere democratică), deci exista o pregătire dinainte. La noi, a trebuit să facem în același timp și societate civilă și societate politică. Și vedem ce-a ieșit. De aceea, probabil, că în douăzeci și ceva de ani nu s-au așezat apele. Nu s-au dus gunoaiele la fund, înapoi. Dimpotrivă, senzația mea este că mai degrabă s-au dus la fund valorile cât de cât autentice care nu au fost modificate, s-au transformat și ele în gunoaie, s-a întâmplat și asta. Nu cred că există în tot Estul o societate mai bolnavă din acest punct de vedere, în care de fapt anormalitatea dă regula, are audiență...
(continuare pe <http://www.salajulpenet.ro/video.php?vid=150>)

In memoriam Iuliu Suci „De la o vreme, omul e suma amintirilor”

Carmen ARDELEAN

În acest an, mai mult ca niciodată, mi-aș fi dorit să îi spun Domnului Suci, la final de vară, „La mulți ani!”. Mai mult ca niciodată pentru că, la sfârșit de primăvară, la ora 7,50 a.m., m-a sunat și, cu o evidentă îngrijorare în glas, m-a întrebat: „Ai ajuns la școală?” Am infirmat scurt. A răsuflat ușurat. A vrut să fie primul care să-mi spună „La mulți ani!”. Sau măcar primul dintre colegi...

Mi-aș fi dorit să fi putut scrie despre această minunată întâmplare a ființei mele - care a fost Domnul Suci - în numărul omagial. Nu am putut. M-am recunoscut în mărturisirile tuturor celor care au fost, în acel moment, mai puternici decât mine, dar asta nu m-a făcut să trec mai ușor peste ceea ce a însemnat pentru mine. Nu m-a făcut să trec mai ușor și nici să cred că pot să-nvăț că oamenii mor câteodată.

Nu l-am cunoscut pe Domnul Suci nici ca director, nici ca profesor cu „normă întreagă”, nici măcar ca „primar fără arginți”, imediat după evenimentele din 1989. L-am cunoscut abia în iunie 2000, când îmi place să cred că am făcut un simbolic schimb de generații pe care l-am simțit mereu ca pe o obligație morală majoră: dumnealui tocmai se pensionase, iar eu îmi începeam cariera didactică în Zalău, la liceul al cărui destin fusese definitiv marcat de prezența Domniei Sale, în calitate de director, dar și de dascăl.

Cu toate acestea, îi datorez multe Domnului Suci: permanentele încurajări în cariera didactică, accesul neîngrădit la impresionanta bibliotecă, lectura primelor poeme în cadrul Cenaclului Silvania, participarea la prima ediție a Zilelor Caietelor Silvane sau la Festivalul „Primăvara poeziei”. Mai presus de toate, îi datorez însă faptul că ceea ce scriam la vremea aceea, ceea ce gândeam, dar nu scriam, ceea ce știam că pot scrie, dar nu așterneam pe foaie din teama pe care neputința autoevaluării și-o dă, nu a rămas departe de ochii dumneavoastră, ai cititorilor. Scriu astăzi pentru că într-un 1 Decembrie, după ce am citit în cancelarie un text ce-mi aparținea, a venit la mine și mi-a spus cu o siguranță care m-a speriat și m-a obligat deopotrivă: „Tu trebuie să vii la Cenaclu! Fetio, tu ai talent!”.

Un an mai târziu, când a trebuit să organizez activități pentru Săptămâna Învățământului Sălăjean, primul la care m-am gândit a fost cel pe care

unii îl consideră mentorul Cenaclului Silvania, alții îl consideră un director și un profesor model, dar care, pentru mine, e Omul, este Etalonul. Nu mi-a refuzat atunci îndrăzneța idee a unui interviu filmat, iar plăcutul răgaz de o oră pe care ni l-am permis atunci e, astăzi, mărturia faptului că ne-a unit mai mult decât meseria de învățător pe care o aveam amândoi la bază sau cea de profesor de limba și literatura română care ne-a împlinit. Ne-au unit un mod de a gândi și niște principii pe care Domnul Suci le-a strecurat (sau le-a scăpat?) în interviul pe care a avut plăcerea să mi-l acorde la sfârșitul unei toamne târzii.

Dar lucrurile nu sunt mereu drepte pe lumea aceasta. Domnul Suci a murit înainte de a-și vedea volumul de aforisme, maxime, cugetări la care a muncit ani în șir. Am gândit atunci, la cea mai tristă lansare de carte la care am participat, că, dacă acel interviu nu ar fi fost, o „samă de cuvinte” care au fost rostite în numeroasele noastre discuții, mai mult sau mai puțin aforistic, s-ar fi pierdut, căci spunea Domnul Suci, la începutul interviului: „De la o vreme, omul e suma amintirilor. Ce-și aduce aminte, atâta există”.

Nu am simțit că e momentul să transcriu, în întregime, acel dialog-interviu care schițează, în 55 de minute, biografia unui Om. Ca să fiu sinceră, nu am putut. Am crezut că e mai bine, în acest moment, să scriu o „addenda” la volumul pe care Domnul Suci nu a mai apucat să-l vadă. O schiță de portret, marca Iuliu Suci, pe care autorul nu ar fi avut curajul să o dea tiparului, căci responsabilitatea pe care simțea că o are în fața cuvântului scris

l-a făcut să se caute în afirmațiile altora, deși, după cum veți putea citi mai jos, nu i-a lipsit nimic din ce îi trebuie unui scriitor, unui critic de nota zece. Transcriu, așadar, mai jos, zece afirmații ale unui om de nota zece, zece afirmații în care mă regăsesc și care ne vor aminti tuturor celor care l-am cunoscut și l-am respectat, l-am iubit și-l mai plângem încă pe cel căruia, cu deosebită prețuire, îi spuneam „Domnule Profesor”.

1. „Întâi și întâi a fost cartea, plăcerea lecturii.”

2. „Toată viața mi-am dorit să lucrez într-un liceu pedagogic” (Printr-o coincidență ciudată, anul morții Domnului Suciu coincide cu anul în care Liceul Pedagogic „Gh. Șincai” Zalău a devenit, printr-un ordin ministerial pe care îl consider nedrept și absurd, Liceul Teoretic „Gh. Șincai” Zalău).

3. „Dacă m-ar întreba cineva ce drum aș urma, dacă ar fi să o iau de la început, aș răspunde fără urmă de îndoială că aș urma același drum.”

4. „Munca de profesor mi-a fost temelia.”

5. „Ca profesor de literatură, am avut cele mai mari obligații, dar și cele mai mari frământări.”

6. „Oare literatura trebuie să fie învățată? Nu predarea literaturii, ci cultivarea unor sentimente... Cum se ajunge? Să caute și colegii mei. Căutarea este farmecul acțiunii respective.”

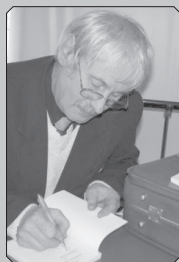
7. „A diseca o opera literară ca pe un cadavru e echivalentul unei blasfemii.”

8. „Dascălul ideal este o Fată Morgana.”

9. „O școală fără istoric, fără tradiție e o școală ca ciulinii Bărăganului, e o școală care nu există!”

10. „Nimic din ce am făcut, nu este rezultatul muncii mele, ci al muncii cu oamenii.”

Și pentru că mie și Domnului Suciu ne plăceau atât de mult parafrazările, aș încheia cu o... parafrază la parafrază. La întrebarea mea „Cum e dascălul din ziua de astăzi?”, Domnul Suciu mi-a răspuns, râzând amar: „Dascălul din zilele noastre e **un om năcăjit**”. Și câtă dreptate avea... Da, Domnule Suciu, dascălul care sunt e, din 12 iunie 2012, un om năcăjit.

Parodii de Lucian Perța

Alexandra Mureșan

Contract de publicitate

(din *Caiete Silvane*, nr. 90-91/2012)

Nici nu m-am putut gândi mai devreme că-n vara 2012, aproape de ziua mea, voi publica-n *Caietele Silvane* poeme, cinci poeme despre situația grea a elevilor de liceu.

Eu acum sunt studentă,
acolo unde am vrut mereu
să fiu, dar sunt încă atentă
la cei ce au zăvoare pe inimi încă,
la colegii rămași la Zalău, la „Silvania”
și le doresc multă putere de muncă
și... să mai lase distracția!

Azi totul se face prin publicitate –
sigilați-vă gândurile
dacă vreți să aveți de toate!

Alice Valeria Micu

Cuvintele nu se îngroapă ca morții

(din „*Caiete Silvane*” nr. 89/2012)

Nu știi la alții cum e, dar la noi, la Zalău,
cuvintele nu se îngroapă odată
cu cel ce le-a scris. Zău!
țin minte, când eram tânără fată,
la Șimleu Silvaniei, că nici acolo autorii
nu se îngropau cu opera lor.

Acuma poate mulți vor spune: I am sorry,
dar depinde de la autor la autor.
Oricum, știe bunul Dumnezeu ce face.

Mecanica sufletelor o are în degetul cel mic.

Doamne, Dumnezeule, eu, roaba ta, Alice,
eu te rog: fă un pic
de lumină în problema asta,
ia niște măsuri
și vei vedea
că nu va mai fi coadă la edituri!

Alice Valeria Micu în dialog cu Dan Lungu

Alice Valeria Micu: Vreau să-ți mulțumesc pentru disponibilitatea de a te face cunoscut cititorilor sălăjeni. Ce ar trebui să știe cineva care nu a auzit niciodată de Dan Lungu, dar află acum, grație rețelelor de socializare, că au început filmările pentru o ecranizare după romanul tău, „Sunt o babă comunistă!”, un titlu incitant, care ne trimite la dilema în fața căreia ajung tot mai mulți români: era mai bine sau mai rău în perioada comunistă?

Dan Lungu: Din punctul meu de vedere, era infinit mai rău, însă mă grăbesc să adaug că nu există un răspuns colectiv și neproblematic la această întrebare. Fiecare își gestionează memoria și îndoelile într-o manieră proprie, ceea ce fac și personajele din cartea mea. Emilia este o nostalgică: în mod paradoxal, regretă comunismul, îl regretă pe Ceaușescu, deși nu a avut funcție în partid sau în aparatul administrativ al epocii, nu s-a bucurat de privilegii colosale. Am scris acest roman nu ca s-o culpabilizez sau să o diabolizez pe Emilia, ci ca să o înțeleg. E un roman – mi-am dat seama după ce l-am scris, din ecourile lui în țară sau străinătate – care facilitează comunicarea între generații, cele de dinainte și cele de după. E un roman-balama între două epoci istorice. Într-un anumit fel corespunde generației mele, a noastre, care, în momentul în care am publicat cartea, petrecuse în postcomunism cam tot atâția ani cât în dictatură.

Alice Valeria Micu: Ne cunoaștem din adolescență prin intermediul taberelor naționale de creație „Excelsior”. Îmi amintesc de ediția din 1988 când ai câștigat trofeul „Excelsior”. Încă de atunci era evident talentul de prozator. Ce s-a schimbat de atunci pentru tine, atât din punct de vedere profesional, cât și în plan literar?

Dan Lungu: S-au întâmplat multe, greu de prins într-un răspuns succint. În primul rând, ca pentru toată lumea, a căzut dictatura, ceea ce în plan literar a însemnat desființarea cenzurii și crearea pieței libere, cu avantajele și neajunsurile ei, iar în plan profesional s-a ivit oportunitatea noii secții de sociologie, reînființată la universitatea din Iași. A urmat perioada de studenție în Iași, cu Club 8 și revista «Timpul», polemice literare aferente și proiectele literare de grup. În 2004, cu lansarea colecției «Ego.Proză» începe perioada Polirom, iar apoi, după participarea la *Les belles étrangères* și apariția «Raiului găinilor» în franceză, se deschide pentru mine scena literară europeană. Particip la lecturi publice, târguri de carte, dezbateri și

mese rotunde, îmi apar traduceri. În plan profesional, îmi țin cu pasiune cursurile la facultate, fac cercetări (despre lumea literară în perioada comunistă, viața de zi cu zi în întreprinderea socialistă ș.a.m.d), iar momentan fac un postdoc pe politici culturale.

Alice Valeria Micu: În viața fiecăruia există evenimente care ne marchează la un moment dat parcursul personal. Poți să numești un asemenea fapt sau persoană care a contribuit major la destinul tău de scriitor?

Dan Lungu: Au existat mai multe puncte de răscruce sau momente de grație în parcursul meu literar. De pildă, în liceu a fost întâlnirea cu profesorul meu de română, poetul Dumitru Țiganiuc. Au fost, apoi, taberele de creație «Excelsior», pe care deja le-ai evocat, unde am ucenicit vreo trei ani la rând la prozatorul Mircea Nedelciu. A fost Club 8, cu O. Nimigean, Radu Andriescu, Gabriel H. Decuble, Constantin Acosmei, Dan Socu și alții. A fost și este întâlnirea cu Editura Polirom. A fost și este prietenia cu Florin Lăzărescu și Lucian Dan Teodorovici. A fost întâlnirea providențială cu Laure Hinckel, cea care mi-a tradus trei romane în franceză, apoi cu ceilalți traducători. A fost politica inspirată a Institutului Cultural Român. Unele contribuții sunt directe și vizibile, altele sunt la nivel subtil. Există și contribuții de importanța cărora ne dăm seama târziu...

Alice Valeria Micu: Îmi permiți o altă întrebare? Ești o „babă” comunistă?

Dan Lungu: Nu, horărât nu ! Și o să vă propun un exercițiu simplu de imaginație: ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă Ceaușescu ar fi rămas la putere până în

ziua de azi? Sunt multe scenarii posibile, dar cel mai plauzibil, în mintea mea, arată în felul următor: aş fi devenit un inginer într-un oraş de provincie, într-o fabrică ce producea piese din ce în ce mai puţin căutate; la început mi s-ar fi părut decent, mulţumit că nu sunt undeva la ţară, iar în timp aş fi devenit alcoolic. Desigur, aş fi scris. Mai mult pentru sertar decât pentru public.

Nu, chiar nu am niciun singur motiv să regret vechiul regim.

Alice Valeria Micu: Te-ai întâlnit cu Stere Gulea, regizorul filmului? Cum a fost întâlnirea cu el?

Dan Lungu: Ca orice întâlnire importantă, ea nu a fost una fizică. Stere Gulea s-a întâlnit cu cartea mea şi s-a regăsit în ea – aici este esenţialul. Desigur, apoi ne-am văzut şi la ochi, dar deja într-un anumit fel ne cunoşteam. Cărţile, odată scăpate de sub condei, au viaţa lor şi uneori ne fac surprize frumoase, ne pregătesc întâlniri ciudate.

Alice Valeria Micu: Romanele tale utilizează alternarea planurilor, iniţial independente până la împletirea destinelor sau a traseului personajelor, dar „vocale” lor sunt extrem de diverse. Mă gândesc aici la diferenţele enorme de limbaj dintre personajele din „Cum să uiţi o femeie”, „Sunt o babă comunistă” faţă de cele din „În iad toate becurile sunt arse”. Foloseşti surse pentru documentare?

Dan Lungu: Mereu fac documentare, mereu notez câte ceva pentru proiectele mele de roman, două sau trei, pe care le port permanent în cap. Într-adevăr, vocile sunt foarte diferite. Asta şi pentru că lumea în care trăim are zone foarte diferite şi pentru că limba are registre multiple de expresivitate, dar nu registre abstracte, ci frumoase şi deopotrivă pulsând de viaţă. Viaţa mea şi a celor

din jur sunt surse excelente de documentare. Într-o halucinaţie teoretică estetizantă, singura raţiune a vieţilor noastre este aceea de a servi literaturii.

Alice Valeria Micu: Cred că cititorii ar fi curioşi să afle dacă ai utilizat repere autoreferenţiale în cărţile tale?

Dan Lungu: Da, deseori, însă ele nu reprezintă chei de lectură, ci mai degrabă un decor pentru punerea în scenă a literaturii. De pildă, pentru strada Salcânilor din „Raiul găinilor” m-am servit de strada copilăriei mele din Botoşani, iar Alice din „Sînt o babă comunistă!” este reprezentantul punctului meu de vedere în roman.

Alice Valeria Micu: Dacă ar fi să faci o singură sugestie de lectură din scrierile tale care ar fi aceea? Dar din întreaga literatură română contemporană?

Dan Lungu: E o întrebare mult prea crudă...

Alice Valeria Micu: Există vreun răspuns pentru Dan Lungu care nu şi-a găsit încă întreabarea?

Dan Lungu: Iată o întrebare cu tâlc! Da, cred că am câteva răspunsuri despre care nu am fost întrebat niciodată, aşa că nu le voi dezvălui nici de această dată. De acasă am fost învăţat să nu vorbesc neîntrebat. De altfel, răspunsurile asupra cărora nu ai fost chestionat riscă să se transforme într-un soi de monolog autist... Totuşi, ca să fiu cinstit până la capăt, despre unele dintre ele scriu în cărţi.

Alice Valeria Micu: Îţi mulţumesc mult şi aştept cu nerăbdare să ne comunicăm ziua în care cititorii sălăjeni te vor putea aplauda la ei acasă, la Zalău.

Dan Lungu: Mulţumesc şi eu! Sper să ajung cât de curând, poate chiar în ultima parte a acestui an.

Augustin Mocanu – un etnolog octogenar

Victor BECHEANU

La 12 septembrie 1932, în casa țăranilor săraci, Ana și Teodor Mocan din satul Boju, comuna Cojocna, județul Cluj, venea pe lume cel de-al doilea copil, Augustin. Până la urmă au fost șapte frați la părinți. Cu toate greutățile vieții acelor vremuri, familia Ana și Teodor Mocan s-a străduit să asigure copiilor o bună creștere.

Augustin a urmat clasele primare la Școala satească din Boju, având-o ca icoană peste timp pe învățătoarea Valeria Cristea, la îndemnul căreia a urmat Școala Normală din Cluj, devenind învățător.

În casa părinților din Boju, copilul Augustin a învățat ce este munca, cinstea, demnitatea și iubirea de oameni. Numai așa se poate explica faptul că un tânăr dintr-o familie săracă, pe acele vremuri, a putut să urmeze și cursuri universitare. Augustin Mocanu a absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Victor Babeș” din Cluj (1957), devenind Diplomat universitar în specialitatea Limba și literatura română.

A lucrat ca profesor în orașelul Cehu Silvaniei din regiunea Maramureș - azi județul Sălaj - îndeplinind și funcții de conducere ca: director adjunct (1958-

1960), director (1960-1961 și 1963-1971), Șef al Secțiunii raionale de învățământ din Cehu Silvaniei (1961-1963).

A continuat să studieze și să-și perfecționeze pregătirea profesională, susținând examenul de definitivare în învățământ (1962). Pentru examenul de gradul II a susținut lucrarea „*Despre colindat și colinde în zona folclorică De sub Codru*” (1969), iar pentru examenul de Gradul I a susținut teza „*Predarea monografică a operei lui Alexandru Macedonski în liceu*”.

A urmat cursul de perfecționare organizat de Ministerul Învățământului și a obținut delegația pentru a efectua inspecții speciale, pentru prezentare la grade didactice, pentru învățători și profesori de limba și literatura română.

Câțiva ani a condus Cenaclul „*Lyceum*” din Cehu Silvaniei și a pornit editarea (dactilografiată) a revistei omonime.

În 1971, Ministerul Educației Naționale i-a acordat titlul de **Profesor evidențiat** pentru activitatea rodnică depusă pe tărâmul învățământului.

Augustin Mocanu s-a implicat și în activitatea administrativă a orașului, fiind deputat local în mai multe legislaturi, îndeplinind și funcția de Vicepreședinte nesalarat, cu probleme de sănătate, învățământ și cultură la Consiliul orașenesc din Cehu Silvaniei.

Din dragoste și respect pentru tradițiile populare românești, Augustin Mocanu a întreprins o amplă cercetare asupra valorilor folclorice din aria Codru-Valea Sălajului, pe care le-a prezentat în mai multe lucrări de specialitate.

Octogenarul Augustin Mocanu se poate mândri cu o bogată operă pe teme etnofolclorice, pentru care Prof.dr. Iordan Datcu îl recunoaște ca etnolog și-i acordă un loc în *Dicționarul etnologilor români*, ediția a III-a, București, 2006.

Numele Augustin Mocanu apare și în volumul *Oameni de seamă ai Sălajului, Zalău - 2006* și în *Sălaj - Oameni și opere, Zalău 2011*.

Iată și lucrările publicate de Augustin Mocanu:

- **Pe cel deal cu dorurile - folclor poetic din județele Maramureș și Sălaj** - Zalău, 2001;

- **Folclor din Țara Silvaniei**, Zalău, 2004;

- **„Floare de Rai”** - *antologie de poezie populară de dragoste* - Zalău, 2004;

- **Boju - 790 de ani. Eseu geografic, social-istoric și etnofolcloric**, București - Slobozia, 2005 - **Colinda „Fata de maior”**. *Corpus de texte*, ediția I, Zalău, 2006; ediția a II-a revăzută și adăugată, Slobozia, 2007;

- **Folclor poetic. Antologie din aria Codru - Valea Sălajului**, Zalău, 2007;

- **Epică populară în versuri. Balade și colinde - balade din zonele Codrului și Sălajului. Corpus de texte poetice** (în colab. cu P. Bilțiu), Baia Mare, 2007;

- **Nadiș - 620 de ani. File dintr-o monografie**, Baia Mare, 2007;

- **Colinde mioritice din zonele Codrului și Sălajului. Corpus de texte poetice**, Baia Mare, 2008;

- **Nume de persoane în județul Ialomița**, Slobozia, 2009;

- **„La fântâna lină”**. *Colinde străvechi din Câmpia Soarelui*, (în colaborare cu Cristian Obrejan) Slobozia, 2009;

- **Cultură populară tradițională**, I, 2009, II, 2010, Zalău;

- **Negru Roșu Negru** [creații literare originale], Slobozia, 2010;

- **„Mult mă-ntreabă inima”**. *Antologie a cântecelor de dragoste și dor din aria - Sălaj - Codru*, Zalău, 2010;

- **Boju - 800 de ani (1214 - 2014)**, Cluj-Napoca, 2011;

- **Colinde românești. Texte poetice din zonele Sălajului și Codrului**, Zalău, 2011;

- **Folclor literar din zona Codrului**, *Texte extrase din Memoria Ethnologica* (în colaborare cu Ștefan Măriș), Baia Mare, 2011;

Colaborează la revistele: *Memoria ethnologica*, Baia Mare; *Caiete Silvane*, Zalău; *Helis*, Slobozia; *Răstimp*, Drobeta - Turnu Severin.

În aprilie 2007, Ministerul Învățământului, Cercetării și Tineretului îi conferă **Diploma de excelență** pentru întreaga activitate, însoțind-o cu o recompensă în bani.

Ca absolvent al Școlii Normale de Băieți din Cluj, în 2004 a fost primit membru al **Asociației Normaliștilor clujeni**, fiind și colaborator la revista cu același nume.

În octombrie 2008 a devenit membru cu drepturi depline al **Asociației de Științe Etnologice din România**, cu sediul în București.

Să ne trăiești LA MULȚI ANI, domnule Augustin Mocanu!

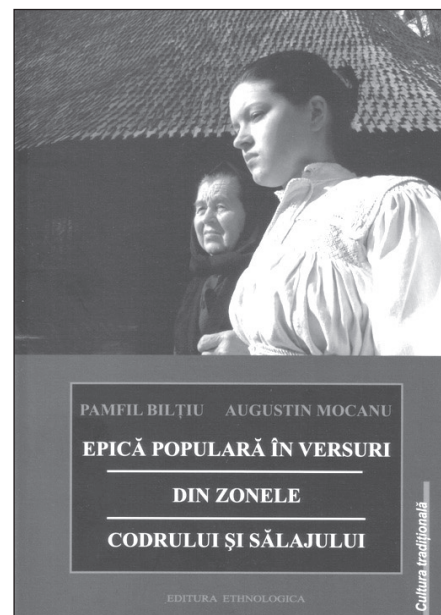
Augustin Mocanu '80

Viorel MUREȘAN

Încerc să mi-l închipui pe etnologul Augustin Mocanu împlinind la 12 septembrie 80 de ani, aici, printre coline domoale cu livezi și vii date-n pârg, într-un ținut unde a lăsat o întinsă pe patru decenii osteneală de dascăl și a cărui viață spirituală o sondează dintotdeauna. Nu știu dacă s-ar fi bucurat de mai multă atenție din partea celor, puțini, care-i cunosc laborioasa operă de o viață, dar cu siguranță sufletește ar fi fost mai împăcat. Destinul însă a vrut altfel și, la scurt timp după pensionare, s-a așezat pe un meleag nou, de o cu totul o altă structură, unde verile curg toride topind asfaltul între pereți înalți de sticlă și beton, iar iernile chinuiesc ființa cu troiene și viscole care țin uneori săptămâni în șir. Viața seacă și aspră de la Slobozia a fost de bună seamă cea care l-a îmboldit la o trăire spirituală atât de arzătoare printre izvoadele aduse de acasă și citite mereu cu lăcomie. Ruptura aceasta existențială s-a transformat, ca în nu puține alte cazuri, în neliniști creatoare, conducând la impresionanta cifră

de aproape 20 de cărți, apărute într-un singur deceniu. Și vorbim de cărți din mai multe domenii și cu referință la arii culturale diverse. Vom opera o selecție a titlurilor care conferă lui Augustin Mocanu statura unui etnolog și scriitor de reală anvergură: **Pe cel deal cu dorurile** – folclor poetic din județele Maramureș și Sălaj, Zalău, 2001; **Folclor din Țara Silvaniei**, Zalău, 2004; **Floare de Rai** – antologie de poezie populară de dragoste, Zalău, 2004; **Colinda Fata de maior**, Corpus de texte, ediția I, Zalău, 2006, ediția a II-a revăzută și adăugită, Slobozia, 2007; **Cultura populară tradițională I**, 2009, **II**, 2010, Zalău; **Negru Roșu Negru (creații literare originale)**; Slobozia, 2010; **Boju – 800 de ani**, (1214-2014), Cluj-Napoca, 2011; **Frânturi de memorie** – materiale privind antropologia socială și culturală, volum în curs de elaborare.

Cum putem observa din alegerea titlurilor de mai sus, opera lui Augustin Mocanu e vastă și variată, mergând de la (nu o simplă) culegere de folclor, la hermeneutica textelor, de la dinamica formelor la studiul elementelor prozodice, apoi de la confesiunea lirică ori narativă, la studiul monografic de întinsă competență etnologică. Numărul elevilor pe care i-a avut în 40 de ani bătuți pe muchie, la catedra de limbă și literatură română a Liceului din orașelul zonei codrenești, Cehu Silvaniei, se poate ridica la câteva mii. Aceștia nu l-au putut uita, pentru că la competența-i pregnantă a știut adăuga și o exigență pe măsură. Iar unul dintre ei, în amintirea orelor de limba latină, scandează din a treia **Georgică** a lui Vergilius: *Fugit irreparabile tempus*. Și, desigur, mai neașa urare:

**LA MULȚI ANI,
Domnule PROFESOR!**

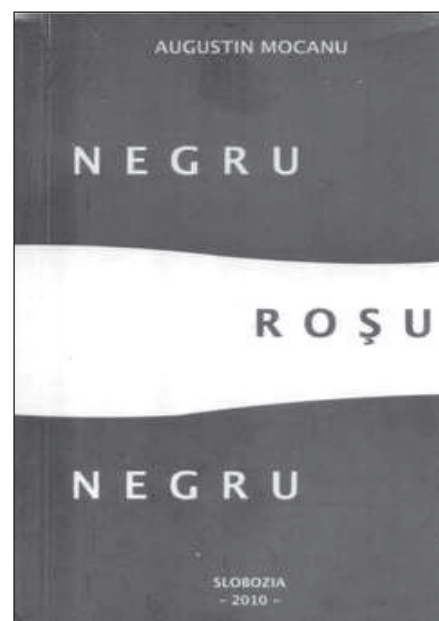
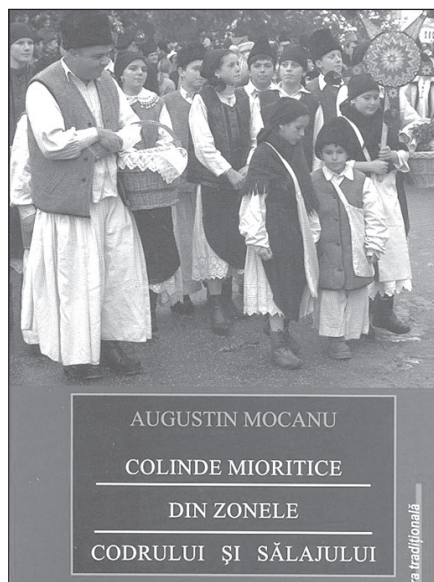
Lirica propriu-zisă își află locul în a patra și ultima secvență a volumului **Pe cel deal cu dorurile**, cea mai prețioasă de altfel. Materialul e organizat tematic și reflectă foarte bine realitatea folclorică a satelor din zona Codrului (parte din județele Maramureș, Satu-Mare și Sălaj) în a doua jumătate a veacului al XX-lea. Aproape întregul capitol e o amplă colecție de *doine*, specie răspândită la românii transilvăneni mai mult decât la cei din alte zone ale țării. **Cântece de dragoste** ar trebui să formeze singure o carte, din mai multe puncte de vedere, comparabilă cu **Antologia de poezie populară** alcătuită de Lucian Blaga. E izbitoare mai întâi coincidența numerică: opul lui Blaga cuprinde 140 de piese; fascicula cu *doine* erotice la Mocanu, 141. De aici derivă și regretul nostru că *doinele* erotice codrenești suferă de o înghesuală ce le

sufocă, pentru a nu mai invoca și pierderea expresivității și a unei mari părți din rafinamentul stilistic într-un astfel de spațiu. Poate că editura care le-a găzduit mai întâi le va face dreptate, rezervându-le cândva o tipăritură aparte. Asemănările în planul discursului subiectiv-obiectivat sunt și ele numeroase, iar în câteva cazuri avem parte de variante foarte apropiate ale aceleiași doine, cum se va putea vedea. La Blaga: *Mândrior cu cușma albă, / Ia-mă-n lume de ți-s dragă. / De ți s-a urât cu mine / Fă-mă brâu pe lângă tine, / Brâu din aur împletit / Și cu pietre-mpodobit. / Fă-mă pean' de ciocârlie / Să mă pui în pălărie. / De ți s-a urât cu peană / Fă-mă lumină de ceară, / Fă-mă lumină de seu / Să mă pui la fițul tău. / Tu mândruț, când ai cina / Eu frumos te-oi lumina, / Omenii te-or întreba / Ce lumină e asta. / Asta-i lumină de seu, / Mândruță din satul meu, / Asta-i lumină de ceară, / Mândra mea de astă-vară* (pp.273-275). Esențială mi se pare acum precizarea din antologia lui Blaga: *Doină din Maramureș* (p.292). Și acum iată varianta din **Pe cel deal cu dorurile**: *Bade cu căciulă neagră, / Du-mă-n lume de ți-s dragă, / De ți-a păré greu cu mine, / Fă-mă brâu pe lângă tine, / De ți-a păré greu cu brîu, / Fă-mă floare de salsău, / De ți-a părea greu cu floare, / Fă-mă lumină de său, / Drăguță din satul meu, / - Ce lumină-i aceasta? - Asta-i lumină de său, / Drăguță din satul meu, /*

Asta-i lumină de ceară, / Drăguță din a mé țară (S.J., Nadiș, 1970). Deși exemplele ar putea spori, noi credem suficient atât pentru a ne face credibile afirmațiile. Sugestia noastră de mai sus a fost bineînțeleasă atât de către autor cât și de către editură și a condus la apariția unei culegeri de sine stătătoare: **Floare de rai – antologie de poezie populară de dragoste**, Zalău, 2004.

Culegerea de folclor poetic a D-lui Augustin Mocanu se încheie pe o coardă antrenantă, cu *strigături la joc*. Dacă doinele sunt expresia unei voci interioare, catrenele (în cea mai mare parte) aluziv-ironice presupun un public aflat în toilul unei petreceri, de obicei la joc. Pes-

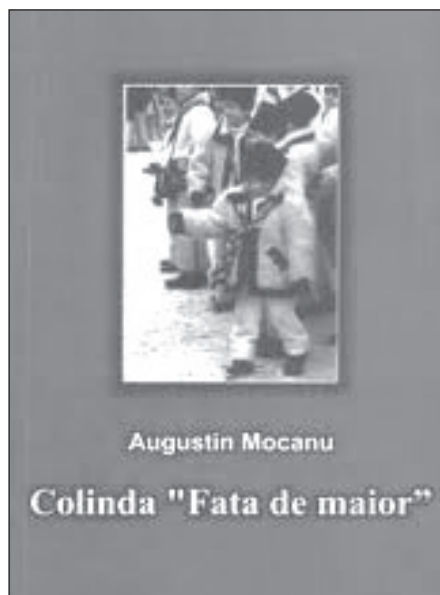

volumului. Nuvela îl are ca protagonist pe Găvrilă din Gorgana, a cărui tragică și complicată poveste o spune un narator feminin, personaj și martor al întâmplărilor. Subiectul e dintr-un topos cunoscut încă din proza lui Pavel Dan, Câmpia Transilvaniei. Cea care narază faptele își intersectase viața, într-un mariaj nefericit cu aceea a lui Găvrilă. Bărbatul fusese însurat cu o soră a ei, Victoria, care a murit la trei săptămâni după prima naștere, din cauză că nu s-a știut îngriji. Uleana, încă nici de șaptesprezece ani, este chemată în casa cumnatului să aibă grijă de copilul rămas orfan, unde, după un timp, i se propune să ia locul surorii moarte prea devreme. Cununia la notar are loc, iar cea religioasă se amână din cauza postului mare. Bărbatul e luat pe front, apoi dus prizonier la ruși, de unde nu se mai întoarce vreme de opt ani. După primii trei ani de căsnicie în lipsa soțului, soacra o obligă să se cunune religios. Acest ritual, cu pălăria mirelui în mână în fața altarului, e un episod pe cât de dramatic, pe atât de ilar. La întoarcerea din prizonierat, prin 1948, omul e doar o epavă, iar apropierea firească dintre soți nu se mai produce. Soacra devine tot mai agasantă cu nora încă tânără până când, într-un moment de demență, izbind-o cu biciul pe Uleana, bătrâna cade istovită, mu-

te apele ironiei abia stăpânite se revarsă câteodată sarcasmul, nicicând însă nu sunt tulburate de ură.

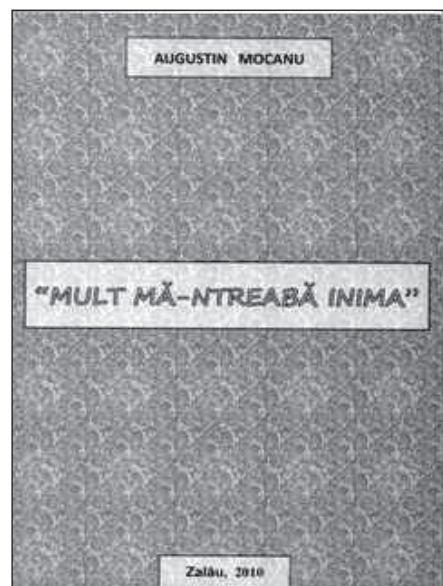
La capătul lecturii acestui impresionant material poetic, ai revelația încheierii unui cânt de epopie, în care glăsuirea apotropaică întâlnește adjectivul aborigen dintr-un epitet cu nuanță grotescă, sau verbul cu sens necunoscut, care învăluie actul uman într-un abur ocult.

O proză aproape antologică e, în cartea de creații originale **Negru Roșu Negru, Uleana**, de altfel, textul cel mai complex al

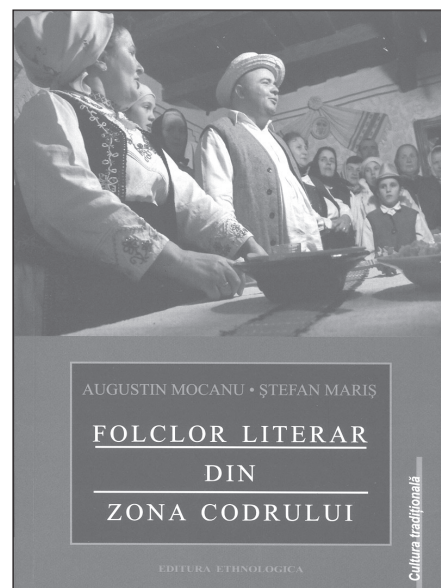
rind două zile mai târziu. După parastasul de șase săptămâni, Uleana își ia lumea în cap, părăsind casa blestemată. Găvrilă o așteaptă un timp în zadar, apoi divorțează și se însoară a treia oară cu o văduvă pe nume Tilica al cărui bărbat murise în Rusia. Spre mirarea satului, cele două femei sunt văzute împreună la înmormântarea nefericitului Găvrilă din Gorgana. Ca structură, povestirea e un lung monolog al Ulenei, care se confesează unui ascultător imaginar. Folosirea dibace a pitorescului sau a insolitului sunt calități esențiale ale scrisului lui Augustin Mocanu.

Capitolul **Alte proze** încheie, ca să spunem așa, partea epică a volumului. **Gest** și **Grâul** sunt două *georgice* în proză, dovedind aplicația autorului spre lirismul descrierilor de natură și al stărilor sentimentale delicate. Proza intitulată **Pop Dănilă** e o fiziologie literară, împingând sub lupa cititorului alt tip de personaj decât cele cu care autorul ne-a deprins, un intelectual de țară din perioada nu prea îndepărtată a comunismului. Lacunele sistemului didactic, mereu aceleași și mereu altele, sunt dovedite sau numai sugerate cu puzderia de detalii din existența cenușie a unui profesor de țară cu, în mod absurd, mai multe euri, al căror număr încă sporește de la o împrejurare la alta. Proza surprinde subtil vanitatea unei categorii

sociale a cărei muncă, ridiculizată din toate direcțiile, începe a deveni inutilă. În foarte scurta compoziție **Vierme** se simte puternic răsuflul lui Urmuz, pe când **Măștile** dă senzația de umor reprimat ca-n bancurile seci.

Ultimele douăzeci și cinci de pagini sunt acoperite cu versuri, care tind să formeze un ciclu, fie prin tematica istorico-patriotică, fie prin sursa folclorică a motivelor. Neuitare stilistic și destul de inegale, poemele suferă și de lipsa unui titlu generic, care ar fi putut focaliza către o direcție mai clară sensurile estetice. Grupajul e deschis de un scurt *motto* cu valențe paremiologice, căci eul liric de aici e o străină *gură*, cea care se aude și din literatura populară, aceea care pe toate le vede și le judecă: *N-a stat Lumea asta niciodată astfel, / bleagă, rezemată în toiag de fum* (p. 66). Aproape o doină de înstrăinare e **Destin**, text autoreferențial scris în cadențe folclorice, dar cu o notă livrescă în final. Micul poem e sfâșietor, ca un bocet, iar tema dislocării dintr-un spațiu în altul e dezvoltată în paralel cu aceea a evadării ființei. Neantizarea nu e definitivă, ca în folclor, ea se poate metamorfoza în destin, deoarece există la om vocația creatoare ce poate conduce spre o substituție metonimică: *Dusu-m-am și m-am tot dus / De la Răsărit spre-Apus. / Bătut de vânturi și ploii, / N-am mai venit înapoi. / Când trupul nu mai putu, / Trimisu-mi-am sufletu' / Singurel și fără glas / Să vie la voi de mas. / A plecat, dar nu s-a-ntors, / Vremea m-a gătat de tors. / Am rămas pe căi, pustiu, / Acasă nu pot să viu; / Și-am rămas pe căi departe, / Și măntorc la voi drept carte* (pp. 66-67). Folcloristul A. Mocanu, cel care a cântărit în fața claselor de elevi zeci de doine, iar în sumarul cărților sale, câteva sute, intră, ca altădată Coșbuc, într-un înfiorat dialog cu cântecul liric popular: *Oare ce-i fi fost / până n-ai avut / acest tainic rost? / Poate, un zâmbet de fată / sau o pleoapă mișcată / ca aripa unui fluture fin... / Poate, durere și chin, / ori pâine prea bună / într-un olat străin;*

strigăt pe câmp de bătaie, / grăie de jar și cosițe bălaie; / cristale-n pâraie de munte, / omăt peste creștet / și viscol sub frunte; / zvâcnire verticală-n istorie / cu suflet de fulger / și haine de glorie. / Poate că Rubobostes, / ori cine știe cine / ți-a făurit aripi / și te-a trimis până la mine (**Doină**, pp.68-69). În **Țara soarelui răsare** poetul are o viziune gigantescă asupra entității patriei, în timp ce în două **Mărțișoare** triumfă spiritul ludic și copilăria, care converg spre o reprezentare apolinică: *Bucure, vă bucure / zborul blând de fluture! / Să nu rupeți filele / De la bune, zilele! / Facă-se ceață lumină / Fie-vă viața senină / Și bucuria deplină!* (**Mărțișor 1**, p.73). Uneori, autorul caută cuvântul rarissim, asupra căruia atrage atenția așezându-l drept titlu, așa cum alții au grijă să-l plaseze în rimă: *În această răscruce, sub vânturi, / înfășurat în umbra mea / ca într-o manta regală, / m-oi odihni de-a pururi astrucat, / Mai pură decât neființa / va licări lumina mea etern* (**Astrucat**, p.77). Dacă ar fi să găsim o umbră tutelară risipită în aceste versuri, ea ar fi Arghezi. Chiar apar câteva portrete *À la manière de*: **Lelea** (pp.78-79), sau **Noaptea** (p.80). **Noaptea Goriilei** e o poezie tematică, politică. Cele aproape o sută de pagini din **Negru roșu negru** adună truda literară risipită pe mai multe decenii a unui eminent dascăl de limba română.

Frânturi de memorie

Augustin MOCANU

Râpa Șipoțelului

Ca și cum ar fi lucrat puterile unui *făcut*, satul nostru, Boju, și-a așezat vatra în jurul unei râpe, cel mai rău și mai prăpăstios loc din toată întinderea hotarului acestei așezări. Către mijlocul localității, se vede o ridicătură de teren drept deasupra, unde se află biserica și, nu de departe, școala. Printre cele două clădiri, cam la aceeași depărtare de fiecare, curge firul de apă al unui pârăuș liniștit, care nici nu bănuiește, săracul, că numai la o zvârlitură bună de piatră îi este dat să se rostogolească peste bolovani, frângându-se, făcând spume și urlând cu o furie pe care n-a cunoscut-o încă în scurta lui călătorie. Peste câteva clipe, zburdalnica săritură se sfârșește și el, zdrobit de tot cum e, se adună pic lângă pic și firicelul de apă o ia la vale pe fundul pietros al unei râpe imense, Râpa Șipoțelului numită de lume și Râpa Popii, de unde nu poți privi decât către cer și, uneori, crezi că acolo mereu e noapte și aștepți să se zărească stelele.

Pe zidul râpei, înalt cât un bloc cu zece etaje, se observă distinct mai multe straturi geologice formate prin sedimentări succesive, structuri caracteristice Câmpiei Transilvaniei, care marchează etape din istoria Pământului. Chiar deasupra se află o fâșie subțire de sol negru, strâns „în brațe” cu disperare de rădăcinile unor salcâmi pricâjiți care împreună cu mici tufe de spini și buruieni: porumbei, măcieși, brusturi, urzici, cucute și pelin alcătuiesc o vegetație amărâtă ca părul răvășit al unui popă bătrân. Sub fâșia cea neagră e un strat gros de argilă galbenă, îmbătrânită și urâtă de vreme, sub soare și vânt. Urmează la rând alte câteva straturi perfect orizontale, care mai gros, care mai subțire, împeștrind toată întinderea înaltului perete: unul subțirel de calcar, alb ca creta școlară, stropit ici-colo cu picurași de cărbune de un negru pur, strălucitor ca iadul, venind chiar din noaptea nopților; ceva mai jos, stă un rând de pietre galbene, rotunde ca niște pite enorme, bune pentru uriașii din povești ale căror mormânturi cât dealurile se văd și astăzi preperate peste tot în hotarul satului. Vine apoi altul din nisip fin de culoarea aurului, alte pâini de piatră mai mici și mai dese, de sub care râpa își împinge în afară o burtă ondulată, formată din mai multe valuri înzorzionate cu tufe de spinărai închipuind niște burice jucăușe de toată mirarea, și de acolo în jos, cât îngăduie căscătura pământului

ochilor mei să scormonească și închipuirii să născocască, e o masă compactă de argilă vânăță, densă, căreia sătenii îi zic *spoială*, pentru că, uscată, pisată mărunt ca fărina, cernută și muiată cu apă, din ea se obține o pastă neagră-vinocioară folosită la văruiul pălătarelor, polmoanelor, poieților, cohiilor, cuptoarelor de copt pâine etc.

În dreapta micului pârău, începând de la școală, terenul scoboară în trei trepte succesive. Pe ele se află gospodăria cu grădini ale căror capete merg până la pârăușul de sub râpă. În vremea copilăriei mele, prin anii 1940-1950, sub râpă erau șase gospodării, fiecare având: casă, poiată cu șură, cotețe pentru porci, cătrețe la păsări, ocol pentru oi, șopru pentru lemne, coștei pentru cucuruși, loc anume lăsat pentru clăditul jirezilor de paie și pleavă precum și pentru clăile cele înalte de fân. Nimeni nu avea fântâna lui, ci toată lumea ducea apă de sub râpă: de la Șipoțelul cel vechi din grădina lui Ionaș Hațeganu, unde apa se aduna într-o bute mare de stejar, și de la Șipoțelul cel nou din grădina lui Vasile Oltean, moștenită de soție-sa de la Cioacea, unde apa se strângea într-o fântânioară captușită cu piatră din pârău. De băut și pentru făcut mâncare se ducea numai apă foarte curată, cursă direct în vasele omului. Cealaltă era apă de stricat în gospodărie și de adăpat vitele când acestea erau ținute acasă în poieți. Apa de la Șipoțel are calități proprii: fiind moale, e foarte bună pentru spălatul hainelor și părului. Femeile susțin că în tot satul nu mai este o apă atât de bună pentru fiert fasole.

Grădinile se întind în spatele anexelor gospodărești și, de regulă, pentru folosirea lor chibzuită, sunt împărțite în două: o parte, cea mai dreaptă, mai bună, mai luminoasă și mai ușor de lucrat, era cultivată cu: puțin porumb, cânepă, cartofi, fasole pentru păstăi, curechi de vară și de toamnă, diferite legume și zarzavaturi: ai, ceapă, salată, castraveți, ridichi, roșii, morcovi, pătrunjei, țelină, sfeclă roșie etc.; cealaltă parte era plantată cu pomi: pruni, meri de vară și de toamnă, peri, nuci, mai rar câte un vișin, câteva tufe de strugurași și agriși. Chiar în dunga pârăușului, ca să apere locul de pericolul apelor, care scormonesc, rod, rup și mână totul la vale, era un rând de sălci puternice ca un zid de piatră și, mai sus de acestea, creșteau ca-n pădure salcâmi, frasini și ulmi, din care, la nevoie, se tăiau lemne de foc, se alegeau bucăți de salcâm groase,

tari și fără noduri, bune de făcut butuci pentru roți la car și ce era bun se punea de-o parte ca material pentru construcții viitoare.

Cinci din cele șase case erau clădiri vechi, ridicate în secolul al XIX-lea, și se încadrau întru totul modelului tradițional de case, specific pentru toată Câmpia Transilvaniei. Sătenii le-au ridicat din materiale locale accesibile lor: piatră de prin păraie, lemn cioplit în patru fețe pentru tălpi, stâlpi și grinzi, lemn rotund decojit pentru șarpantă, paie de secară sau trestie pentru acoperit, scânduri de brad pentru podele și tâmplărie.

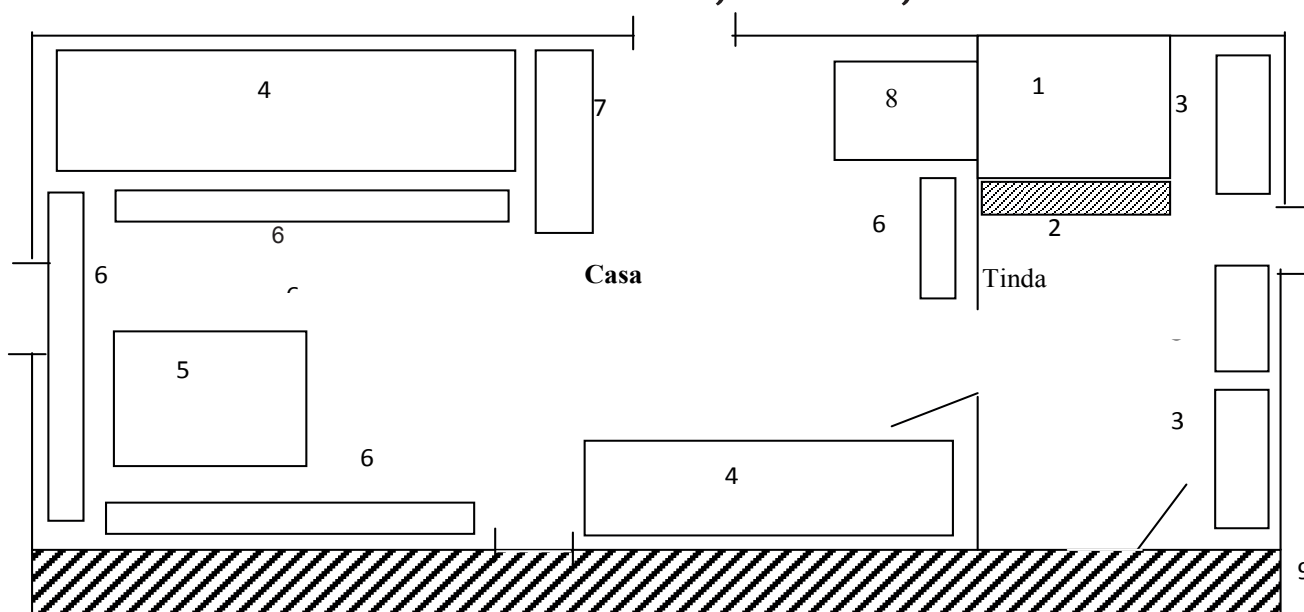
Casele se compuneau din: o încăpere mai mare, numită „casă”, și tindă. O astfel de construcție putea să aibă la fațadă un coridor deschis, adică prispă sau târnaț, scutit sub acoperiș și sprijinit pe stâlpi. Din târnaț se intra în tindă. Aici se afla cuptorul de copt pită cu vatră în față pe care, vara, se gătea mâncare. Deasupra stătea o boltă de forma unei piramide cu patru fețe, numită corlan, care era câptușită pe dinăuntru cu un strat gros de lut amestecat cu baligă, pentru a apăra construcția de incendiere. Fumul și scânteile ieșite din cuptor băteau în corlan și, la fel, cele care veneau din casă prin horn de la cuptorul de gătit și de încălzit. Urcând, fumul invadea tot podul casei și ieșea afară printr-o gaură anume lasată în acoperiș, la unele case, sau pe sub streșini, la altele de modă mai veche. Fumul, învârtindu-se sau tăuindu-se în pod, după mișcarea aerului din jurul casei, iarna afuma lent preparatele de porc și, în același timp, colora în negru-cafeniu lemnăria construcției făcând-o rezistentă și apărând-o de boli și dăunători. De asemenea, în majo-

ritatea gospodăriilor, tinda îndeplinea și funcția de magazie pentru cereale și alte produse alimentare.

Din tindă, printr-o ușă către stânga, se intra în „casă”, încăperea cea mai mare, așezată totdeauna cu fereștile către soare.

Aranjamentul interiorului casei părintești din Boj unde m-am născut, am crescut și am locuit până la vârsta de 25 de ani este exact cel dat în schița de mai jos. Completați imaginea cu vreo patru icoane de Nicula, cu câteva blide cu flori atârând pe pereți, cu îmbrăcămintea paturilor și mesei, cu niște mușcăți înflorite în ferești, cu lampa de deasupra mesei și realitatea acelor ani e evocată cu toate aspectele ei. Precizăm că mobila era simplă, de casă țărăneasă, a unei familii cu cinci copii și cu pământ puțin. În toate casele de sub râpă era cam la fel. Una singură, a lui Nașu Popului, era mai mare. Acolo, din tindă la dreapta se intra într-o încăpere mai mică decât „casa,” numită căsuță. Aceasta putea să aibă mai multe întrebuițări: în primul rând devenea locuință provizorie pentru primul urmaș căsătorit, dar, după câte îmi amintesc, în sat doar un mic număr de case posedea trei încăperi: la mijloc, tinda, la stânga spre soare, casa, și la dreapta, căsuța. Așa era casa bunicii mele din partea mamei, Deiac Alexandru, în a cărei căsuță a locuit vreo zece ani în mare înghesuială tetea Vasilie, frate cu mama. La fel stătea și mătușa Dochiță, măritată cu Nașu lui Șipoș și în casă, dincolo de tindă, locuiau socrii împreună cu o altă pereche de tineri nu demult căsătoriți, tetea Isailă, fratele tatii cu tătașă Măriuță a lui Șipoș și cu o nepoată mică a bătrânilor, rămasă orfană după moartea mamei, altă fată a lui Șipoș. (...)

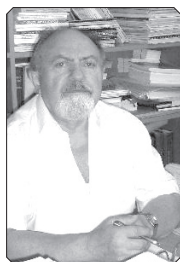
Planul unei locuințe tradiționale

1. Corlan și cuptor de pâine
2. Vatra cuptorului
3. Lădoaie pentru bucate

4. Paturi
5. Masă
6. Lavițe

7. Lada de haine
8. Cuptorul
9. Târnațul

Doi cărturari: Maria și Grigorie Croitoru

Ion POPESCU-SIRETEANU

Profesorii Maria și Grigorie Croitoru din Aluniș, județul Sălaj, au început din tinerețe să culeagă folclor și, cu timpul, să publice materialul adunat. Mai întâi le-au apărut 450 de creații poetice populare în cartea *Pe cel deal cu dorurile – folclor din județele Maramureș și Sălaj*, Zalău, 2001, semnată de Augustin Mocanu. După această experiență colectivă, s-au hotărât să publice pe numele lor materialul cules și astfel apar cărțile: *Pe unde umblă doru – folclor literar din Aluniș*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2004; *Nume de oameni, nume de animale, nume de locuri din satul Aluniș*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2005; *Obiceiul de a chiu și chiuiturile din satul Aluniș*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2007; *Meșteșug și artă populară în satul Aluniș*, Zalău, 2008; *Glosar de cuvinte regionale...*, satul Aluniș, două ediții, Zalău, 2008 și 2011. La acestea se adaugă *Preotești – un sat pe cale de dispariție*, Zalău, 2006, și *Glosar ... din satul Preotești* (jud. Vâlcea), Cluj – Napoca, Ed. Dacia XXI, 2012.

Toate aceste cărți – minus cele despre satul Preotești – reprezintă mari capitole privitoare la viața și creația spirituală a locuitorilor din Aluniș. Autorii au avut răbdarea și priceperea să adune, timp îndelungat, informații foarte importante pe care le-au organizat, înțelept, pe volume tematice.

În rândurile de față mă voi opri la culegerea de poezie populară și la *Glosar*.

Cum spune Grigorie Croitoru în *Prefață*, la vol. *Pe unde umblă doru*, „Culegerea de față are caracter monografic, deoarece am cuprins toată zestrea folclorică a satului”. Și: „În sat a existat un repertoriu de colinde laice foarte bogat ca tematică. Astăzi acestea au ieșit din repertoriul activ al tuturor colindătorilor. La modă sunt colindele religioase”.

Alunișul este un vechi sat românesc, cu prima atestare de la 1246. În trecut se numea Săplac.

Principalele ocupații ale locuitorilor sunt agricultura și creșterea vitelor, la care se adaugă albinăritul, pescuitul, vânătoarea și o seamă de meșteșuguri. Prezentând ocupațiile sătenilor, autorii au în vedere și termenii din localitate, uneori diferiți de alte localități, sau sensuri diferite, uneori neînregistrați în dicționare.

O atenție importantă acordă cei doi autori etnografi.

În culegere sunt peste 900 de texte, peste tot păstrându-se și fonetismele specifice, care dau farmec și savoare creațiilor poetice.

Ceea ce se remarcă fără întârziere când ajungi într-o localitate necunoscută sau puțin cunoscută este graiul cu particularitățile lui. Diferențele de grai individuali-

zează o zonă, iar noul venit sesizează diferențele față de limba literară, dar și față de graiul său local.

Presupun că Grigorie Croitoru, ajuns în Aluniș dintr-un sat vâlcean, a remarcat ușor astfel de diferențe, mai ales că este absolvent al unei facultăți de filologie. Așa s-a născut dorința sa de a aduna, cu grijă, cuvintele specifice satului sau zonei, cu variante fonetice și cu sensuri mai puțin cunoscute.

Glosar ... din satul Aluniș a apărut din nevoia de a fi salvate de la uitare numeroase cuvinte care au o circulație restrânsă și nu au șanse să reziste multă vreme.

Autorii acestui *Glosar* au înregistrat, alături de cuvinte comune, și porecle ori nume din microtoponimia zonei abordate.

Privită în ansamblu, lista cuvintelor din *Glosar* este prea generoasă, autorii incluzând și multe cuvinte care se folosesc pe o arie mult mai largă și nu sunt în pericol de a fi abandonate. Între acestea **a afla, afumat, afumătoare, afumătură, afund, amar, a arde**, „a lovi”, **argat, arginți, atâtuca** (numai de la litera A).

Părerea mea este că, autorii unui glosar, nefind lingviști, nu trebuie să prezinte etimologii după dicționare. Totuși, dacă doresc să prezinte și astfel de informații, este obligatoriu să se adreseze dicționarelor academice importante, cum sunt *Dicționarul limbii române* și *Micul dicționar academic*. Dar nici aici nu găsim întotdeauna soluții definitive. În *Glosar*, p. 49, se spune despre **baie** „mină” și despre subst. propriu **Baia Mare** că vine din magh. **bánya**, iar despre subst. comun **baie** „mină”, „locul de unde se scoate mine-reu” că vine din sl. **bania** „mină”, it. **bagno** „ocnă”. Autorii *Micului dict. acad.* afirmă că **baie** „mină” vine din magh. **bánya**. După o îndelungată cercetare, noi am ajuns la concluzia că acest cuvânt este o variantă cu afereză de la cuvinte precum **bordobaie, horobaie** etc. (vezi Ion Popescu-Sireteanu, *Limbă și istorie românească*, 2003, p. 195 și urm.). Prin urmare, soluțiile propuse în dicționare nu sunt definitive, cuvântul **baie** fiind o creație românească și nicidecum un împrumut. Cuvântul **băieș** „om care lucrează în mină”, este derivat al lui **baie**, cu suf. – **eș** și nu împrumut maghiar!

Era cu totul necesar ca fiecare cuvânt să poarte accent.

Cu toate rezervele, aceste *Glosare* prezintă interes pentru completarea *Marelui dicționar al limbii române* și ar fi bine ca autorii să trimită câte un exemplar la institutele de lingvistică din țară și la bibliotecile universităților din Iași, Cluj și București.

Discursul poetic între stare și ne-stare

Imelda CHINȚA

Formal, volumul intitulat sugestiv *În fața mării* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2011) este o colecție de stări și sentimente ce definesc pe de-a-ntregul dimensiunea spirituală a reputatului scriitor clujean, Ion Pop, care își structurează prezentul op pe două paliere: prima parte cuprinde grupajul *Pietre sub pietre* și adună versuri cu o puternică încărcătură religioasă, scrise în urma experienței trăite în Locurile Sfinte, iar în a doua secțiune, *În fața mării*, autorul valorifică un romantism maturat, decantat într-o dialectică a suferinței asumate. Natura compactă a volumului este transmisă de tonul fiecărui poem și al fiecărei părți, iar versurile trimit direct la tema clasică *fugit irremediabile tempus* (Virgiliu).

Lirica religioasă s-a maturizat treptat, parcurgând etape distincte, de la psalmii biblici, versificați în literatura veche de către Dosoftei și Varlaam, trecând prin penelul obiectiv al direcției tradiționaliste, apoi prin tonul revoltat, subiectiv al modernismului și atingând senectutea în lirica actuală, realizată acribios de profesorul Ion Pop. Atitudinea este una de reconciliere, de identificare cu suferința christică, amplificate de un subiectivism exacerbant: „Am mai urcat cândva, sunt aproape sigur, pe acest drum,/ pe pietrele de sub pietre. Ziduri groase/ de cetate nu prea erau, căram pe umeri lemn foarte greu,/ asudam ca acum, cred că era și sânge, -/ o amintire de spini îmi pare/ că-mi înconjoară țeasta/ cu pălpâiri ascuțite, fierbinți,/ pătrunzându-mi până în creier” (*Via Dolorosa*).

Titlul cuprinde un simbol atotprezent în volumul lui Ion Pop și anume *marea*, deținând un sens bivalent: incertitudinea, îndoiala, nehotărârea ființei care se află față în față cu propriile neliniști, pe de o parte, și renașterea sub zodia verticalității, pe de altă parte: „În clipa asta/ îmi place să cred că ești tu,/ ridicat în lumina de-amiază,/ în timp ce eu, un pic ostenit, mă aplec/ foarte încet, spre marea care mă cheamă.// Mai trebuie, nu-i așa, să stea cineva drept în lume/ printre atâtea încovoieri, printre atâtea frânțe linii” (*Pini pe faleză*).

Întregul volum este o poveste despre viață, despre sfârșit, o sinteză, o reevaluare și o spovedanie a ființei aflată la vârsta deplinei maturității: „acum mă deschid doar spre mare,/ e o monotonie-n evenimente,/ adică doar valuri se sparg, altele, aceleași,/ apropiind începutul, sfârșitul lumii./(...)/ melancolia mea e acum doar albastră și verde,/ nostalgiile albastre și verzi,/ ca acest plânset vechi, al nimănu” (*Nostalgie*).

Ion Pop ne propune o poetică a confesiunii depline, a subiectivității, a suferinței care eclozează permanent la suprafața discursului liric: „eu/ care-am adus cu mine de peste mare/ un mic bagaj de durere, atât de neînsemnat,/ printre solemnele gemete ale apei,/ încât e mai bine să nici nu spun/ că l-am adus” (*Așadar, chiparosul*). Avem, așadar, transpusă în versuri o tristețe metafizică *ex abrupto*, situându-se la o distanță considerabilă de lirismul voalat al echinoxistilor, traducând, în esență, o durere interioară prelungă, izvorâtă dintr-o neputință accentuată: „Toată tristețea mea de acum/ s-ar depune, pe rând, pe frunzele galbene// și poate-aș rămâne mai drept/ și mai sigur în vânt” (*Oră*).

Piatra este de asemenea un simbol recurent, ea reprezintă interioritatea, regresul în mineral, devenind o emblemă a permanenței, a stabilității, a durabilității: „*plapuma de piatră*”, „*piatra surdă*”, „*piatra mamă*” compun o prelungă și supărătoare simfonie a tăcerii: „Atât de singur acum în fața mării,/ și marea atât de abstractă,/ încât simt nevoia să-i caut o definiție -/(...) vuiet din care n-au mai rămas decât *v* și *t*,/ și între ele albastră tăcere nemișcată.// Ca să mă regăsesc trebuie să mă întorc cu spatele,/ să-mi pipăi fața, să-mi simt ochii și buzele,/ să-ntind brațul spre scoarța pinului,/ să-ncep să-mi număr anii,/ să-mi aduc aminte sângele, vocile” (*Pentru o definiție a mării*). Marea, asemenea omului, dar și a ființelor mitologice, mai obosește și ea, cum însuși mărturisește poetul: „Poate că obosește și marea,/ ca un Sisif al apei” (*Carnet*).

Stilul realist, amintiri legate de copilărie, de uni-

graiul
Ziarul cu cel mai mare tiraj din județ

Sălașului

RADIO

TRANSILVANIA

ZALĂU 94,6 FM

versul casnic dominat de imaginea mamei și a tatălui, folosirea unui limbaj neostentativ, precum și interesul pentru socialul interior sunt, toate, ingrediente de impact asupra formei și conținutului prezentului op. Tonul este blajin, taciturn, adesea tăcut, iar revolta în fața destinului arbitrar, a sorții nedrepte transpare în cele mai multe dintre poeme.

Există o tensiune evidentă, atât de suprafață cât și subterană, care străbate întregul volum; frustrarea transcende starea individuală și capătă proporții universale: „Mormântul monumental începe de jos, prozaic,/ de la degetele picioarelor. Simți mai întâi/ o ușoară, nevinovată amorțeală,/ un fel de somnolență a tălpilor,/ ca și cum ai călca pe un nisip foarte fin,/ și numai destul de târziu – trec ani/ îți aduci aminte de marmură” (*Monument*).

Sentimentul fragilității umane este atotprezent, ființa înțelege precaritatea devenirii, incluzând-o aici chiar și pe cea a scrisului, resimțind în permanență actul creației ca pe o amenințare a propriei existențe: „Astăzi n-am fost în stare să scriu/ decât o jumătate de poezie,/ deși obsesia mea/ cred că era întreagă” (*Procură*). Meditațiile poetului asupra condiției umane sunt rodul unui scepticism funciar, al unei conștiințe poetice mature și lucide care nu face altceva

decât reia marile teme ale literaturii moderne a secolului XX, precum singurătatea ontologică, comunicarea devenită o problemă acută a societății, încercarea de deslușire a misterului morții: „Sunt clipe, iată, în care/ te simți atât de singur,/ încât ai o nevoie imediată, ca de aer,/ de-o comparație” (*Oră*). Destinul *in absentia* – trădează o angoasă metafizică: „Nu sunt deloc convins că o să-mi convină pentru vecie/ plapuma de piatră ce mi se pregătește/ și care știu că ține deja mai mult de rece decât de cald/ altor doi morți care mai dorm sub ea./ Am câteva obiecții importante/ față de această moștenire prestigioasă, -/ în primul rând că ar fi mult prea grea pentru mine/ care sufăr deja sub țolul foarte gros/ țesut de o țărancă din Apuseni/ și care-mi aduce aminte în fiecare noapte/ de ceea ce va urma în noaptea cea mai lungă” (*Obiecții importante*).

Lirismul simpatetic al lui Ion Pop este unul credibil și acaparator în toate articulațiile sale. Dimensiunea narativă potențează pe alocuri impresia de autenticitate, de experiență trăită, creând un particularism cel puțin interesant prin care poetul schimbă tonul discursului poetic echinoxist, propunând ca alternativă o întoarcere la origini, la stări exprimate clar, dezvăluind deopotrivă o sensibilitate poetică greu detectabilă în peisajul contemporan.

Cercuri pe apă „Culturalul”... în revizie tehnică

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Pentru mulți români interesați și iubitori de cultură, TVR Cultural a însemnat în ultimul deceniu sursă de informare, sală de spectacol, cinematograf, sală de expoziție, muzeu, întâlniri cu scriitori și operele lor, cu oameni inteligenți, citiți și gândurile lor, etc., etc. Într-un cuvânt, a însemnat sigura posibilitate – sau cea mai la îndemână – de a-și hrăni spiritul doritor de adevărul și frumosul regăsite, sub diferite „chipuri”, în domeniul vast al culturii.

Devenise nu o obișnuință, ci aproape un ritual să ne pregătim sufletul pentru teatru, marți seara, pentru operă, miercuri seara, pentru „cinematecă” (adică filme de referință), vineri seara, să ne uităm la ceas pentru a nu pierde jurnalul cultural, concertele simfonice, interviurile cu personalități culturale, dialogurile mustind a idei și multe alte emisiuni făcute pentru așteptările tuturor celor care doreau să se îmbogățească launtric.

Iată însă că, fără să ne întrebe nimeni, șansa de a trăi ancorați în actualitatea culturală și valorile culturale perene ne-a fost ... tăiată, canalul național public de televiziune TVR Cultural aflându-se, de săptămâni bune, în ... revizie tehnică. Adică, în comă de grad înspre... moarte. Cine a hotărât acest lucru și cu ce drept? Televiziunea Română, cu toate canalele sale,

este televiziune publică. Pentru ea (și pentru Radiodifuziunea Română) se rețin bani pe factura de curent electric (nu în puține cazuri și celor ce nu beneficiază de serviciile lor, nedispunând de aparate), chiar dacă, spun gurile rele, se „cotizează” și prin abonamentele de cablu. Dacă acest cuvânt *public/publică* – precizează DEX-ul – înseamnă „care privește pe tot poporul, aparține întregii nații; care poate fi folosit de toată lumea”, atunci, înainte de a ne lua TVR Cultural, din cauza lipsei de bani, să justifice consiliile de administrație că banii publici pentru această instituție au fost – și sunt – folosiți cu înțelepciune și corectitudine.

Poate se vor întreba unii de ce atâta caz pentru desființarea unui canal tv, când sunt zeci între care poți alege? De acord. Fără să comentez definiția dată televiziunii de Salvador Dali – *Televiziunea este o pubeză de lux* - voi spune că, în ce mă privește, admir, subscriu afirmației și tind spre practica lui Groucho Marx: „Găsesc televiziunea foarte educativă. De fiecare dată când cineva pornește televizorul, mă duc în camera cealaltă și citesc o carte”.

Or fi crezând cei ce au puterea și mai marii televiziunii române că sacrificând TVR Cultural în scopul redresării economice a instituției se vor cumpăra și citi mai multe cărți?!

Colecția de călimări – Raftul liric

Aproape de gradul zero al poeziei

Viorel MUREȘAN

Există poeți de o discreție absolută, care publică o carte, două, apoi fac aproape totul ca exercițiul lor liric să fie uitat, chiar dacă el nu încetează. Legătura lor tainică, aproape toridă uneori, cu poezia, se consumă în lecturi febrile, din care pot izbucni reflecții critice. Nu o dată s-au văzut cazuri de critici care au început ca poeți, iar după ce s-au înhămat la carul greoi al comentariului de text, au mai pierdut din spontaneitate, și-au mai disciplinat imaginația, geometrizând formele poetice în rarele reveniri, cel mai adesea provocate. Un astfel de exemplu pare Marcel Lucaciu, care a scris două volume de poezie publicate, primul în 1995, al doilea în 2000, urmate de un volum de publicistică datată, dar cu *vădite calități literare*, cum remarcă Mircea Petean, un altul de critică pe marginea eseurilor lui Nichita Stănescu și o carte de studii și cronici literare. Un substanțial grupaj de poeme tipărit de revista *Caiete Silvine*, nr. 89, iunie 2012, ne face să ne aplecăm din nou asupra poeziei sale.

Poetul s-a format în atmosfera universitară a Filologiei clujene, încheindu-și studiile în anul ultimei revoluții românești. Mișcarea echinoxistă își pierduse grandoarea de până în 1983, când i-au fost retezate coloanele de susținere, iar în timpul studenției lui Lucaciu își căuta o nouă identitate și supraviețuia într-un lamentabil epigonism. Poate că de aceea, poetul despre care vorbim azi nici nu prea i-a dat târcoale. A debutat la Editura *Dacia*, în 1995, cu placheta intitulată **Scrisori către Isolda**. Titlurile celor trei compartimente ale cărții, **O pată albă**, **Liniștind uitarea** și **Scrisori către Isolda**, se referă mai cu seamă la formă și în mai mică măsură la conținutul poemelor, fiind vorba de o poezie uscată și deloc spectaculoasă, care se zbate într-o mare sicitate de tropi, dar nu și semantică, căci mizează totul pe tăișurile denotative ale cuvântului. Debutul acesta a intrat repede în raza de atenție a doi pătrunzători critici de poezie de la fosta revistă *Luceafărul*: Dan Cristea și Al. Cistelean. Primul remarcă apropierea acestei poezii de *lirica descărnată, laconică și obosită a ultimului Bacovia*. Lui Al. Cistelean nu-i poate scăpa *fondul romantios al poetului*, precum nici faptul că *Scritura parodică, folosindu-se, firește, de multe replici întreșesute, voluntar sau involuntar, printre cele personale, joacă într-un registru ambiguu, ce permite o subtilă permutare a grauităților în angoase și a angoaselor în gratuități*.

Peste notația sacadată care circumscrie un univers

al provinciei, poetul surprinde, cam în spiritul promoțiilor lirice mai noi, tragedia cuvântului căzut în plasa limbii de lemn ca semn al parcursului său prin spațiul concentraționar: *pe buzele fiecăruia/ plin de/ sânge// cuvântul/ și totuși nu/ s-a vorbit/ nimic* (**Sedintă**, p.12). Bacovia, cel din **Stănțe burgheze** sau din poemele rămase în periodice, mai șters sub raportul expresivității, mai devitalizat, dar marcând în fapt o nouă etapă de creație, este aici o umbră tutelară. Apar în poemele din **Scrisori către Isolda** ipostaze tipic bacoviene, fie că e vorba de reprezentanți alegorici ai poetului (fachirul, de pildă), fie de formule preluate și prelucrate intertextualist prin tehnica pastişei: *noaptea murdară, nu mai am/ decât amintiri/ politice, foamea, iubito,/ pân-dește-n vitrine*. Bacovian se manifestă și stihiiile, dintre care o recurență aparte o are **vântul**, asociat cu zăpada și ploaia. Ceea ce conduce la înrudirea cu pastelul psihologic e o variantă *interioară* a acestuia, una trăită și asumată, iar nu doar contemplată: *aleargă-n artere/ numai vântul dement/ ferecat în clepsidre/ timpul e mort/ atinge doar privirea...* (**Floreta de exercițiu**, p.20). Dacă nu doar în trecut s-a vorbit, și pe bună dreptate, despre eminescianismul lui Bacovia, Marcel Lucaciu înțelege să celebreze liric marile date ale literaturii române, cum ar fi ora călinesciană a morții lui Mihai Eminescu ranforsând această clipă cu valențe mitologice: *cămașa de spini/ îi înveli/ pieptul/ privirea devenea moale/ ca o/ blană/ de cârțiță.../ poetul muri la/ ora trei dimineața/ un trandafir roșu/ înflorea în/ văzduh* (**Ora trei dimineața**, p.12).

Partea cea mai rezistentă a volumului este a treia secțiune, cea care împrumută și titlul ansamblului, unde poetul cultivă *genul liric epistolar*, cu adresantul fictiv și mascat în draperiile metaforei. Epistola, specie cu accente didactice și, uneori, moralizatoare, va deveni *genul predilect al poetului*. Deocamdată sunt treizeci de astfel de scrisori în cartea debutului, numărul lor va spori cu încă zece în cel de-al doilea volum, iar grupajul cel mai nou, la care am făcut referire, își încheie numărătoarea cu șizeci și unu. În fascicola primelor treizeci de scrisori expresia se diversifică, prinde culoare, își face loc umorul, uneori negru, amintindu-ne vag de generația poetică a războiului (Geo Dumitrescu, Caraion, Tonegaru, Stelaru): *vrei să știi ce mai fac/ mulțumesc/ tot mai bine/ din deces în deces* (**I**, p.34). În următoarele, se face tot mai evidentă opera critică la adresa realității

românești: *mi-am cumpărat/ o singurătate perfectă/ într-un oraș/ anonim/ locuiesc confortabil/ printre iluziile deșarte/ flori și/ cenușă/ am coșmaruri frumoase/ (dacă vre-odată/ adorm)/ noaptea-și aruncă ciorapii/ eu aștept/ să/ îmi scrii/ la calendele grecești (II, pp.34-35). Apelând din nou la tehnicile textualiste, într-o disimulată uimire mucalită, autorul ni-l aduce în față pe Creangă: *o duc/ și mai bine/ am buzunarele pline/ de păianjeni/ și sunt bogat/ de atâta sărăcie/ ninge bezmetic/ în odaia mea/ confort unu (V, p.37). Sunt prizonierul scrisului fără cuvinte* e un distih emblematic dintr-o poezie intitulată **Poate**, care schițează programul unui poet prin excelență brevilocvent, autor al unor notații lirice de tip blitz, foarte aproape de gradul zero al poeziei.*

Titlul celei de-a doua cărți de poezie a lui Marcel Lucaciu este **Poemul care a împușcat metafora**, Editura Limes, Cluj, 2000. E titlul mai livresc, mai aproape de metapoezie al unui volum ce se compune din cinci secvențe: **Lumina, Strigăt de lemn, Poemul care a împușcat metafora, Planeta de hârtie** și, din nou, **Scrisori către Isolda**. Universul tematic nu se schimbă fundamental de la un volum la altul, cum se poate vedea, apar chiar elemente de contiguitate, iar autorul pare mai puțin dependent de modelul Bacovia, umbra tutelară fiind acum Blaga. Un poet al luminii, al tăcerilor nesfârșite, al jocului. Fiat lux! – din **Facerea** înseamnă ordonarea haosului. Atunci se simte pentru prima dată prezența lucrurilor. La izbucnirea luminii, lucrurile apar pe de-a-ntregul noi, încărcate de deplina lor semnificație, așa cum nouă ni se arată doar în momentele privilegiate: așa cum i se arată acum acestui poet. Adâncimi metafizice încep să prindă contur. O ipostază existențială și exponențială, căci poetul lansează mesaje în toate direcțiile, în cea mai desăvârșită singurătate: *mă aflu mereu/ într-o gară pustie/ cu mâinile-mi slabe împing/ o mare cantitate de zori/ pe șinele ruginite (XXX, p.13). Într-un loc lumina se mută în cuget, în reflectare: *de aur aprins/ de aur/ veșted/ a înflorit lumina/ pe rana/ oglinzii (Lumina, p.16).**

Ciclul **Strigăt de lemn** are în centru **oglindea** ca poartă magică între realitate și iluzie. Oglinda pare a fi și un instrument al jocului, al poeziei, unde romantica floare-albastră se poate vedea invers într-un mod revelator: *prinsă-n vânt rebelă/ floare de/ uită-mă (Ultimul anotimp, p. 20). Greutatea cărții cade însă pe secțiunea centrală, **Poemul care a împușcat metafora**, unde se promovează o direcție fecundă azi și*

niciodată străină poetului: demetaforizarea poeziei. Găsim în cuprinsul acestui ciclu titluri care exprimă dramatica luptă a poetului cu propriile fantasme, din care se va naște poezia sa: **Poem neterminat, Poem nescris, Poem amânat**. O artă poetică e intitulată **Fără titlu** și celebrează ambiguitatea ca principiu de creație: *am trimis poemul/ la sala de operație/ a ieșit de acolo/ așa cum îl vezi/ fără sens/ fără titlu/ dar mulțumit/ foarte mulțumit de/ infirmitatea lui. (p.32). Meteorologia și calendarul naturii reprezintă o constantă a acestei poezii, iar tratarea lor în tehnica bricabracului ține de tranzitivitatea poetului, de glisarea spre proză: *cad ploii bolnave/ peste verdele/ crud/ aș vrea iubirea/ să mă/ întâlnească/ la capătul/ amintirii/ în jurul meu/ doar fețe/ proletare/ speranțe cu nouri/ de fum/ cenușii/ pe străzile orașului/ plutește inserarea/ mieilor (Înserare, p.46). Dar, mi se pare, ironia e principala cale spre tranzitivizarea limbajului și subminarea reflectivității. O ironie malefică, cu valențe lirice: *un bâlbâit dă/ lecții de/ dicție/ în hala plină/ cu surdo-muți (Democrație, p.47). În cele zece scrisori către Isolda de la sfârșitul volumului poezia se încarcă de revoltă, iar limbajul e atins de cotidianul politic, maldiv și absurd: *la noi plouă/ cu ordonanțe/ târzii/ sete îmi e/ de aurul/ ptelelor tale/ arde așteptarea/ cuvintele au intrat/ în șomaj (XXXVIII, p. 59). Ține deja de ritualul acestui poet ca, la sfârșitul fiecărui ciclu de **Scrisori către Isolda**, să găsim câte un poem intitulat **Isoldei (cu mâinile albe)**. Cel de aici pare un text scris după un program bacovian, având în vedere recuzita, dar și rimele, voit naive, stângace, întâmplătoare: *vin anii/ ca ploile trec/ des/fac geamantanul/ uit să mai/ plec/ răsună vioara/ acordul e sec/ în lume/ cade toamna/ e-al frunzelor/ înec (p.61). Noul grupaj, cel din revista **Caiete Silvane** pare a aduce o esențializare a limbajului în sensul în care un cuvânt poate ocupa concomitent două poziții sintactice: *o ploaie galantă/ strivește orașul/ buimac/ un zâmbet electoral (LI). Un spor de ambiguitate poate fi, pentru poezie, o notă bună. În rest, sentimente erotice, aflate în devălmășie cu faptul social, cu politicul. În definirea acestei poezii, formula cea mai inspirată a găsit-o Mircea Petean: *Dispuse pe verticală poemele par țurțuri care atârnă de streășina unei case izolate unde numai singurătatea și-a găsit adăpost. Simplitatea, laconismul, refuzul podoabelor sunt semnele exterioare ale unei poetici a absenței. Într-o lume abandonată de zei poetul scrie epistole către o iubită absentă și textele sale sunt, înainte de toate, imagini ale frustrării.*******

Peripatetisme

Ioan F. POP

Astăzi, omul se măsoară doar cu zeii decăzuți. Cu cei care au ratat lumea.

Dacă ne-am născut în cer și sîntem doar *căzuți* pe pămînt? Oricum, pămîntul nu va mai putea susține o viață de apoi. Abia o susține pe cea de acum.

Nu-i pot citi decît pe poeții care rezistă și după a doua lectură, nu pe cei care se fac țândări de la prima. În multe cazuri, poezia a devenit doar eufonie reciclată, deșeuul unor cuvinte.

Scrisul se poate naște doar din neputințe, din rămășițele inutilizabile ale vieții. Pe de altă parte, el este cea mai mare bucurie mărturisită a cititului, o formă de a ști admira de-ne-de-scrisul.

O morală adevărată ar trebui să ne cîștige, nu să ne piardă. Morala este compromisul făcut între vise și necesități. Marile idealuri există doar pentru a putea fi ratate chiar prin idealismul pus la temelie lor.

Să peroreze cu maximă precizie despre vag, iată pasiunea devoratoare a unora.

Gîndirea care se gîndește pe sine pînă la anularea oricărei gîndiri care a generat-o. Nimicul ca faptă...

Trupul ne urmează ca un cîine credincios doar pînă la groapă. Dincolo ne *latră* doar umbrele unor absențe.

De ce – te poți întreba –, odată făcut de Dumnezeu, omul trebuie ameliorat? De ce nu a fost suficiență o singură facere?

Cei care cred din ignoranță, din frică, din oportunism, de fapt nu cred decît în patosul lor plasat în rătăcirii avantajoase. Mulți nu mai decad, pentru că nu mai au de unde. Și-au epuizat toate posibilitățile.

Faptul de a avea intuiția (țărănească a) cunoașterii oamenilor doar după cîteva cuvinte, după cîteva gesturi, a fost și este pentru mine un mare avantaj *cultural*. Chiar și în orientarea lecturilor m-am lăsat ghidat de acest prim instinct. Îmi place să simt omul dincolo de cuvinte, de gesturi. Îmi place să-l văd dezbrat de orice artificii. Vreau să văd ce este el înainte de *păcatul* exprimării.

Ca să mă feresc de anumite decepții, am preferat să stau foarte mult timp singur. Am vrut să nu am pe cine da vina pentru ceea ce sînt (pentru ceea ce nu sînt).

Cea mai mare minciună se poate ascunde în constatarea: *eu sînt*.

O grădină este o *poezie* pe care iarba, frunzele, copacii n-au scris-o încă. Mai așteaptă timpul preț de cîteva șoapte. Mare este Universul care a putut produce o frunză în bătaia vîntului și pe cineva capabil s-o admire! (Am fost într-o grădină botanică... a poeziei, de unde tot aștept un suspin).

Nu poate exista o credință absolută, dar nici o necredință. Existența le relativizează pînă la verosimil.

Sfințenia lui Augustin stă în primul rînd în omenescul talentului lui și în faptul că a știut să se ridice din căderile sale. A sacralizat cîteva neputințe.

Mare privilegiu ontologic: să putem muri doar din condiția de om.

Cu adevărat, trăim doar cît ne permite limbajul. Tehnica ne ajută să involuăm tot mai spectaculos.

Ura, oricît de întemeiată, nu se poate transforma în talent.

S-a ajuns la limita în care umanitatea nu se mai poate accepta decît în varianta ei cea mai de jos. Unora li se potrivește de minune *meseria* de om. Nu toți indivizii acestei lumi se *varsă* în umanitate.

P.S.

Aflu cu tristețe (și cu întîrziere) că distinsul profesor Iuliu Suciuc ne-a părăsit lăsîndu-ne mai săraci cu un om de omenie și cu un exuberant ferment cultural. Deși ne-am întîlnit doar de cîteva ori, omul afabil, deschis și entuziast, capabil de curiozități sincere pentru scrisul celuilalt, mi-a lăsat o adîncă și de neșters impresie. Îi sînt recunoscător pentru o atenție și o prețuire culturală pe care, din păcate, nu i le mai pot întoarce. Pot să-i păstrez doar amintirea în care reverberează regretul de a nu ne fi cunoscut mai bine, pe măsura generozității și disponibilității sale. Golul lăsat în urmă nu îl pot umple decît cu zîmbetul prietenos și cu expresia lui mereu luminoasă, cu mîhnirea că nu avem niciodată timp pentru cei mai buni decît noi. Dacă nu a fost să fie în această lume, poate ne von reîntîlni în lumea de apoi a cuvîntului capabil de noi începuturi...

(I.F.P.)

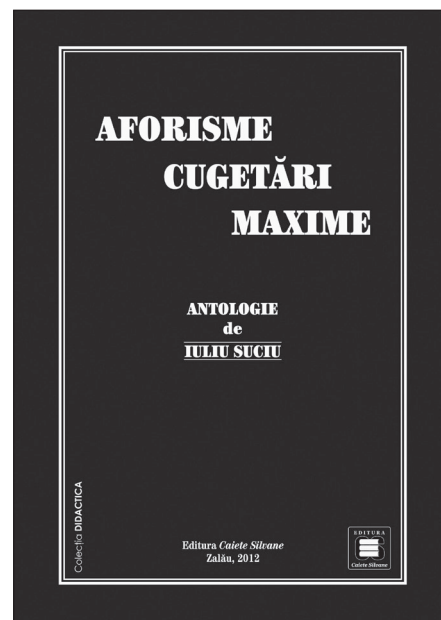
Un compendiu rafinat

Marcel LUCACIU

Fără îndoială, în vremurile pe care le trăim - indignați sau blazați - e tot mai greu să găsești un refugiu, dincolo de vâltoarea vieții sociale, politice ori economice. Intrigat de pragmatismul excesiv, am numit, cândva, aceste vremuri *furajere*, pentru că ne-am obișnuit - cel puțin în ultimii douăzeci de ani! - să ne hrănim cu toate efemeridele mass-mediei, cu toate nimicniciile, răutățile și „micile scandaluri” ale cotidianului devenit, peste noapte, un maidan cu orgolii. Ne-am lăsat prea ușor copleșiți de *gîlceava lumii*, uitând că mândria e primul dintre păcate; uitând că, pe lângă pâinea (străină și amară) dată vremelnicului nostru trup, mai avem nevoie și de o hrană spirituală pentru suflet. Și de unde poate fi luată o asemenea hrană, dacă nu din cărți?

Desigur, *încăpute pe mâna cititorilor, cărțile își au soarta lor* (spunea un scriitor latin, cvasiuitatul Terentianus Maurus), dar această soartă se confundă, deseori, cu însăși soarta autorilor. Pentru Iuliu Suci, profesorul de limba română și mentorul Cenaclului literar „Silvania”, cărțile au reprezentat o altă dimensiune a realității, iar bucuria lecturii i-a însoțit și întregit propria-i existență. Contemplând farsele politice și spectacolul vieții cu o detașare moromețiană (în fond, și el a fost un *independent!*), Iuliu Suci s-a refugiat în lumea cărții, dedicându-și timpul deopotrivă școlii și lecturilor pe cât

de fidele, pe atât de lucide, materializate fie în numeroase adnotări, fie în „tablete de dascăl” ori scurte comentarii critice. Rezultatul anilor de ucenicie - ani petrecuți în singurătatea și măreția liniștită a bibliotecii personale! - este monumentală antologie de *Aforisme, cugetări, maxime* (Editura Caiete Silvane, Zalău, 2012, 593 p.) ce se constituie într-un fascinant și incitant periplu livresc. *Nota* care precedă acest rafinat compendiu al lecturilor esențiale dezvăluie marile iubiri ale maestrului (cartea și lectura), imuabila lui profesune de credință, dar și descoperirea treptată a sinelui ce re-trăiește - simultan cu actul lecturii - nu doar o gamă variată de stări sufletești, ci și strania senzație a transfigurării eului (*Eu este un altul*, cum ar spune Arthur Rimbaud): „Plăcerea lecturii a reprezentat o constantă a întregii mele vieți. Am iubit cartea, lectura. Lumea cărților a fost, pentru mine, adeseori mai reală decât realitatea însăși! Am realizat o lectură nu neapărat sistematică, ci, mai degrabă, în funcție de accesul la carte. Citind, am simțit nevoia să rețin din cărți câte un gând, o definiție, o cugetare și să le notez pentru aduceri-aminte. Și astfel s-au adunat caietele cu extrase din autori aparținând unor timpuri diferite, dar creatori de *ziceri* memorabile. Recitindu-le astăzi, am impresia că parcurg un roman despre un personaj ce-și

mărturisește credințele, îndoielile, bucuriile, suferințele, certitudinile și incertitudinile sale. E un personaj donquijotesc, îndrăgostit de Dulcinea lecturii”. Nu în ultimul rând, aceeași *Notă* este menită și să ofere câteva detalii cu privire la organizarea vastului material, la scriitorii antologați, la selecția textelor, la intențiile autorului ori la finalitatea unei astfel de întreprinderi. În esență, precizările acestui excepțional colecționar de idei sunt tot atâtea dovezi ale unui spirit meticolos, înzestrat cu acribie, cu moderație și - mai ales - cu un pronunțat simț al echilibrului: „Multe din aforismele, cugetările, maximele notate, aparținând unor autori români sau străini, nu au fost selectate pentru această anto-

adevărul

Magazin
Sălăjean
LIDERUL PRESEI SĂLĂJENE

logie, mai ales în cazul unor scriitori cărora li s-au dedicat culegeri, în colecția *Cogito* a Editurii Albatros (Eminescu, Sadoveanu, Călinescu, Camil Petrescu, Balzac, Victor Hugo, Antoine de Saint-Exupéry, Montaigne, George Bernard Shaw, Voltaire, W. Shakespeare, N. Titulescu ș.a.). Când, totuși, și astfel de autori sunt citați, ne-am străduit, pe cât posibil, să nu repetăm exemplele devenite clasice, în diferite culegeri. Intenția autorului a fost și aceea de includere în antologie a unor autori și scrieri mai puțin cunoscute sau aparținând unor scriitori mai apropiați de zilele noastre sau chiar actuali. Textele prezentate sunt extrase din lucrări diferite: memorii, jurnale, corespondențe, opere literare, materiale de presă, mai puține din texte lirice (...). În organizarea materialului, așa cum rezultă din sumar, am optat pentru criteriul alfabetic asociat cu cel tematic, chiar dacă sunt posibile unele nedumeriri privind grupările realizate, pe asocieri sinonimice, antonimice, sau câmpuri

semantice. Bibliografia de la finele lucrării cuprinde autorii și operele din care s-au selectat textele, cu menționarea tuturor elementelor de identificare: autor, titlu, editură, an, localitate, traducător - când a fost cazul (...). Iubitorii de înțelepciune vor găsi în această culegere aforisme, cugetări, definiții, maxime pe teme variate, capabile să le stârnească interesul și să-i determine la o clipă de meditație”.

Ar fi nedrept să nu apreciem, alături de sensibilitatea aparte și educația artistică viguroasă, tenacitatea și eforturile sisifice ale unui lector împătimit, care zăbovește, pios, asupra numeroaselor și ilustrelor opere ale celor 331 de autori, selectând nu mai puțin de 4528 aforisme sau maxime. Cum era și firesc, din tezaurul cercetat, asiduu, nu puteau lipsi cugetările despre *carte*: „Lectura unei cărți e un act intim ca îmbrățișarea și sărutul, și sărutările nu se dau pe stradă” (G. Călinescu, *Aproape de Elada*, p. 37); „Cartea e o făgăduială, o bucurie, o călătorie prin su-

flete, gânduri și frumuseți” (Tudor Arghezi, *Scrieri XXVI*, p. 59); „Să vorbești despre carte ca despre o ființă vie. Altminteri, cum ai putea-o iubi? În fond, gândiți-vă ce se întâmplă cu cărțile: le dorim, le avem, ne bucurăm de ele, ne plictosesc, le părăsim, le regăsim, ne pierdem în ele, le îngropăm numele în adâncul nostru și, dacă e nevoie, îl uităm. Nu așa arată toate iubirile noastre?” (Gabriel Liiceanu, *Declarație de iubire*, p. 173).

Citind mii de pagini, cu o dragoste spirituală niciodată truca-tă, Iuliu Suciuc ne impresionează prin capacitatea de a distinge esențialul de neesențial, prin dexteritatea alegerii dramului de aur din noianul literar, prin ordinea și simetria iluminărilor lăuntrice. Substanțială și polivalentă, antologia de *Aforisme, cugetări, maxime* e deopotrivă o pledoarie pentru carte și o invitație la lectură, într-o lume în care - pentru un intelectual autentic - ultimul refugiu rămâne biblioteca; acest mic paradis terestru...

Abonează-te la

Caiete Silvane*

Revista lunară de cultură a județului Sălaj

Abonament revistă
3 lei/lună; 36 lei/an

Abonament revistă + carte
(apărută la Editura Caiete Silvane)
7 lei/lună; 84 lei/an

Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj

*Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție (0260-612870).

Continuare din numărul trecut

8 Momente zălăuane (II) (Techergheli sălăjene 8)

GYÖRFI-DEÁK György

3. UN AMFITEATRU ÎNCINS CA O TIGAIIE

Desemnarea datei de 29 iulie ca zi pentru organizarea referendumului de demitere a președintelui României a încurcat multe planuri, printre care și unul legat de punerea în valoare a ansamblului arheologic de la Porolissum. Anul trecut, cu prilejul „Festivalului roman”, străvechea capitală de provincie a oferit cadrul feeric în care s-au căsătorit zâna dacică Ancuța Mărieș cu arheologul american Eric De Sena. Pentru variațiune, tema propusă în acest an, cu mult înainte de complicațiile politice din vară, a fost organizarea unor funeralii romane.

Latinii antici nu-și îngropau răpușii, ci, întocmai ca și grecii în celebrele epopei homerice, le clădeau un rug mortuar și-i incinerau. Creștinismul și „credo in carnis resurrectionem et vitam aeternam” (cred în învierea trupului și viața eternă) a schimbat radical acest obicei și a promovat înhumarea. La un moment dat, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, costurile unei înmormântări au depășit anumite limite de bun-simț, astfel încât împăratul Iosif al II-lea de Habsburg a încercat să impună revenirea la ceva simplu, adică mortul să fie înfășat într-un giulgiu și azvârlit într-o groapă comună, dar a stârnit protestul general al supușilor din toate provinciile imperiului. Întrucât începuse să bată vântul schimbării și se anunța căderea Bastiliei, „reformatorul împărătesc” a renunțat la idee pe patul de moarte. Din păcate, în mileniul al III-lea, criza de spațiu și scumpirea „locurilor de veci” din marile orașe, au readus transformarea trupurilor în cenușă printre opțiunile decedaților. O urnă încape pe orice poliță și

nu trebuie răscumpărată din șapte în șapte ani.

Mi-am anunțat prietenii că mă voi duce la „Porolissum Fest 2012” și m-au întrebat nedumeriți: „Ce e aia?”

- Păi, o reconstituire istorică făcută de specialiștii de la Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău. Ea va începe cu citirea panegiricului împăratului Traian (Marcus Ulpius Nerva Traianus), „Nimfele Daciei” îl vor jeli, va urma incinerarea defunctului, armata îi va acorda onorurile cuvenite, doi gladiatori se vor înfrunța lângă rug, iar fiul său adoptiv, Hadrian (Publius Aelius Traianus Hadrianus), va fi aclamat ca succesor.

- Aș, n-ai ce face?

Cum sunt o fire încăpățânată și sufăr de patriotism local acutizat, am schimbat tactica. Se zice: „Ambalajul vinde marfa”. Pentru a populariza cu succes inițiativa colegilor de la muzeu, altora le-am spus așa, într-o doară, că duminică trebuie să mă duc la o înmormântare în Moigrad.

- Da' cine-o a murit?

- Împăratul Traian.

- Fuși de aici! Ța s-o dus de mult.

- Da, dar abia acum îl petrec zălăuanii, în amfiteatrul de acolo. Și-apoi armata îl alege pe împăratul Hadrian și-l aclamează bătând cu săbiile în scuturi.

- Zău? La ce oră începe?

- Fix la prânz.

Noi am venit cu toții. După ceremonia funerară, urmau să năvălească barbarii și să forțeze partea nordică a „limes”-ului imperial. Am răbdat soarele arzător, cocoțat în crucea amiezii, acolo de unde putea să dogorească râul, ramul, cu o intensitate maximă. Dacă ne-am fi transformat în panouri solare, am fi generat kilowați de energie ieftină și ecologică. Spectacolul, desfășurarea de trupe, demonstrațiile de virtuozitate și joaca de-a războiul au meritat „prăjirea” de care a avut parte toată lumea, „ad unum omnes”, de la vlădică la opincă. Poate că la anul, organizatorilor le va veni ideea să construiască un umbrar ad-hoc prin întinderea unor prelate pe câțiva stâlpi ușori, din fibră de sticlă, fixați cu rezervoare din plastic umplute cu apă, postate la bază, întru răsfățarea oficialităților și spectatorilor. Ca plan de rezervă, pe principiul „nu pune pe altul să facă ceea ce tu însuți poți face”, fiecare poate să-și aducă o umbrelă de acasă. Ea va fi folosită atâta vreme de arșiță cât și în caz că plouă. Și, la nevoie, îi putem ciomăgi și pe roxolani cu ea.

„Acta est fabula! Salve!” (Piesa s-a terminat, a devenit poveste. Salut!)

4. LABIȘ ȘI VERBELE FRANCEZE

Este o vară cu temperaturi aviare. Alcoolul rubiniu din „termometrul îndrăgostiților” arată 42 de grade. Încă un pic și se revarsă din tubul prelung și translucid fixat pe clădirea bibliotecii județene. Mai în vale, în fața Casei de Cultură a Sindicatelor, pe panoul ceasului electronic se afișează doar 39. Destule și acelea. Căldură mare, monșer! Păcat că nu se mai predă „Moartea căprioarei” la liceu, altfel tinerii ar putea recita îngândurați din Nicolae Labiș: „Seceta a ucis orice boare de vânt./ Soarele s-a topit și a curs pe pământ./ A rămas cerul fierbinte și gol./ Ciuturile scot din fântână nămol./ Peste păduri tot mai des focuri, focuri/ Dansează sălbatic, satanice jocuri.” Cât de precisă și de actuală este imaginea! Satele de pe versanții mănoasei văi a Someșului au rămas fără apă. Flăcările înghit părțile greu accesibile ale Bucegilor, vâlvătăile înconjoară Colorado Springs de lângă Grădina Zeilor americană, fumegă pădurile de pin din Insulele Canare, ard stejarii pitici din sudul însoțit al Franței, chiparoșii Italiei și arborii de mastic de pe coastele Greciei.

În vremurile dinainte de revoluție, capodopera „poetului adolescent” se studia în ultima clasă de liceu. Labiș a povestit „vânătoarea foamei în Munții Carpați”, „la ceas oprit de lege și de datini”, din proprie experiență. Imediat după terminarea celui de-al doilea război mondial, a urmat una dintre cele mai mari secete din istoria țării. Țăranii au trebuit să predea puținele bucate adunate pentru ca țara să plătească „cote” (despăgubiri) Uniunii Sovietice. Rămași fără mijloace de trai, moldovenii s-au urcat pe „trenurile foamei” (Iași-Timișoara) și au plecat să-și câștige pâinea în Banat, o zonă mai puțin afectată de caniculă, datorită rețelelor de canale folosite atât pentru desecarea mlaștinilor cât și pentru irigațiile ogoarelor.

„Biche” înseamnă chiar „căprioară” în limba franceză. De la omofonia dintre „la biche” și Labiș au pornit multiplele speculații legate de moartea poetului, lovit de un tramvai și plecat dintre noi după ce a dictat „Pasărea cu clonț de rubin” pe patul de moar-

te din spital. Poeziile sale au fost traduse în franceză de Aurel George Boeșteanu, talmăcitor al lui Arghezi, Bлага, Philippide, plus proza lui Călinescu, Camil Petrescu, Sadoveanu. La o asemenea carte de vizită, am făcut ochii mari când am citit: „je suis mon père”, adică, la o primă interpretare, de francofon amator: „eu sunt propriul meu tată”. Mi-am amintit imediat de povestioara lui Robert Heinlein, „All You Zombies” (Voi toți zombii), unde eroina, o barmaniță orfană, se face agentă temporală și își schimbă sexul, se întoarce în timp, devine propriul său tată, iar de dragul paradoxurilor temporale, chiar propriul bunic și propria bunică. Va să zică am picat de fraier, aviz „get-begeților”. Aurel George Boeșteanu a tradus corect: „Mă iau după tata.” Nici zețarul nu și-a făcut de cap, a cules rânduful cum trebuie. Verbul „suivre” (a urma) se conjugă astfel la modul indicativ, timpul prezent: je suis, tu suis, il suit, nous suivons... Deci atenție, „je suis Paul” poate însemna cu totul altceva decât „io mi-s Pavel” („...din Banat”, dacă știți cântecul).

Nicolae Labiș a fost bun prieten cu zălăuanul Ion Buda, întâi redactor-șef, apoi secretar de redacție la ziarul sălăjean (de fapt săptămânalul tip ediție de weekend) „Năzuința”. Profesorul universitar Dumitru Titus Popa a publicat în „Clipa” lui Dinu Săraru o fotografie unde cei doi apar într-un grup de opt, alături de Ion Gheorghe și Nicolae Stoian și a deplâns faptul că actualul canon literar încă nu l-a acceptat pe genialul tânăr care a căzut în „lupta cu inerția” și ne-a lăsat ca epitaf versul: „Eu nu mai sunt, e-un cântec tot ce sunt” (Primele iubiri). De dragul confuziilor pe tema „a fi” versus „a urma” în limba franceză: „Je ne suis plus, c'est un chanson tout-ce que je suis.”

5. BUCURIA COPILOR ȘI APOCALIPSA
DĂSCĂLIMII

Situat la poalele Meseșului, cartierul Brădet reprezenta cândva, cu vreo două decenii în urmă, plămâni orașului. După revoluție, aici s-au construit primele căbănuțe de agrement, unele incendiate fără zăbavă

de persoane iresponsabile rămase neidentificate, care au pus focul fără să se teamă că pălălaia s-ar putea extinde în pădure. Proprietarii au ripostat clădind vile solide din piatră, material ignifug prin definiție. Unii șugubeți au răspândit zvonul că noii potențați și-ar fi propus chiar să le îmbrace în azbest, dar s-au speriat când au aflat că e un material cancerigen. Apoi s-a înlăturat și pericolul incendiului forestier, prin defrișarea masivă a arborilor de pe coaste, ceea ce a redus cantitatea de apă preluată de sol și a ridicat imediat nivelul apelor pârâului Zalău după fiecare rupere de nori, spre bucuria mass-mediei locale, grăbită să filmeze cum țâșnește apa din gurile de canal și curg puhoaiile printre mașini pe Bulevardul Mihai Viteazul.

Dumbrava Sibiului reprezintă o parte din hotarul străvechiului Hermannstadt, unde s-a amenajat un complex în aer liber, care cuprinde și Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA, spațiu făcut celebru de morile rustice, cu pietrele acționate de câte o „roată cu făcaie”, strămoașa turbinei Pelton. Iată prima imagine care mi-a sărit în minte, când am văzut frumosul parc de agrement din Brădet, cu o „porta pretoria” din bârne la intrare, un spațiu împădurit unde copiii pot alerga în voie după fantezii și aventuri, fără teama de a ajunge sub roțile vreunui bolid condus de un vitezoman de cartier. Proiectul „Pădurea-parc Brădet” a fost predat beneficiarilor în 2009, la începutul lunii septembrie. Zona de agrement ocupă o suprafață de 20 de hectare. Amenajarea celor două sectoare a costat aproape 1,6 milioane de lei, bani proveniți de la Administrația Fondului de Mediu, cu o contribuție de 0,2 milioane de lei din partea municipalității. Conform celor declarate la inaugurare de primarul Radu Căpîlnașiu:

„În zona A au fost realizate alei principale în lungime totală de 896 metri liniari și 800 de metri liniari de alei secundare. Aici au fost amplasați 32 de stâlpi de iluminat public și amenajate două locuri de joacă pentru copii și patru zone sportive, plus un grup sanitar și biroul administratorului parcului. În zona B există 635 metri liniari de alei principale și 345 metri liniari de alei secundare, 30 de stâlpi de iluminat, două locuri de joacă, o zonă sportivă și două toalete ecologice. În parc au fost amplasate bănci și coșuri de gunoi.”

La intrarea în parc, o hartă a împrejurimilor propune câteva posibilități de drumeție. Cercul galben, „ochiul bouului”, duce către tabăra de vară de sub Meseș, urcă pe creastă și se oprește la Izvorul Salamandrelor. Ca să ajungi acolo, trebuie să ieși din parc prin partea dinspre munte, să traversezi drumul european E81 către Cluj și, la prima curbă ce urcă pe Meseș, să părăsești șoseaua și s-o cotești la stânga, pe un drum forestier plin de hârtoape. Cine îl vede, își aduce aminte de bancul cu ARO 4x4, reluat acum în varianta Dacia Duster. Cică nemții zăresc noul vehicul tot-teren la târgul de mașini din Frankfurt, îl testează, trec peste hopuri, se bagă prin albiile de pârâu, patinează prin

mlaștină cu el, apoi dau din cap uimiți: „Mașina asta se fabrică în România? Mein Gott, ce fac unii numai ca să nu-și repare drumurile!”

După o cale de trei sferturi de ceas mers pe jos, în condițiile menționate anterior, turistul întâlnește terenul de sport și vestiarul taberei, situate în stânga. Tot aici, se află și o fântână dezafectată. Cabana, unde în alte vremuri erau găzduiți participanții la olimpiadele naționale, se află un pic mai sus, în dreapta, dincolo de poarta ferecată acum de un „rug”, ramura țepoasă a unui mur, crescut și înstăpânit în cadru ca-n basmul cu Frumoasa din Pădurea Adormită. Clădirea a fost construită prin contribuția cadrelor didactice, de aceea unii o amintesc sub numele de „Cabana Învățătorilor”. Cândva, la sfârșitul lunii iunie, după încheierea anului școlar, a existat și o zi rezervată „apostolilor de la catedră” (30 iunie). Apoi au început nefastele metamorfoze postrevoluționare, iar momentul festiv dinainte de începerea celor 61 de zile ale vacanței pedagogilor a căzut victimă modificărilor de dragul schimbărilor.

Tabăra de pe Meseș, așa cum se înfățișa azi-vară, este o reprezentare la scară a tuturor durerilor din învățământul românesc. În toamna acestui an, în județ au rămas neocupate peste 200 de posturi de suplinitori. Dascălii bătrâni s-au pensionat sau au murit, iar cei tineri preferă să lucreze ca ospătari sau să culeagă căpșuni în Occident. Și uite așa rămânem și fără sărbătoriți, și fără sărbători, doar cu poeziile lui Goga și doinele de jale.

6. ADY ȘI ROMANUL FEMININ

Casa unde a locuit poetul revoluționar maghiar în perioada cât a studiat la Liceul Wesselényi, astăzi Colegiul Național Sylvania, se află pe strada Crasnei, rebotozată postrevoluționar „22 Decembrie”, probabil pentru că duce către poligonul armatei.

În copilărie, Ady și-a început studiile la școala din satul natal, Eriu-Meșenț din comitatul Sălaj, localitate care azi îi poartă numele. După ce a absolvit gimna-

ziul piarist din Carei, tânărul și-a continuat studiile la școala în fața căreia se află acum bustul său. O altă statuie i-a fost ridicată în Lompirt, unde au trăit bunicii din partea tatălui. Când părinții au ales Zalăul, a contribuit mult faptul că sora tatălui său, Ady Juliánna, s-a măritat cu Séra Lajos, un bogat proprietar de terenuri, deci elevul avea masa și casa asigurate. Și-a luat examenul de bacalaureat în 1896, an în care jurnalul „Szilágy” (Sălajul) l-a debutat publicistic.

Ca orice poet, a avut o viață sentimentală zbuciumată. În ultimul an de studii, s-a îndrăgostit nebunește de Zsóka (Friedmann Erzsébet). Muză i-a fost Léda (Brüll Adél, măritată Diósy), iar soție Csinszka (Boncza Berta). Dar Ady a fost asaltat tot timpul de alte femei. Printre ele s-a numărat și prozatoarea Dancsházi Oláh Ida, sălăjeancă la origine, fata unui revoluționar pașoptist din armata generalului Bem, căzut în dizgrație după reinstaurarea dominației habsburgice. După ce a divorțat de Szollosy György, șimleuancă strămutată în capitala maghiară a fost nevoită să-și câștige singură pâinea și a început să scrie articole pentru periodicele din Budapesta. A publicat mai multe cărți semnate cu pseudonimul Lux Terka. În 1905, i-a trimis poetului un volum cuprinzând două nuvele ample („Jurnalul lui Lenci”, „Fani și Dani”). Ady a reacționat curtenitor și, în anumite limite, favorabil:

„Am promis să ne referim și la femeile care scriu. Credem că, dacă totul ar decurge normal în această țară, în vremurile de azi, atunci scriitoarele ar trebui să conducă lumea. Dar îi putem liniști oricum pe bărbații condamnați la munca silnică de zilier, cuprinși de fiorii de spaimă. Încă nu s-au născut femeile de care ar trebui să ne temem cu adevărat. Mă gândesc la cărțile lui Lux Terka și Tormay Cecil. Două intelectuale marcante. Amândouă sunt spirite nobile și diletante de rangul întâi. Însă diletante.” („Scrisorile din seara de vineri”, Magyar Közélet, 21 mai 1905, semnată Dióssadi)

În prezent, după mai bine de un secol, romanele scrise de Lux Terka au parte de un reviriment deloc surprinzător. Nu credem că vor fi trecute vreodată în canonul literar, dar conversațiile de alcov și mondenitățile răsucite pe toate fețele pot oferi multe ore plăcute cititoarelor de oricând. Precum spunea și Ady Endre într-un alt articol, apărut în „Budapesti Napló” (Jurnalul budapestan), textele redau incitante și subtilele meandre ale sufletului, denotă o melancolie înduioșătoare și oferă o doză consistentă de naivitate feminină.

7. „ZONA EROTICĂ ZALĂU”

Despre umoristul Ioan Groșan am scris anterior, în „Curiozitățile sălăjene”, când a venit vorba despre romanul „Județul Vaslui în N.A.T.O.”, o lucrare deloc science-fiction, deși acțiunea este plasată în

îndepărtatul și potențial distopicul 2084. Pe scurt, România este acceptată progresiv, județ cu județ, să facă parte din alianța nord-atlantică, ultimele rămase pe dinafară fiind Vaslui și Sălaj. Competiția este acerbă. Dacă moldovenii au aruncat în luptă nureii celebrei hangițe Ancuța, sălăjenii au apelat la întreaga echipă feminină de handbal de la SILCOTUB Zalău, „câștigătoarele Cupei Parteneriatului pentru Pace”, ca să-i îmbibe pe generalii aliați cu niște pâlincuță „ochi de vererită”, iar apoi să le cânte, echipele numai cu genunchierele, „Așa beu oamenii buni” și „Love me tender”.

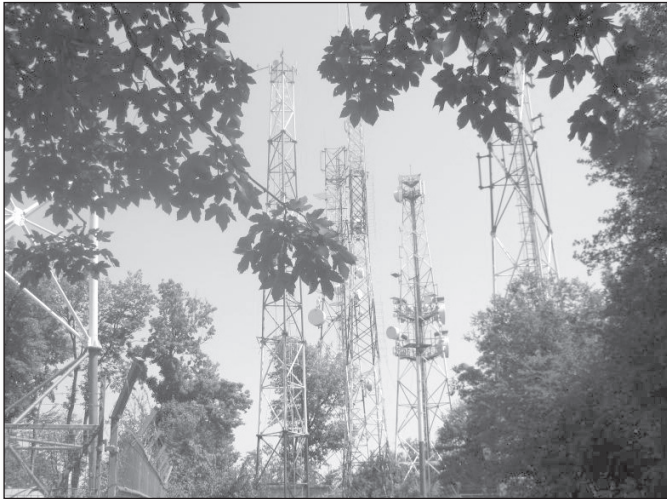
Romancierul a revenit acum pe plaiurile silvane într-un episod din romanul „Un om din Est”. Atunci când reporterul Nelu Cucerzan, alter-ego-ul prozatorului, l-a vizitat pe prietenul Viorel Mureșan, binecunoscutul poet optzecist, a constatat cu surprindere că în Zalău totul poartă numele de Porolissum: Inspectoratul pentru Situații de Urgență, hotelul din centrul orașului, agenția de turism, ansamblul folcloric, cartierul dinspre Ortelec, ditamai strada, ba chiar și școala de pe ea au fost botezate cu numele străvechii capitale de provincie romană. Năstrușnicul obicei l-a amuzat copios, astfel încât a creat un personaj voluptuos, botezat Tit-Livia Porolissa de către fanaticul ei tată, profesorul Horațiu Pop, un latinist de excepție, xenofob prin destin și educație.

Descrisă printr-un fragment preluat cu ghilimelele de rigoare din „Istoria literaturii române” de G. Călinescu, „monumentala eroină” a stârnit senzație, a mișcat inima și pana criticilor. Anton Holban a văzut în ea „o paradigmă a omului fără vocație”. Andrei Terian a considerat că „încarnează profilul ardeleanului tipic, prototipic și arhetipic laolaltă”. Alții, mai cu picioarele pe pământ, s-au arătat profund șocați de realitatea reprezentată în versurile: „De la Nistru pân la Tisa/ Tot românu-n Porolissa”. Octavian Soviany a caracterizat-o succint drept „o brutăriță plăvană din care emană un aer frust de senzualitate bovină”. Andrei Simuț a sintetizat con-

ciliant: „tot programul de aventuri erotice ale lui Nelu Sanepidu are ca scop studiul caracteriologic al femeilor, al tipologiei feminine apărute sub comunism, scopul fiind de a surprinde femeia în momentul de vulnerabilitate maximă”. Ehehe, cine știa pe atunci de exhibiționistele noastre, devenite fără voie vedete porno pe Youtube, în urma filmulețelor deșucheate postate de hackeri sau de iubii dezamăgiți, înregistrări tocmai bune pentru a crește tirajul gazetelor și audiența posturilor de televiziune?

Drept punct de intensitate maximă a plăcerii provocate de descrierea „zonei erotice Zalău”, sintagmă creată tot de mucalitul Ioan Groșan, se potrivește aici anecdota cu Grădina Poporului, locul unde cuconetul din Zalău își plimba cățelușii de rasă caniche, numiți „puli” în ungurește, de unde și denumirea dâmbului respectiv, absolut nevinovată în limba lui Ady Endre: „Puli-domb”.

8. O CREAMĂ FORTUNATĂ

Primul releu amplasat deasupra Zalăului a fost cel al televiziunii naționale. Fiind atât de aproape, cei din cartierul Brădet prindeau programul 1 cu un simplu dipol plasat pe receptorul TV. O legendă urbană susține că era suficient să se scoată o mână pe fereastră, iar cu cealaltă să se atingă mufa de antenă, ca să se obțină o imagine ireproșabilă. Dar cu ce folos? Nicolae Ceaușescu a dorit să facă economii „la sânge” și n-a permis difuzarea campionatelor mondiale sau europene de fotbal, așa că microbiștii au pus mână de la mână, și-au cumpărat televizoare „Sport”, care funcționau alimentate de la o baterie de automobil, au urcat pe Meseș, au montat pe un catarg improvizat antene tip „fluture” de mare câștig și s-au instalat în fotoliile pliante, ca să savureze competițiile transmise de posturile maghiare sau ucrainene. Și așa, în vremurile dinainte de Revoluție, zălăuanii au trăit cu adevărat niște „nopti magice”, într-un stil imposibil de imaginat azi, în epoca transmisiilor prin cablu optic și a plasmelor lățite de-a lungul sufrageriei.

Criticii reproșează autorilor de literatură științifico-fantastică faptul că n-au prevestit dezvoltarea rețelor celulare de telefonie mobilă. În goana după extinderea cuprinderii teritoriale, companiile specializate s-au repezit să cucerească înălțimile. Azi, numărul stâlpilor de pe Meseș, încărcăți cu cele mai ciudate „dobe” și „furci”, s-a înmulțit vertiginos. În aval de cele mai vechi echipamente, lângă șosea, unde începe traseul turistic marcat cu banda roșie, există o instalație la picioarele căreia se află și un cuptor de copt pâine. Lemne sunt berechet în jur, iar unii susțin că se pot coace și vinete în el, dacă se aduce apă potabilă din vale.

Vechiul releu este păzit de câțiva câini, care latră la toți turiștii, indiferent de sex, religie, naționalitate, studii, orientare politică sau data de expirare a actului de identitate. Cea mai vitează este cățelușa Lady, o maidaneză neagră, fără pui. Aud că a încercat să muște și cauciucurile bicicletelor de munte care au concurat în cadrul competiției Michelin Maraton Zalău. Este o competiție dură și solicitantă, cu trei trasee: „Hobby” (30 km), „Race” (54 km) și „Elite” (94 km). Ici-colo, pe cărare, găsim părți din semnele reflectorizante montate pe cadrul velocipedelor.

Grosul antenelor se află în zona vechiului turn de pază roman. Tot traseul de creastă este marcat cu panouri mari, viu colorate, întrucât punctele cele mai propice pentru scrutarea depărtărilor au fost folosite și acum 2000 de ani de străjerii romani, iar companiile telefonice au avut nevoie de o degrevare arheologică „in situ” urgentă. Coborâm către Moigrad. Datorită defrișărilor masive, orizontul s-a lărgit, iar priveliștea este incredibil de frumoasă. Într-o zi senină, se văd Vârșolțul, Periceii, Măgura Șimleului și chiar mai departe. Dar totuși aș prefera ca arborii să fi rămas la locul lor și să scrutez depărtările primăvara devreme, când încă ramurile nu sunt înfrunzite, ori toamna târziu.

Cel mai uimitor lucru este microclimatul de la cota 500. Dacă jos, la poale, fierbe asfaltul întins pe bulevard și sfârâie anvelopele mașinilor, sus, în umbra copacilor de pe creasta muntelui, nici nu se simte canicula. Este atât de plăcut, încât te simți ca într-una dintre stațiunile de pe țărmul insulelor „fortunate” (favorizate de soartă), într-un loc unde nu-i nici prea cald, nici prea frig, unde toată lumea trăiește fericită și te lasă în pace până când nu dai năvală cu tunul, precum a încercat Horatio Nelson în 1797 și a pățit-o urât de tot. Așa, ca să știți de ce statuia din vârful coloanei amplasate în celebrul Trafalgar Square ține sabia în mâna stângă: brațul drept al amiralului i-a fost smuls de o ghiulea când a atacat portul Santa Cruz de Tenerife. Pacea de pe creasta Meseșului este una dintre cele mai de preț comori ale Zalăului, păcat că atât de puțini urcă să se bucure de ea. Dumnezeu dă, dar nu bagă în traistă.

Correspondență și scrieri inedite sub lupa Securității. Corneliu Coposu către profesorul Ion Ivănescu

Marin POP

Pe data de 12 februarie 2012, profesorul Ion Ivănescu a împlinit venerabila vârstă de 80 de ani. S-a născut la Bușteni, județul Prahova și a absolvit Facultatea de Istorie din cadrul Universității București, în anul 1960. Printre colegii săi de facultate s-a numărat și academicianul Răzvan Teodorescu, care a fost ex-matriculată de către comuniști pe motive politice și a fost reprimat mai târziu.

De la terminarea facultății și până în anul 1996, când s-a pensionat, profesorul Ivănescu a predat la liceul „Ion Agârbiceanu” din orașul Jibou, al cărui cetățean de onoare a devenit în anul 2005.

Profesorul Ion Ivănescu se identifică cu viața cultural-educativă a orașului de pe Someș din a doua jumătate a secolului al XX-lea, al cărui reprezentant de cinste a devenit. De-a lungul timpului s-a implicat în viața culturală sălăjeană, colaborând, printre altele, la revistele de cultură *Acta Mvsei Porolissensis* și *Caiete Silvane*. În perioada 1971-1978 a îndeplinit funcția de președinte al Societății de Științe Istorice, filiala Sălaj, al cărui membru activ este și în prezent. De asemenea, este un cursant nelipsit al Universității de Vară „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte, încă de la prima ediție.

În anuarul muzeului din Zalău a publicat următoarele studii și articole: „Câteva aspecte din lupta antirevizionistă din Sălaj în perioada 1933-1940”, nr. V, 1981, p. 595-599; „Sălăjenii în Marele Sfat al Țării și în Consiliul Dirigent”, nr. VIII, 1984, p. 455-457; „Aspecte ale dezvoltării învățământului agricol în Sălaj în perioada interbelică”, nr. X, 1986, p. 585-589; „Lupta

pentru unitatea națională și apărarea integrității teritoriale – oglindite în monumentele Astei ridicate în Țara Silvaniei”, nr. XI, 1987, p. 773-782.

Documentându-se pentru tema referitoare la mișcarea antirevizionistă din județul Sălaj, în perioada 1934-1940, în anul 1979 profesorul Ivănescu s-a adresat lui Corneliu Coposu, care fusese martor ocular la multe din evenimentele petrecute în perioada amintită. Desigur că acest lucru nu a scăpat de „ochii vigilenți” ai Securității, care intercepta corespondența Seniorului Corneliu Coposu, după cum se poate observa și din articolele publicate de noi în revista *Caiete Silvane*.

Din studiul numeroaselor documente existente în arhivele CNSAS se poate observa că Seniorul Corneliu Coposu nu a refuzat niciun profesor sau istoric care i s-a adresat pentru a-i cere ajutorul în legătură cu diferite evenimente istorice, la care el a fost martor ocular sau le-a studiat de-a lungul vieții. Tuturor le-a oferit informații istorice de primă mână. Problema care se pune, însă, era că în perioada respectivă adevărul istoric spus de Corneliu Coposu era interzis de către partidul unic (PCR) și că cei cu care corespundea intrau și ei în vizorul Securității. La fel s-a întâmplat și cu profesorul Ion Ivănescu, după cum se poate observa din documentele pe care le publicăm în continuare. Studiile documentate și în care se evidențiază adevărul istoric, primite de profesorul Ivănescu de la Corneliu Coposu, erau considerate de către comuniști ca „materiale cu conținut ostil”.

**MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL JUDEȚEAN SĂLAJ**

STRICT SECRET

Ex. nr. 1

– Securitate –

Nr. 1/OV/00 3649 din 29.V. 1980

Către,

**MINISTERUL DE INTERNE
DIRECȚIA I – SERV. III
BUCUREȘTI**

În atenția noastră se află profesorul de istorie IVĂNESCU IOAN de la Liceul de matematică-fizică Jibou, semnalat ca legătură a lui CORNELIU COPOSU din București, de la care a primit materiale cu conținut ostil pe care le folosește la întocmirea unei lucrări istorice având ca temă antirevizionismul.

Din datele pe care le deținem rezultă că, în ziua de 3.IV.1980, la Liceul de matematică-fizică Jibou a fost invitat, pentru o întâlnire cu elevii și cadrele didactice de specialitate, numitul MATICHESCU, profesor la Institutul de Istorie a P.C.R. din București. Cu această ocazie profesorul IVĂNESCU IOAN a pregătit mai mulți elevi să pună întrebări profesorului MATICHESCU, întrebări pe care le-a formulat anterior IVĂNESCU și din a căror conținut reiese faptul că s-a inspirat din materialele ostile primite de la CORNELIU COPOSU.

Menționăm că MATICHESCU a fost coleg de facultate cu IVĂNESCU IOAN, iar după întâlnirea de la liceu

au servit masa la locuința profesorului IVĂNESCU.

Având în vedere cele de mai sus, rugăm contactați pe profesorul MATICHESCU în ideea stabilirii dacă cu această ocazie i-a arătat materialele primite de la CORNELIU COPOSU sau i-a destăinuit conținutul acestora, iar în caz afirmativ să ne comunicați rezultatul pentru a acționa în consecință.

ȘEFUL INSPECTORATULUI
Lt. col. GHEORGHE PORĂ

ȘEFUL SECURITĂȚII
Lt. col. VALENTIN BUTIRI

Stimate Domnule Profesor,

Am primit scrisoarea Dvs din 07.IX. 1979, prin care solicitați material documentar pentru lucrarea pe care o pregătiți, legată de activitatea democratică antifascistă și antirevizionistă a sălăjenilor, din deceniul al 4-lea, premergător ultimului război.

Vă felicit pentru străduințele pe care le depuneți, pentru a consemna într-o monografie istorico-didactică, aspecte mai puțin cunoscute ale luptelor naționale din trecut, pilduitoare pentru generația nouă și binevenite pentru completarea informației istorice, referitoare la instituțiile sălăjene.

Spre marele meu regret, războiul și răsturnările din trecutul apropiat precum și odiseia pe care am trăit-o, mi-au secătuit arhiva personală, odinioară destul de bogată, în ce privește epoca pe care o vizați. La ocuparea precipitată a Ardealului de Nord, după arbitrajul de la Viena, mi s-a prăpădit (datorită vandalismelor ocupanților), biblioteca și arhiva rămase în teritoriul cedat; bombardamentul hitlerist de la 24 August 1944, care mi-a spulberat locuința, a distrus toate documentele pe care le păstram în Capitală; în sfârșit, arestarea mea din 1947, însoțită de confiscarea totală a bunurilor, a desăvârșit deposedarea mea de toate scriptele pe care le aveam.

Din câte am aflat de la Dl. Ionel Penea, mi se pare că publicațiile mele antirevizioniste „Ungaria ne cere pământul” (1940) și „Țara Sălajului” (1944) se găsesc păstrate la filiala din Zalău a Arhivelor Statului. Eu nu le mai am. Celelalte publicații apărute înainte de război, au fost trecute în categoria tipăriturilor prohibite și pot fi găsite doar la Biblioteca Academiei Române, „fond rezervat”.

În dorința sinceră de a vă fi util, vă comunic adresele unor persoane, care ar putea să completeze informația Dvs., asupra epocii pe care o studiați: (urmează adresele lui dr. Ovidiu Deleu, fiul lui Victor Deleu, dr. Ionel Ciobanu, fost președinte al Societății culturale „Sălăjana”, a studenților sălăjeni și dr. Vasile Vetișanu, cercetător științific principal la Institutul de Istorie și Etnologie din București – n.n.)

Totodată Vă anexez o succintă relatare, reconstituită din amintiri, privind cadrul și împrejurările existente în jud. Sălaj, în perioada 1934-1940, - care ar putea să ghideze cercetările și studiul Dvs.

Vă rog, Stimate Domnule Profesor, să primiți încredințarea considerațiunii mele deosebite.

București 27 Septembrie 1979

(ss) Corneliu Coposu

București. str. Mămulari nr. 19. sector 3. Cod. 70068

Sălaj. 1934-1940 (Răspuns la întrebări)

1. Monumentul de la Crasna a fost ridicat prin grija și străduințele fostului prim-pretor al plășii Crasna, Vasile Pustai (originar din Santău jud. Sălaj), care a fost secundat în acțiunea sa anti-revizionistă de magistratul I. Rață, familia Gheție și protopopul Cădar, directorul școlar Valeriu Oșanu și preoții și învățătorii români din plasa Crasna. Obiectivul care a însuflețit inițiativa a fost acela de a se da o replică concretă agitațiilor revizioniste maghiare, care erau în plină desfășurare. Inaugurarea monumentului (pe al cărui soclu erau gravate extrase din cuvântările lui Nicolae Titulescu) s-a făcut cu mare solemnitate. Se anunțase și participarea lui Titulescu, care a fost contramandat în ultimul moment, datorită plecării ne-programate a lui Titulescu la Geneva. Au fost prezenți reprezentanții autorităților administrative din întreg județul, delegații tuturor comunelor din plasă și a sătenilor (inclusiv maghiari) din regiune, precum și un mare număr de intelectuali din Sălaj. Dezvelirea

monumentului a fost prilej pentru desfășurarea unei ample manifestații antirevizioniste. Monumentul a fost dinamitat de unguri, în Septembrie 1940, după ocuparea Ardealului de Nord. (În perioada respectivă, autoritățile maghiare de ocupație au distrus toate monumentele românești din teritoriul cedat. Între altele a fost aruncat în aer monumentul lui Gheorghe Șincai, ridicat pe locul unde a fost mormântul cronicarului, la Bobota).

2. Publicațiile centrale ale timpului respectiv au inserat reportaje și relatări de la toate manifestările cu caracter antirevizionist. Despre festivitatea de la Crasna au scris o scurtă relatare atât ziarele regionale (Gazeta de Duminecă, Meseșul, Gazeta de Vest, Democratul Român de la Carei) cât și ziarele centrale. Îmi amintesc că un spațiu mai amplu a fost acordat manifestației anti-revizioniste de la Carei (anul 1937).

3. În Zalău și Șimleu nu au fost organizate manifestații anti-revizioniste. Cu prilejul manifestațiilor culturale, literare, naționale și poli-

tice, cu prilejul serbărilor școlare și a întrunirilor cu caracter economic sau didactic, se accentuau în mod frecvent drepturile noastre asupra Transilvaniei și se blamau agitațiile permanente ale ungarilor, care vizau revizuirea frontierelor fixate la Trianon.

4. Publicația „Ungaria ne cere pământul” (autor Corneliu Coposu), a fost scrisă în timpul tratativelor româno-maghiare de la Turnu-Severin și tipărită la Zalău, la Tipografia „Lucafărul”.

5. Cu prilejul „cercurilor culturale” ale Asociației Învățătorilor din jud. Sălaj (care edita și o revistă), toate manifestările culturale, programate la sate, cu mare frecvență, aveau un pronunțat caracter antirevizionist. Mentorul manifestațiilor era revizorul școlar Dumitru Mărgineanu (ajutat de fostul revizor Mango).

6. Societatea culturală „Sălăjana” a studenților universitari organiza în vacanța mare (Iulie-Octombrie) a fiecărui an, serbări culturale, în centrele populate ale județului (Zalău, Șimleu, Tășnad, Carei, Cehul Silvaniei, Crasna, Buciumi, Valea lui Mihai, Jibou) cu program artistic, conferințe, baluri, care ofereau prilejuri binevenite pentru propaganda românească. Aceiași societate a făcut descinderi numeroase în comunele fruntașe ale județului, în care a fondat biblioteci, case culturale, ale căror inaugurare constituia în același timp și o ocazie de afirmare românească și de propagandă națională și culturală.

Aspecte politico-sociale din județul Sălaj (1934-1940)

În urma re-arondării administrative din anul 1924 (1925- n.n.), județul Sălaj (care avea o populație majoritară românească de 88%), a fost întregit cu 2 noi plase (Carei și Valea lui Mihai) care aveau o populație numeroasă de minorități etnice. (Scopul rearondării era decongestionarea județelor limitrofe Satu-Mare și Bihor, de elemente minoritare). În urma acelei reforme administrative, județul Sălaj a însumat 31% populație maghiară și 6% populație germană, la 344.000 locuitori. În afară de maghiarii așezați pe frontiera de Vest (în plasele Carei și Valea lui Mihai), Sălajul însuma câteva insule de maghiari în ținutul Eriului, pe Valea Crasnei și pe Valea Zălăului, împrejmuite de o densă și masivă populație românească. (Peste Meseș și în ținutul Codrului, infiltrații maghiare nu existau decât în centrele urbane).

Populația maghiară de pe frontiera vestică a județului era controlată, din punct de vedere politic, de către partidul maghiar (condus de grofii și baronii care primeau directive de la Budapesta). Ungurii din insulele etnice răspândite în interiorul județului, erau mai puțin sensibili la propaganda șovină. (Aproximativ o treime din ungurii cuprinși între granițele județului Sălaj votau la alegerile generale listele partidelor național-țărănesc și liberal, fără nici o presiune

electorală). Între populația majoritară românească și elementul minoritar, nu a existat, în cele două decenii succesive unirii, ostilitate și controverse cu caracter etnic. În ce privește populația germană plantată în apusul județului (șvabii din jurul Careilor) aceasta era în parte maghiarizată dar se bucura de sollicitudinea autorităților române, care au făcut demersuri pentru conservarea caracterului etnic german, prin înființarea de școli primare cu limbă de predare germană.

Manifestări șovine minoritare, în perioada 1934-1940, în județul Sălaj nu s-au înregistrat. (Acest fel de manifestări, alimentate de Budapesta, erau frecvente în acea perioadă în județul Satu-Mare, Bihor, Mureș și în județele din Secuime (Ciuc, Odorhei și Trei Scune).

Șvabii din Sălaj au fost cu totul insensibili la revirimentul german, provocat de acapararea puterii de către Hitler, (care s-a produs între Sașii și între Șvabii din Banat). Ei nu și-au dezmințit loialitatea față de statul român și nu s-au antrenat în iredentismul determinat de noua concepție de „Herrenvolk”.

Față de propaganda revizionistă susținută cu ardore de pătura conducătoare și guvernele postbelice ale Ungariei, populația maghiară din Sălaj (deși excitată în amorul propriu) a manifestat în mod constant o atitudine rezervată de expectativă. Din această rezervă, generată de prudență, maghiarii sălăjeni au evadat doar pentru arbitrajul de la Viena.

Lumea românească din Sălaj a îmbrățișat, cu mult entuziasm, ideia de ripostă activă, la propaganda deșănțată a cercurilor conducătoare maghiare. Inițiată de Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, Liga antirevizionistă a găsit în Sălaj o adeziune unanimă. Încă de la înființarea ei, în județul Sălaj s-a constituit o secție puternică, în cadrul căreia și-au dat întâlnire toți fruntașii vieții publice din județ, fără deosebire de apartenența lor politică și ideologică. Constituită în 1936, Liga antirevizionistă, secția Sălaj, sub președinția lui Victor Deleu, avea aleși ca vicepreședinți pe avocatul Gh. Pop, protopopul Valentin Coposu (tatăl lui Corneliu Coposu – n.n.), vicarul Petre Cupcea și deputatul Dr. Emil Lobonțiu, fost prefect. Printre conducătorii sălăjeni care făceau parte din conducerea „Ligii” figurau Dr. Alexandru Aciu, deputat, fost prefect, Dr. Iulian Domșa, avocat, fost prefect, Dr. Cornel Sima, subprefect, protopop Traian Truțașiu și protopop R. Roșca, notarii publici d. Valer Anceanu (unchiul lui Corneliu Coposu – n.n.), dr. Valer Vicaș și dr. Ludovic Ciato, senatorul Vasile Oros și T. Mărășescu, deputații Aurel Ghilea, dr. Gh. Fodoreanu, dr. Gh. Văleanu, avocații dr. Ion Sabo, dr. Andrei Munteanu, Iustin Buzilă, dr. Valer Câmpeanu, dr. Sever Oros, dr. Șamuel Wilhelm, dr. E. Weisz, dr. M. Gurzău, dr. Ion Căpâlnaș, Victor Crișan, magistrații Dr. C. Meseșianu, dr. Iuliu Mureșan, directorii de bancă S. Urian, V. Gheție, profesorii dr. Ioan Ossian,

Romul Erdely, Leontin Ghergariu, dr. Cornel Pop, I. Rinea, pretorii Valentin Sima, Victor Boroș, Vasile Pustai, Dumitru Hoblea, învățătorii frunțași D. Mărgineanu, I. Dragoș, A. Buhaiu, Gh. Porumb, V. Modoc, Ion Ardeleanu-Senior, Valer Oșanu, T. Cristureanu, precum și proprietarii de pământ I. Vancea, Gh. Filep, I. Pustai, Vasile Cherecheș, D. Murășan.

S-a organizat o mare manifestație anti-revizionistă la Carei, cu participarea unui număr impresionant de sălăjeni, evaluat la 10.000. Comitetul Ligii a luat parte la toate manifestările anti-revizioniste de la granița țării (Oradea, Satu-Mare, Arad, Sighetu Maramureșului, organizate în perioada 1936-1939).

Manifestări anti-hitleriste, în perioada 1934-1940, în județul Sălaj nu s-au organizat.

Manifestări anti-fasciste în județul Sălaj s-au înregistrat doar după arbitrajul de la Viena, când în centrele urbane (Zălau, Șimleu și Tășnad) au fost lansate în cursul adunărilor de protest împotriva sfâșierii Ardealului, lozinci: „Jos fascismul”, „Jos Hitler și Mussolini”, odată cu strigăte de „Jos Carol”, „Jos dictatura regală”.

Represiuni anti-democratice:

În perioada 1934-1940, persecuțiile regimului de dictatură împotriva elementelor democratice din jud. Sălaj nu s-au făcut simțite în limitele județului, decât sub forma unor amenințări și constrângeri morale. Pentru activitate antifascistă au fost condamnați la închisoare doi sălăjeni (însă pentru activitatea desfășurată în afara județului: Leontin Silagyi și Corneliu Coposu la Cluj).

În cadrul Reuniunii Universale pentru Pace (R.U.P.), au desfășurat activitate în Capitala țării 3 sălăjeni: Petre Dulfu, Emil Lobonțiu și Corneliu Coposu.

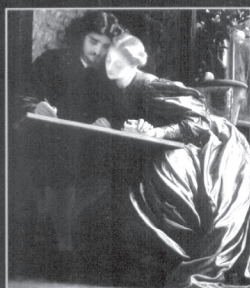
Activitatea anti-legionară, în cuprinsul județului Sălaj, s-a limitat la măsurile de siguranță luate de

autoritățile polițienești și jandarmerie. Mișcarea legionară nu a avut audiență la publicul sălăjan, decât târziu în perioada alegerilor din 1937. În epoca anterioară, numărul legionarilor în Sălaj era disparent. În toamna anului 1937, datorită propagandei demagogice desfășurată de preotul T. Băliban și de frații Bozântan, cu concursul unor echipe de propagandiști, venite de la Cluj, mișcarea legionară a reușit să capteze 9% din voturile exprimate.

Ideologia democratică, în perioada 1934-1940, era susținută de partidele democratice burgheze: partidul național-țărănesc, care recolta majoritatea masivă a voturilor (80%), partidul național-liberal care, în opoziție fiind obținea 10% și partidul radical-țărănesc (Iunian), care la ultimele alegeri (datorită propagandei făcute pe tema inflației și a reîmpărțirii pământurilor) a reușit să realizeze 4% din voturi. Partidul social democrat nu a reușit să câștige adevărate, decât foarte puțin numeroase, în rândurile unor meșteșugari de la oraș. Partidul comunist fiind în ilegalitate, dădea directive aderenților săi să sprijinească listele partidului național-țărănesc. Între frunțașii politici care au susținut consecvent ideologia democratică (de tip parlamentar) menționăm pe: Iuliu Maniu, Victor Deleu, Gheorghe Pop, Simion Pop, Ionel Pop, Gheorghe Fodoreanu, Valentin Coposu, Vasile Oros, Sever Oros, Dănilă Sabo, Iuliu Coroianu, Vasile Cherecheș, T. Cristureanu, Valer Oșanu, Aurel Ghilea, dr. Gheorghe Văleanu, Iustin Buzilă, Valer Câmpeanu, Petre Cupcea, Ioan Tărnăveanu, Ioan Ossian, Ioan Sabo, Mihai Pop (frunțași ai partidului național-țărănesc); Emil Lobonțiu, Mihai Gurzău, Emil Ostatea, Ion Căpâlnaș, Iulian Domșa, Vasile Tătar (frunțași ai partidului național-liberal) Gheorghe Porumb (partidul radical-țărănesc).

Cărți primite la redacție

Cornel Nistea

Întâlnirile mele

cu Orlando

Editura "Unirea"
2012

Artemiu Vanca

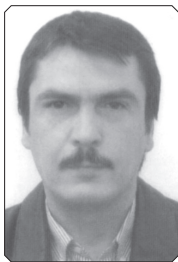
NOBILUL PROPRIETAR

ARCECENIA

Adalbert GYURIS
Întâlniri cu destine
interviuri

Maria-Patricia Birtocean – metamorfoze lirice

Daniel HOBLEA

După mai bine de trei luni de la plecarea dintre noi a regretatului prof. Iuliu Suciu, președintele Cenaclului „Silvania” vreme de aproape 30 de ani, joi, 20 septembrie a.c. au reînceput întâlnirile de cenaclu. La această primă întâlnire de după vacanță, Maria-Patricia Birtocean ne-a citit un grupaj de 11 poeme. Acum este studentă în anul III la Facultatea de Litere din Cluj, secția germană-română. Liceană fiind, la Colegiul Național „Silvania” din Zalău, a debutat în 2008 cu o plachetă de versuri, *Apă și sânge*, apărută, sub îngrijirea prof. Tudor Opriș, la Ed. Pro Transilvania din București. În același an, aceeași editură îi publica a doua plachetă, *Anima Mundi*. Înaintea ei, debutaseră la

această editură și alte eleve de la CNS Zalău: Diana Olah (2004), Iulia Drugaș (2006), în același an cu ea, Alexandra-Maria Cristea și Ana Pop (2008), iar după ea, în 2009, Paula Cotoi și Lavinia Sabou (proză scurtă). Și ar mai fi Oana Andrada Gherman, care a debutat cu romanul *Origami*, la Ed. Univers Științific (2006)... În fine, Maria-Patricia Birtocean intenționa, prin 2009, să publice o a treia plachetă, din care ne-a prezentat un grupaj amplu în cadrul cenaclului. Ba chiar, după citirea manuscrisului, Marcel Lucaciu i-a scris o prefață, publicată mai apoi în *Caiete Silvane...* Dar volumul nu a venit. Și credem că această amânare a fost oportună, pentru că autoarea se caută încă, după explo-

zia adolescentină din primele două plachete. Poezia ei a început să dea în pârgă, dar nu s-a „copt” deplin. Autoarea încearcă formule noi, schimbă registre, experimentează. Și bine face, până-și va găsi „daimonul” liric propriu. Metamorfozele ei lirice sunt de abia la început: trecută prin aburii „genialității” adolescenței, ea începe să întrezărească povara „hagialăcului” pe care-l mai are de parcurs. Îmbucurător e faptul că nu a renunțat la scris, că a devenit mai exigentă, mai atentă la folosirea sintaxei poetice.

După lectura Patriciei, a fost ales noul președinte al Cenaclului „Silvania” în persoana lui Marcel Lucaciu, în funcția de secretar fiind reconfirmat susemnatul.

Maria-Patricia Birtocean

Zbor peste groapa de gunoi în Santo Domingo

e atâta culoare Doamne în noi
și cerurile tale parcă se sfârșesc la autostrada părăsită
cu motel în capăt
nu știi de ce am vrut să scriu acest poem
eu nu am fost în Santo Domingo niciodată
să nici nu te prind pe-acolo mi-a spus mama acolo
pescărușii planând deasupra noastră sunt minunați
și albi iar dacă nu ești atentă s-ar putea să crezi că gândurile tale
au țâșnit dintr-o pictură a lui Klimt
pescărușii – sau poate cormoranii niciodată nu am știut cum
și dacă trebuie să îi deosebesc - în zbor deasupra gropii
de gunoi
e minunată culoare Doamne
și glasul tău undeva între nervii aceștia de cauciuc încins
ca o gură de aer ca o viață netrăită până acum
frumusețe la minut
motelul din capăt are toate camerele ocupate
ca o față cu toți ochii închiși
e atâta lumină Doamne și eu nu am fost în Santo Domingo niciodată
doar pescărușii – sau poate cormoranii niciodată nu am știut cum
și dacă trebuie să îi deosebesc

Dumnezeu și-a coborât mâna peste munte
oamenii s-au adăpostit sub unghiile Lui
de fiecare dată când roua îi udă buricele degetelor tremură
și țăranii se opresc în tocul ușii murmurând rugăciuni
El se gâdilă atunci și râde pe înfundate
râsul Lui înnebunește păsările cerului

e liniște acum în vale și mâna cea mare a lui Dumnezeu
doarme cu seva curgându-i prin vene
oamenii ascunși adânc sub piele se iubesc și atunci
visele lor cresc până la nervurile cele mai tainice ale încheieturii
oamenii sunt niște impulsuri nervoase ascunse

e liniște acum și mâna cea mare a lui Dumnezeu
stă albă și strălucitoare în inima muntelui

asta nu e viața mea să știi
nu îmi pierd capul de fiecare dată la 6 a.m. când alarma
descoperă o nouă zi de parcă ar descoperi un cadavru
să știi că asta nu e viața mea
să ții minte că orice poate fi mai bun decât o pătură și
semiobscuritate atunci când plouă
orice poate fi mai bun decât pânțele mamei și să știi
că viața mea adevărată nu era nici acolo
pași peste grindină peste o mare de ură ca o zi de re-

duceri în perioada sărbătorilor de iarnă mii de cascadori care escaladează rafturi întregi rafturi de oameni așezați în ordine matematică la conservat peste timp exerciții fizice program de somn ore în care să înveți ore la care să mănânci ore la care tu și universul să stați la un ceai pe canapea bineînțeles fără țigări sau substanțe halucinogene ore în care ritualul se petrece între un duș cu aromă de iasomie și un pat cu cearșafuri impecabile etichete peste etichete și rafturi peste rafturi

să știi că asta nu e viața mea e clar ca un țipăt în mijlocul pădurii

asta

nu

e

viața

mea

*

azi când cerul s-a trezit și a început să-mi mănânce din carne

mi-am zis Doamne pleoapele astea atât de subțiri și de atâta lumină mă apără

căci fără ele trezirea din somn la viață ar fi orbitoare și toate fântânile în care femeile își aruncă nenorocul s-ar topi

și toate fântânile în care bătrânii își aruncă durerile s-ar topi

și toate fântânile în care păsările își aruncă puii încercând să-i învețe zborul

s-ar topi

și mâinile mele s-ar topi și ele

încercând să pipăie să vadă dacă pleoapele subțirile mele pleoape

încă mai există și dacă nu am orbit cumva fără să știu

ce lume fericită zace aici Doamne

și tu dragul meu zâmbești acoperindu-ți chipul cu o pleoapă mare

câtă fericire mi-ai spus și câtă lumină e în spatele fricii mele Maria

nu știi tu câtă lumină te-ai speria și nu ai mai închide ochii niciodată

de teamă să nu orbești

*

aici nu e o umbră toată ziua mi-a spus bunicul și s-a întins pe pământ

locul ăsta al vostru e binecuvântat de Dumnezeu

în răcoarea ierbii bunicul își freca mâinile uscate

când se va fi terminat să le spui că nu vreau să plângă nimeni

bunicul s-a așezat în genunchi și a început să sape cu degetele

să nu mă plângă

toate cerurile se adună când moare un om

și numără de câte ori inima lui a bătut cu iubire de câte ori cu ură

și de câte ori a stat și a privit pământul gândindu-se

de câte ori a râs la cer

„să nu iei numele Domnului Dumnezeului Tău în de-

șert” mi-a spus bunicul

el nu te va uita niciodată și nori se vor abate peste casa asta a ta

bunicul intra tot mai mult în pământ și săpa aplecat iar eu nu puteam să fac nimic

a dispărut până la umeri apoi până la brâu și am vrut să îl prind de picioare

„să nu-ți faci chip cioplit” striga din pământ

să nu te închini ție locul vostru e binecuvântat de Dumnezeu mi-a spus bunicul

dar rămăseseră de el numai papucii și o umbră în iarba în care fusese culcat

*

încă mai scriu Dumnezeu cu majusculă

toți suntem la un moment dat copii până când

cu toții ne îndreptăm spre un malaxor plin de cuțite

care ne curăță pe rând de pleoape lăsând ochii

descărnați și goi să vadă un dans al planetelor

care ne hotărăște de ceva timp viața

furnicile se adună înspre fețele noastre

și atunci strigăm cât putem de tare

chiar dacă știm că rămânem de fapt singuri

era acela un poem atât de bun mai demult

și eu continuam să scriu Dumnezeu cu majusculă

chiar dacă toate blocurile se surpau în jurul meu

și îmi creșteau plante în loc de vertebre

tu ai făcut primii pași pe o stradă spartă

mi-a spus tata ai învățat să mergi împiedicat

și să îți zgârii genunchii

încă nu îmi explic cum ai ajuns să porți tocure

și să îți acoperi capul când plouă

cad oameni în jurul tău cad păsări dar ochiul

unicul tău ochi rămâne neatins

*

la început a fost lumina dar noi nu o vedeam

eram ascunși adânc cu toții

în pântecel de lut al unei țestoase gigantice

la început a fost lumina dar noi nu o vedeam

stăteam ascunși în munți

și ne număram zilele care au trecut le înmulțeam cu bătăile inimii

și le arătam copiilor noștri că vom mai trăi încă un million de ani

la început a fost lumina dar noi nu o vedeam

auzeam doar cuvinte care coborau cerul peste noi

și înfricoșați ne ascundeam tot mai adânc în trupurile de lut

îmbrățișându-ne frenetic până când brațele crăpau de la atâta frică

uriașii veneau atunci și ne smulgeau ochii

iar noi rămâneam întrebându-ne cum ar fi dacă am putea plânge

la început a fost lumina și după ea

nimeni nu mai știe nimic

Monografia localității Păușa – o istorie scrisă de un „fiu al satului”

Marin POP

De curând, la Editura „Caiete Silvane” a văzut lumina tiparului cartea „Monografia satului Păușa”, semnată de profesorii Dumitru Bârjac și Camelia Zaha.

O monografie a localității Păușa nu putea fi scrisă de altcineva decât de domnul profesor Bârjac, „fiu al satului”, care a avut avantajul de a fi ajutat de distinsa sa fiică, Camelia Zaha, profesoară de psihologie în Zalău.

Domnul profesor Bârjac s-a născut pe data de 23 octombrie 1942, în satul Păușa. A urmat cursurile Facultății de Istorie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj, în perioada 1961-1966. A fost profesor de istorie-geografie la Școala Generală din Aghireș (ianuarie-octombrie 1967), director la Casa Pionierilor din Zalău (1967-1968), președintele Consiliului Orășenesc al Organizației Pionierilor Zalău (1968-1970), inspector școlar pentru disciplinele geografie și educație fizică (1970-1989). În ianuarie 1990 a fost reales inspector școlar, iar din noiembrie 1990 până în decembrie 1997 a îndeplinit funcția de inspector general adjunct cu Reforma. În perioada 1998-2006 a fost profesor la Colegiul Național „Sylvania” din Zalău, șef de catedră și membru în Consiliul de administrație. A fost metodist al Ministerului Educației și Învățământului, calitate în care a controlat și îndrumat în brigăzile ministerului activitatea didactică în județele Maramureș, Bihor, Mureș, Harghita și Cluj, președinte al Societății de Științe Istorice Zalău. În anul

1994 a participat la un congres internațional pe probleme de educație în Polonia. A organizat la Zalău două olimpiade de istorie (1982, 1991) și a făcut parte de 15 ori din Comisia Națională de Organizare a Olimpiadelor de Istorie.

Prodigioasa activitate didactică i-a fost recunoscută prin numeroasele distincții pe care le-a primit: Profesor evidențiat (1973), Ordinul „Meritul pentru învățământ” în grad de cavaler, distincția „Gheorghe Lazăr”, clasa I (2005).

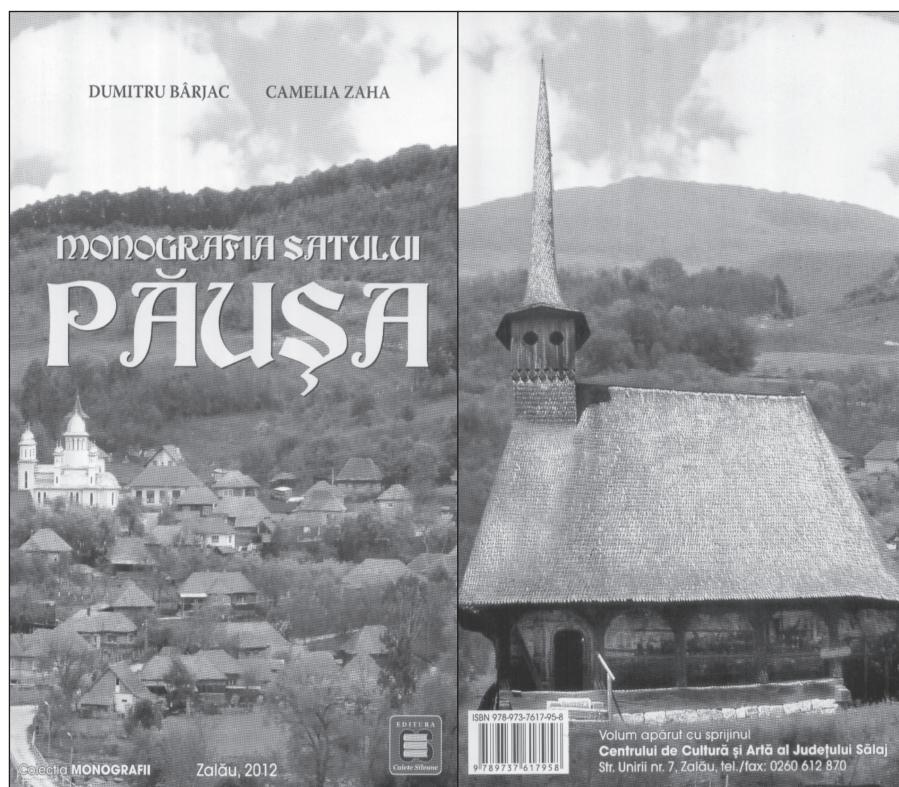
A publicat numeroase articole de specialitate în „Acta Musei Porolissensis”, „Tribuna Învățământului”, „Tribuna Școlii”, „Revista Învățământului Liceal și Profesional”, „Revista de Pedagogie”, „Școala Sălăjeană”, „Școala noastră”. De asemenea, a fost coautor la numeroase lucrări apărute în volum: „Locuri și monumente istorice din Sălaj” (Zalău, 1975), „Monografia județului Sălaj” (București, Ed. Sport-Turism, 1980), „Metodologia predării Istoriei” (Zalău, 2001), „Metodologia dobândirii științelor socio-umane, geografiei și religiei în colegiu: Conversația, Problematizarea, Învățarea prin descoperire” (Zalău, 2004), „Ctitori ai Marii Uniri” (Zalău, Ed. Teho Print, 2003), „Văru Porțan: biografia și opera unui mare român” (Zalău, Ed. Porolissum, 2007)

Camelia Zaha s-a născut în anul 1969 la Zalău. A absolvit cursurile liceului Teoretic din Zalău, Institutul Pedagogic de 3 ani, secția educatoare și Psihologia, la

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca. Este profesor de psihologie la Școala Speranța din Zalău și a obținut gradul I didactic.

Pe lângă cariera didactică, Camelia Zaha este cunoscută și pentru preocupările sale în domeniul istoriei, pe care presupunem că le-a moștenit de la tatăl său. De-a lungul timpului a publicat numeroase articole în presa sălăjeană, care au avut ca temă probleme de istorie locală sau națională. De asemenea, am avut deosebita onoare ca împreună să coordonăm cartea „Văru Porțan. Biografia și opera unui mare român”, apărută la Editura Porolissum în anul 2007.

Lucrarea de față evidențiază preocuparea constantă a autorilor pentru a acumula noi informații științifice, a le aprofunda și, apoi, pune în valoare. Este rodul mai multor ani de muncă, de documentare și studiu în arhive, biblioteci și din bibliografia edită. Elaborarea unei monografii nu este un lucru ușor, fiindcă ea reprezintă, în primul rând, o recuperare a memoriei unei comunități și este menită nu doar să trezească recunoștința față de faptele înaintașilor, ci să stea ca exemplu și îndemn pentru generațiile viitoare. Ea este rezultatul unor cercetări științifice îndelungate și anevoioase pentru a culege informații din diverse surse, începând cu cele privind vestigiile arheologice, până la evenimentele contemporane și ultracontemporane, acestea din urmă primite și pe cale orală de către

autor de la oamenii mai în vârstă ai satului. De la cultura materială, până la cea spirituală sau imaterială, până la tradiții și ocupații supuse impactului modernității.

Autorii se dovedesc a fi, buni cunoscători ai realităților din Păușa și tratează cu profunzime problemele locului, începând cu primele urme de locuire umană în zonă.

Astfel, primul capitol, după cum aflăm chiar din titlu, este dedicat istoriei: „Istoria în Păușa, Păușa în istorie”. Sunt evidențiate importantele vestigii arheologice descoperite de către arheologi, în mare parte specialiști ai Muzeului de Istorie și Artă-Zalău. Amintește, apoi, vremurile de restriște prin care localitatea a trecut de-a lungul istoriei. În continuare, autorul analizează principalele evenimente istorice care au influențat dezvoltarea localității la care au participat și locuitorii din Păușa: Revoluția de la 1848; Memorandul de la 1892, când din delegația de 300 care a dus memoriul la Viena s-a numărat un locuitor din Păușa; Marea

Unire de la 1 Decembrie 1918; Cele două războaie mondiale la care au participat și locuitorii din Păușa, dându-și obolul de sânge; Cele două reforme agrare din 1921 și 1945 prin care țăranii au primit pământ; tragicul an 1940, când, în urma Dictatului de la Viena, au avut de suferit și locuitorii din Păușa, dar mai ales cei din Treznea, asupra căruia autorii insistă cu lux de amănunte pentru ca astfel de greșeli istorice să nu se mai repete.

Capitolul al II-lea al lucrării este dedicat toponimiei și organizării administrative a localității Păușa, ca parte integrantă a Sălajului istoric.

Cel de al treilea capitol este dedicat aspectelor geografice ale zonei. Din cadrul lui aflăm informații importante referitoare la așezarea geografică, relief, climă, sol, etc.

Importante și inedite informații despre localitate aflăm în capitolul următor din recensămintele populației, date referitoare la evoluția demografică a localității, edilitară sau sanitară.

De asemenea, tot în acest capitol, autorii analizează evoluția economică a satului Păușa de-a lungul istoriei, pe baza documentelor de arhivă și a datelor statistice.

Vieții spirituale a comunității din Păușa îi este consacrat un capitol de sine stătător. Evoluția istorică a vieții religioase, a instituțiilor de cult și a învățământului, în cadrul căruia un rol fundamental, până la 1918, l-au avut școlile confessionale românești, sunt analizate riguros de către autor. Biserica și școala sunt pilonii de bază ai națiunii române. De asemenea, cultura izvorâtă din biserică, școală și tradiția populară a fost un element de bază prin care s-a păstrat identitatea românească.

Evenimentele contemporane apărute în presa sălăjeană ne sunt redată într-un capitol separat. Este vorba de anumite probleme de ordin religios apărute după 1990, probleme de ordin etnic și moartea unui tânăr adolescent, nevinovat, în urma unei lovituri primite.

Ultimul capitol este dedicat oamenilor de seamă care s-au ridicat din Păușa, peste 100 de intelectuali (profesori, ingineri, doctori etc), care fac cinste satului în care s-au născut.

La finalul lucrării regăsim baza documentară a lucrării: arhive, presă locală și centrală, memorii, însemnări zilnice, lucrări și studii consacrate Sălajului și istoriei naționale. De asemenea, autorii au beneficiat de informații de istorie orală foarte prețioase, primite de la bătrânii satului.

În concluzie, credem că lucrarea de față reprezintă un cert câștig pentru istoriografia sălăjeană și suntem siguri că ea va rămâne o lucrare de referință pentru toți cei care vor dori de acum înainte să cunoască bogata și multoasa istorie a satului Păușa.

Zodia lupilor. The star sign of the wolves

Sânziana BATIȘTE

1. AU CLAIRE DE LA LUNE

Au claire de la lune liniște se face-n
casele ce-adorm învelite-n pace
În ochii ce se-nchid tăinuind
lumină
În inime pășind pe o zare lină

Umbre stranii-aprind focuri mari
de taină
suflete perechi în ele se scaldă

Ramuri ce se frâng?
Noaptea e senină
Orologii plâng?
Gândul se închină
Au claire de la lune cine se petrece?
Mon ami Pierrot
gura mea e rece

1. AU CLAIR DE LA LUNE

Au clair de la lune silence is grow-
ing
in the sleeping houses peace is fall-
ing
in the dimming eyes sheltering
light
in the hearts stepping to the line
of sight –

Bizarre shadows light mysterious
fires
soul mates swim in them, waters
of desire. –

Boughs breaking?
Serene is the night
Clocks wailing?
Humble is the mind
Au clair de la lune who passes
away?
Mon ami Pierrot cold is my mouth,
made of clay

2. SUFLETUL MEU

Sufletul meu ca fiara
singur în pustie ca fiara

sufletul meu ca fiara
umflându-și nara

2. MY SOUL

My soul like a beast
alone in the desert like a beast
my soul like a beast
swelling its nostril

3. CE RĂBDĂTOARE

Ce răbdătoare Pustia
ca un păianjen lichid înaintând
cu siguranța Biruitorului

Cum și-a țesut scârboasa geomet-
rie
și prizonieră m-a făcut acestui un-
ghi
de întuneric

Mă clatin când se mișcă greoaie
mă mai zbat uneori
ostenit
Ce răbdătoare Pustia
și cum mă disprețuiește

după ce m-a osândit

3. HOW PATIENT

How patient the Desert
like a liquid spider flowing
confident like a Conqueror

How it wove its detestable geom-
etry
and imprisoned me to this angle
of darkness

I stagger when it moves heavily
sometimes I even struggle
exhausted -
How patient the Desert
and how it despises me

after it doomed me

4. POM ÎMPĂRAT

Pom cu ramuri cutremurate
seve prelungi, lungi flori
Flori înflorind de mine departe
mireasma ajungându-mi pe nori

Pom împărat – rădăcini sângerate
într-un decor sclipitor
(războaie secrete, pierdute armade
surâsul de-nvingător)

Pomule-n mijlocul lumii arzând
iubitule pe pământ
și-n toate cerurile
și-n sfintele ape

Eu
Ție
Cine îți sunt?

4. THE TREE KING

Tree with shaken boughs
long sap, long quivers
flowers blooming afar
their scent reaching me
through the clouds ajar

The tree king – roots full of blood
onto a shiny setting
(secret wars, lost armada
a conqueror smiling)

Tree in the middle of the world
ablaze
lover on earth
and in the skies' maze
and in the sacred waters

I
To you
Who am I to you?

5. OCHII

Cum stau trează în vis
porțile-n jur s-au închis

Iubitule
frate-al meu - strig
îmi e frig
 îmi e frig
 îmi e frig
Ochilor ei un mă da

Te bucură, sora mea

Dar cine e Ea – vreau să știu
N-are nume – îmi răspunzi

Și-i târziu
iar ochii mă caută întruna
se face mai palidă luna

Dragul meu ești aici? mai șoptesc
și fără viață zâmbesc
căci mă țintește avid

Fără – Numea cu ochii de vis

5. THE EYES

As I lie awake dreaming
the gates around closing
Darling
brother of mine – I groan
I feel cold
 I feel cold
 I feel cold

Do not make me the prey of her
eyes

Rejoice, sister of mine

Who may She be – I want to know
She has no name – you echo

And it's late
the eyes searching for me for ever
and ever
the moon growing paler and paler

My darling are you here? I sigh
A dead smile I smile
as I am being eyed by

The Unnamed She with empty eyes

6. DANS

Dans
dans pe gresie
dans pe întuneric
dans pe vid

Un pătrat
un triunghi
echilibru-mi decid

Mai sus suflete
mai sus
unde nici om, nici fiară

De-am învăța
de-am învăța
să nu ne mai doară

Dans
dans aieve

dans nălucit
dans pe jar

Dans pe viață – dans pe moarte
dans pe altar

Dance
dance on the tile
dance in the dark
dance on the void

A square
a triangle
my balance decide

Upper my soul
upper
where neither human, nor beast

If only we learned
if only we learned
not to hurt ourselves

Dance
dance real
dance deluded
dance on embers

Dance on life – dance on death
dance on the altar

Traducerea în engleză:

DIANA VIORELA BURLACU

Poeme de Meniuț Maximilian

Minunea

Peste margini de lumi,
În pădurea credinței,
Ochii mari și miloși ai Măicuței
Lăcrimează pentru noi.

Icoana minunilor dă viață
Dă sănătate, bucurie, speranță,
Dă lumii sens,
Lumina Minunii.

Fiii lacrimilor sărută Chipul Sfintei.
Cu capul spre pământ și inima spre Cer

Își pun sufletul în palma Mariei,
Mama cu chip blând.

La Nicula veacurile devin veșnicie.

Calea Pâinii

Pe muntele vremurilor, în satul de
dincolo,
Depart, în inima codrului,
Femeia își curăță casa.

Prin colbul fierbinte,
Gătată de sărbătoare,

Cu năframa de foc și cămașa de lapte,
Este timp de patru ceasuri
Pe calea Pâinii.

Cu desagi pe spatele încovoiat,
Coboară la cooperativă.
E Ziua pâinii, Sfânta Sâmbătă,
Iar Dumnezeu se vede în aluat.

Apoi, cu șapte pite, una pentru fiecare
zi,
Ia drumul întoarcerii,
Tot pe munți, și pe munți,
Unde dacii sunt liberi.

Vasile Muste

BIOGRAFIE SELECTIVĂ

s-a spus despre mine că sunt specialist în copilărie că știu pe dinafară cursurile de disperare ale bunicilor mei și la nevoie pot face rost de păsări pe cer că la marginea memoriei dețin grădini suspendate unde cultiv primăveri nelumite că seva-mi urmează copacii cu brațele pline de flori pe drum spre biserici și clopote aruncă-n ferestre cu nuci de lumină că nu mai rămân în praful speranței la capătul parcului când luna trage raze și adună îndrăgostiții în podul casei cu cărți despre originea nopții lângă viespi locuind ilegal pe sub corni la Vima Mare pe pământurile colectivizate de iarbă că încă din viața și din camera alăturată mă mai aude mama trântind poarta spre visul în care voia să rămână

a fost odată
n-ar fi fost să se spună

CORUIENI AM FOST EU ÎNSUMI O VREME

am băut lapte din Coruieni – sânul patriei mele și mai târziu din celălalt din dreptul rotund horincă cea mai grozavă horincă din lume urlau lupii pe dealuri când horinciile își începeau lucrarea înfricoșătoare doar pentru copii și necunoscători cei fără școala fructiferilor pomi ce acopereau vara satul cu un scut verde încât nu putea fi detectat nici de invizibile avioane americane locul devenind inexpugnabil nici o forță terestră nu ar fi reușit să-l atingă măcar cele mai mari vise de pe pământ aici fermentau inițiații descopereau atunci galaxii în boabe de rouă și grozavi deveneau copiii doar la vederea mărgelilor ei dar și a celor ce fetele la gâturi lor lungi le purtau hau-hau urlau lupii pe dealuri și prin pădurile din jur hau-hau făceau neinițiații după un păhărel și lumea își pierdea deodată orice contur

IUBIND MĂ-NDEPĂRTEZ DE MOARTE

cânt totu-n jurul se stinge vieții mele foc să-i dea căteva

stele ce mi se sprijină cu raze în buzunarul de la piept să-nchid
cărări ce ar putea cu praful lor de aur să-mi atingă până spre
dimineață mai vechi iubiri și altor rosturi să le treacă pragul

venit de dincolo de azi aș fi murit mai înainte de dragul tău și
n-ar mai fi-nflorit cireșii inima mea spre tine revărsată că toate
mările lumii mi-ar fi purtat sângele spre sângele tău în corăbii
de aur însorind vindecând și salvând naufragiați până la

genunchii tăi coborând toate oștirile lumii mele de drag neîncetat
când totu-n jurul meu se stinge pleca-voi adunând toate stingerile
în lumina îndurerată a mea

ÎMPOTRIVA LINIȘTII

când fi-va să plec foșni-vor câteva frunze în grădina casei câteva fire de iarbă vor refuza să se nască
voi pleca singur pe cărarea deschisă de urme și flori în zilele acelea amintirea mea vă va părea nelumească pe străzi în orasul din nordul înghețat va fi sărbătoare luminița va dansa mai departe în visul unui necunoscut
pregătiți de muncă la fel cum ar fi pregătiți de moarte cetățenii altei lumi într-o seară mă vor duce pe scut

în partea nevăzută a lunii va avea loc un cutremur de rouă
câteva picături provocând răni de mărimea unor orașe vor cădea peste dealuri și sângele verde va porni spre toate câmpiile Pământului - aceasta planetă sinucigașă

LA ÎNTÂLNIRE N-AU FOST OAMENII

peste viața mea săpătorii vor arunca într-o zi cer și pământ
apoi acolo va locui un animal uriaș ce l-am detestat întotdeauna lumea doar obișnuia să-i spună nemilosul timp
oamenii lăsa-vor pentru mine câte o firimitură de gând
cruci mișcătoare în cer păsări tăcute se vor îndepărta de tristețe
purtând în cioc firimiturile acelea până la castelul din a cărui fereastră va râde viața-mi cealaltă

Jidov Szapany¹

Mirel TALOȘ

Cu părul castaniu și ochii precum măslinile verzi, Măriuca părea desprinsă dintr-un tablou al unui vechi maestru olandez. Avea fața frumoasă, nasul drept și o privire inteligentă cu care își scruta interlocutorul, dând impresia că îl citește în întregime fără ca acesta să simtă ceva. Părea mereu suspicioasă, născocind scenarii în legătură cu tot ce se întâmpla în jurul ei. Nu lua nimic drept sigur și nu se baza pe părerile celorlalți, alegând să-și facă singură o părere despre orice, de preferință prin observarea directă a oamenilor sau a faptelor. La învățătură era prima din clasă și avea, spre deosebire de alți copii, darul de a se descurca în orice situație iar asta o pune de cele mai multe ori în postura de lider în orice grup de copii era. Avea nenumărați prieteni printre copiii din sat dar îi privea pe toți cu rezervă și superioritate.

Era singurul copil din sat care intra în curtea familiei Leibovici, care locuiau aproape de casa familiei ei. Casa familiei Leibovici fusese construită de câțiva meșteri înainte ca ei să apară în sat, cu excepția bătrânului. Leibovici era un evreu tradiționalist, ușor de recunoscut după îmbrăcăminte. Cumpăruse o casă veche chiar în mijlocul satului, adusesse câțiva meșteri și, după ce o demolă, câteva luni la rând, supraveghe personal construirea unei case noi, mai degrabă mari și cu siguranță diferită de casele țărănilor români din sat. Avea peretele direct în stradă și Măriuca i se părea că seamănă cu casele pe care le văzuse în târgul Zalăului, singura dată când a fost la oraș, cu tatăl ei. În timpul șantierului, Leibovici a locuit la un român din apropiere. De dimineață, nu se mișcă de lângă meșteri, intervenind tot timpul în munca acestora cu sugestii sau recomandări, reușind deseori să-i scoată din pepeni pe aceștia. După câteva luni, casa a fost totuși gata și Leibovici părea foarte mulțumit de lucrarea la care contribuise din plin. Se plimba în jurul ei și o admira, uneori scoțând chiar un sunet de admirație, precum un arhitect al papilor în fața unei opere publice de arhitectură. Era noua casă a familiei lui. Și ultima.

Apoi, Leibovici a dispărut câteva zile. Într-o dimineață de mai, Măriuca se juca în curte când auzi un zgomot de căruțe mult mai mare decât îl fac în mod obișnuit țărani care trec pe uliță cu carele. Părea un eveniment major și fugi repede la poartă, curioasă. Pe uliță veneau patru căruțe mari, pline cu

mobilă, lăzi, saci și tot felul de lucruri împachetate. Deja coborât din căruță, Leibovici îndruma căruțașii spre casa nouă și Măriuca își dădu seama ce se întâmplă. Familia de evrei se muta în sat. O curiozitate din felul celor care îi exaltă inima o făcu pe Măriuca să iasă în uliță.

A urmărit cu interes mutarea familiei Leibovici, din uliță. Așa i-a văzut pentru prima dată pe copiii familiei lui Leibovici, nu mai puțin de șapte, mulți, cum aveau de obicei evreii: Aurica, Scheindel, Gittel și Dorina, fetele familiei, precum și băieții Iacov, Hirschel și Meyer. Familia vorbea *idisch*, dialectul german al evreilor din Europa centrală. Lucrurile erau date jos din căruță cu grijă. O pianină stărni interesul Măriucăi, care nu putea ghici despre ce era vorba, nemaivăzând un dulap care, scuturat puțin mai tare sau lovit, scotea sunete cristaline. Mobilă, saci cu haine, tot felul de obiecte fură date jos din căruțe și cărate de căruțași în casă, unde se auzeau indicațiile lui Leibovici în legătură cu locul și felul în care trebuiau așezate. Treaba aceasta ținu până seara târziu și Măriuca nu se plictisi privind acest spectacol extraordinar pentru ea. Seara, fiica mai mică a familiei Leibovici, Gittel, exact de-o seamă cu Măriuca, se apropie de ea zâmbind și îi oferii o bomboană. Bomboana a fost începutul unei prietenii strânse între cele două fete, genul de prietenie care te marchează pe viață și asta mai ales în împrejurările dramatice în care s-au petrecut lucrurile relatate de noi aici.

În ziua următoare, și în următorii ani, Măriuca și Gittel au fost prietene nedespărțite. Pentru Măriuca ceilalți copii, români, contau puțin iar pentru Gittel nu contau deloc. Inventau jocuri și jocuri, uneori în curtea familiei Măriucăi, alteori în curtea familiei Leibovici. Când erau la Leibovici, Măriuca privea cu mare admirație hainele de oraș pe care le purtau toți membrii familiei, atipice pentru lumea satului. Într-o zi, profitând de absența părinților, Gittel a îmbrăcat o rochie de oraș și i-a dat una și Măriucăi, pozând amândouă în *domnișoare* cochete de oraș, iar această amintire a rămas de neșters în mintea Măriucăi. Una peste alta, universul din jurul lui Gittel a fost câțiva ani locul preferat al existenței Măriucăi și a avut o influență mare asupra ei. Învățase un număr important de cuvinte în *idisch*, chiar dacă Gittel vorbea perfect limba română. A învăța

cuvinte *idisch* era pentru Măriuca o joacă incitantă pentru că asta o ajuta să se simtă ca și Gittel, *domnișoară*. Vechi cuvinte idisch precum *Waser, spiiln, trinkn, esn, Kleid, Eltern, Bruder, Schwester* făceau parte din vocabularul Măriucăi și erau considerate de aceasta măsura evoluției ei față de ceilalți copii, români, către modelul superior pe care îl reprezenta, pentru ea, Gittel, adică nu o fică de țăran, ci o *domnișoară*.

Sâmbăta, Măriuca se trezea devreme pentru a face familiei Leibovici un serviciu care devenise pentru Măriuca însăși un ritual. Cum Leibovici și familia lui erau evrei religioși, Sabatul era ținut cu cel mai mare respect. Măriuca a fost cea care, de la început, le-a făcut în fiecare sâmbătă serviciul de a le aprinde focul, fără să înțeleagă la început de ce un lucru atât de simplu nu era făcut de locatarii casei înșiși. Întotdeauna primea în schimb o bomboană.

După un timp, Măriuca simți că în familia Leibovici intrase o frică față de ceva necunoscut. Auzea deseori discuții aprinse, în care bătrânul ridica tonul iar doamna plângea cu hohote, invariabil. La un timp după această schimbare de atmosferă în familia Leibovici, au început toți, ca din senin, să poarte o stea mare, galbenă, în piept, de fiecare dată când ieșeau din curte. Măriuca nu înțelegea ce însemna acea stea, dar simțea că e de rău augur și când încercă să deschidă subiectul cu Gittel, aceasta începu să plângă. Mai mult de atâta nu află. Steaua aceea avea însă ceva demonic în ea pentru că era purtată cu spaimă de toți membrii familiei Leibovici. Măriuca încerca să-și imagineze ce ar putea însemna și gânduri diferite îi trecură prin minte, toate de rău augur, dar inocența ei le înlătura pe toate și nu presupuse, în final, decât că era o marcă a faptului că nu erau din sat, erau venetici. Rămase cu acest gând chiar și după ce familia Leibovici fu vizitată de doi soldați care rămăseseră în casă preț de un ceas și al căror efect fu acela ca nimeni din familie nu mai ieși din curte în ziua aceea. Semnele erau rele dar Măriuca și le reprima, cu bunătate de copil.

Într-o sâmbătă de primăvară a anului 1944, un camion militar a oprit chiar în ceea ce era numit centrul satului. Patru soldați s-au dat jos din spate și s-au îndreptat spre casa lui Leibovici, afișând o atitudine foarte severă prin mers, gesturi și fermitatea cu care vorbeau. Au intrat în curte cu brutalitate și au început să strige ceva în limba maghiară. Măriuca și Gittel se jucau în iarba din fața casei. La intrarea soldaților, încremeniseră. Unul din soldați se pregătea să intre în casă când Leibovici a ieșit, răspunzându-le în aceeași limbă. Soldații păreau că dau ordine și încercarea lui Leibovici de a deschide un dialog s-a lăsat cu țipete ale celui care părea să conducă grupul de soldați. Era lesne de înțeles că pentru Leibovici și familia lui nu era loc de întoar-

cere. S-a întors în casă, de unde în scurt timp au început să se audă plânsete. În uliță se strânseseră aproape toți locuitorii satului, unii speriați și câțiva revoltați. Nu după mult timp, Leibovici a ieșit din casă cu o valiză mare de lemn, urmat de soția lui și de copii. Gittel se alătură și ea familiei, plângând. În afară de Leibovici, toți plângeau. Bătrânul a închis ușa casei și, când a ieșit pe poartă, i-a întins cheia vecinului său Simion, ca și cum i-ar fi încredințat casa să aibă grijă de ea. Cheia nu a zăbovit însă mai mult de trei suspine în mina lui Simion, fiind smulsă de unul din soldați, gest însoțit probabil de o injură de-a dreptul urlată, din care Simion nu a înțeles decât mesajul implicit al violenței.

- La revedere, Simion. Nu ne vom mai vedea niciodată.

Dădu mâna cu câțiva vecini, dar nu apucă să dea mâna cu toți pentru că fu împins cu brutalitate pe drum, spre camion. Se strânseseră foarte mulți săteni în fața casei lui Leibovici. Solidaritatea cu familia de evrei era vădită, dar niciunul nu avea curajul să întreprindă ceva, de teamă. Oamenii vorbeau unii cu alții, scoțând un murmur din care răzbătea revolta față de ceea ce se întâmplă. Leibovici îi privi pe toți cu bucurie și admirație, mulțumindu-le din priviri și transmițându-le parcă să stea liniștiți, pentru că nu ar putea face nimic. Au mers înconjurați de soldați, ca un grup de criminali care ar fi putut scăpa pentru a face rău. Au urcat singuri în camion și copiii nu încetau să plângă. Mergând tot timpul în urma lor, Măriuca întâlnește privirea speriată și înlăcrimată a lui Gittel, pentru ultima dată. Când camionul porni, Măriuca plângea și ea.

Prin sat s-a auzit, după câteva zile, că doamna Leibovici a murit de inimă pe drumul spre Zalău. Nimeni nu știa ce s-a întâmplat cu familia Leibovici, cu toți evreii luati de prin sate. Oamenii spuneau că fuseseră duși într-un loc necunoscut. În Germania, spuneau unii, în Ungaria, alții. Ba chiar în Palestina sau Africa. Nimic nu era sigur, decât faptul că evreii nu mai erau. *Fusesera duși*. În spatele fiecărei presupuneri era însă, cumva implicită, teama că ceva rău s-a întâmplat cu ei. Dar nimeni nu vorbea despre asta.

După un timp, în sat a apărut un fel nou de săpun. Oamenii îi spunea *jidov szopony*, și Măriuca află, de la un adult prea puțin responsabil, ce însemnau aceste cuvinte. *Săpun de evreu*. Cum, săpun de evreu? Săpun făcut de evrei sau... săpun făcut... din evrei? Cine ar fi putut da, și de ce, un asemenea nume unui săpun?

Astăzi, la șaptezeci de ani de atunci, Măriuca, octogenară, nu crede că acel săpun era altceva decât un săpun produs de evrei. Doar erau comercianți, aveau fabrici. Chiar dacă demult deja, omenirea a

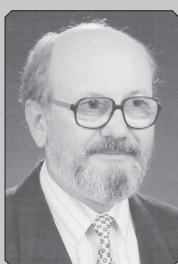
aflat că da, din evrei chiar s-a făcut săpun, la Auschwitz și în alte locuri sinistre. Cu *jidov szapany*, orice idee de umanitate a fost compromisă. Pentru totdeauna. Nu și inocența, personalizată de Măriuca, singura care salvează umanitatea.

Zeci de ani Gittel a fost prezentă în gândurile Măriucăi. La orice perioadă din viața ei, Măriuca se întreba cu dor și melancolie ce face Gittel. Când Măriuca a mai fost copil, se întreba cu cine se joacă Gittel de-a *domnișoarele*, așa cum se jucau ele. Apoi, în adolescență era curioasă să o vadă pe Gittel *domnișoară*. Când s-a măritat, s-a întrebat dacă Gittel și-a întemeiat și ea o familie și își imagina cum ar putea arăta soțul ei. Mai târziu s-a întrebat dacă

Gittel are copii, câți și cum arăta fiecare. Uitându-se la copiii ei își imagina copiii lui Gittel. Odată cu primul nepot se întreabă dacă Gittel se bucură și ea de nepoți. Acum, octogenară, mintea ei rememorează anii de copilărie cu Gittel și și-o imaginează pe Gittel deopotrivă adolescentă, tânără, soție, mamă, bunică. Nu se îndoiește că Gittel trăiește, undeva, și se bucură încă de tot ce a putut ea să se bucure în viață. Nu și-a imaginat-o niciodată pe Gittel altfel decât fericită...

1 Săpun de evreu, în limba maghiară.

2 Apă, a se juca, a bea, a mânca, rochie, părinți, frate, soră

Începe o nouă stagiune... literară

Viorel TĂUTAN

Septembrie pare a fi, sau chiar este, o lună cu schepsis*. Cum adică?! Păi, uite, să enumerăm: Anul religios debutează la întâi septembrie. Anul școlar începe aproximativ la mijlocul lunii. Teatrul dramatic, cel liric, filarmonica își pregătesc noua stagiune, care este deschisă, de regulă, în ultima decadă a lui septembrie. Este luna când, în emisfera nordică, pe la tropice își face apariția Toamna „Zâna melopeelor,/ Spaima florilor și Doamna/ Cucurbitaceelor” (G. Topârceanu) Etimologia ne trimite la „septem” - a șaptea lună în vechiul calendar roman, care era alcătuit doar din zece luni. Și denumirea populară se pare că ar avea origine latinească: Răpciune < rapire. În mod obișnuit începe culesul viilor, iar ziua este egală cu noaptea. Frunzele pomilor și ale copacilor încep să îngălbenească și să caute așternut pe alei și cărări, peste iarba încă înrourată, sau pe apele calme ale bălții.

O lună a începuturilor, a debuturilor, după câte ați reușit să vă dați seama. Când melancolia prinde a se instala în sufletele artiștilor. Rainer Maria Rilke, marele poet german, își exprimă astfel gândurile provocate de sosirea toamnei:

*Wer jetzt kein Haus hat, baut sich keines mehr.
Wer jetzt allein ist, wird es lange bleiben,
wird wachen, lesen, lange Briefe schreiben
und wird in den Alleen hin und her
unruhig wandern, wenn die Blätter treiben.*
(Herbsttag);

în traducere obișnuită:

*Cine nu are o casă acum nu-și va mai clădi una,
Cine este acum singur, va rămâne așa mult timp,
va veghea, va scrie și va citi scrisori lungi,
înapoi și înainte pe bulevarde*

va hoinări neliniștit, cât timp frunzele vor cădea.

Septembrie este perioada în care majoritatea redactorilor revistelor literare revin „cu forțe proaspete” din concediu pentru a-și continua laborioasa muncă subordonată menținerii unui statut nu tocmai facil dobândit și a căutărilor de noi forme și de colaborări valoroase. Este și cazul revistei noastre.

O nouă... stagiune literară.

La noi, Cenaclul „Silvania” își va relua programul, cinstind astfel memoria celui care i-a fost principalul ctitor și conducător de la înființare până în vara acestui an, regretatul profesor eminent Iuliu Suci. Centrul de Cultură și Artă, în colaborare cu aproximativ-recent recunoscuta juridic Asociație a Scriitorilor din Sălaj (AS-SJ), cu Direcția pentru Cultură și Patrimoniu, cu Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu”, cu Muzeul de Istorie, va relua atât ce agreează întâlniri cu scriitori sub genericul „Lectură publică”. Contăm pe susținerea obișnuită a Consiliului Județean, a Primăriei municipiului Zalău, a USJ Cartel Alfa, filiala județului Sălaj, precum și a celorlalți sponsori remarcabili și remarcați în semn de grațitudine de către directorul Centrului de Cultură și Artă, poetul jurnalist Daniel Săuca, în debutul fiecărei astfel de acțiuni.

În armonie cu marele poet național, autorul „Flori(lor) de mucigai”, și cu excelentul rapsod al poeziei românești, populare și culte, Tudor Gheorghe, să murmurăm și noi: „*Niciodată toamna nu fu mai frumoasă...*”

* **cu schepsis** – cu socoteală, cu chibzuință; cu un anumit scop, cu o anumită intenție (nemărturisită) < din *n(eo)gr(ecesul) Sképsis*

Citirea molitvei la patruzeci de zile. Abordări vechi și noi

Mihaela ROTARU

Impuritatea femeii atrage izolarea ei, aceasta și din cauza stării sale fiziologice neclare, cu ecou și în plan social, ea situându-se oarecum la limita dintre normal și anormal, sănătate și boală. Pe parcursul traseului său – să-i spunem, fără teama de a greși, „inițiativ” - ea devine, în aceste condiții, vulnerabilă și la influența răului, fie el impersonal sau personificat.

Este demnă de remarcat afirmația lui Arnold Van Gennep conform căreia și la bulgari li se acordă o mare importanță celor patruzeci de zile de după naștere, ca o continuare a perioadei de prag care nu s-a terminat în momentul nașterii, ci mai durează un timp, fiindcă „tânăra mamă nu-și pote părăsi casa, nici curtea, nu poate avea raporturi sexuale cu soțul său, timp de patruzeci de zile” (Van Gennep, 1996: 51). De-abia după ce merge la biserică și după ce primește binecuvântarea de la preot, poate fi vizitată de rude, viața normală reluându-și cursul. În același context, autorul adaugă că „la noi ceremonialul se numește moliftă, și, cu toate că are un caracter mai degrabă monden decât magico-religios, putem ușor să-i vedem semnificația avută în Evul Mediu: o reintegrare a femeii în familia, sexul și societatea sa generală” (Van Gennep, 1996: 52). Reiese, încă o dată, marea însemnătate individuală și socială a acestui moment. „Nu i-i era iertat să șadă pă afară, până nu i să cite de curățare, îl închina la icone, da nu intra cu el în beserică, stăte pă prag” (Hanc Letiția, Crasna).

După această purificare femeia este considerată curată trupește și sufletește și se poate integra normal vieții de colectivitate, realitate consemnată și în materialul de Arhivă: „După ce să naște copilu, trăbuie să tracă o lună și jumătate, patruzăci de zăle, și mere la biserică și îi făce molitvă preotu. Cite acolo rugăciuni pă ea, lua copilu și-l închina acolo înaintea altarului, dacă era băiat și-l băga în altar, dacă era fată, numa lângă altar, nu o băga în altar. Zăce că nu-i voie să baje pă fete, că ele îs mai spurcate decât băieții” (Tx. mg. nr. Ig, Inf. Ghilea Ana, 50 ani, Iaz, Culeg. V. Florea, 22.10.1972). „Femeia după ce naște, îi bolnavă și necurată patruzeci de zăle, până ce face molitvă la biserică” (Tx. mg. nr. 08211, Inf. Chețe Victoria, 70 ani, Turian Elisabeta, 38 ani, Gârbou, Culeg. Ioan Andraș, 13.07.1970). „Femeia nu pute mere la fântână, până la molitvă, că zăce că să spurcă fântâna. După molitvă, pute să scotă apa. La șase săptămâni, merje cu copilu la biseri-

că să o dezleje popa, să margă la beserică” (Tx. mg. nr. 010123, Inf. Crișan Anastasia, 67 ani, Gârbou, Culeg. Ion Cuceu). „Patruzeci de zăle femeia îi necurată, până mere la molitvă” (Tx. mg. nr. 08242, Inf. Ilieș Maria, 71 ani, Gârbou, Culeg. Ion Cuceu, 16.07.1970). „Șase săptămâni lehuza îi necurată (...) o lună și jumătate, atâta i-i la femeie, așa zăce bătrânii, adică no, zăce, așe o aflat. (...) După aia își face molitvă și n-are apoi cât dă țăță, nu mai au bai cu scurjere. (Poate fi lăsată singură în vremea asta?) Cum să nu fie? poate fi lăsată, c-amu, după ce, dă la săptămâna, de la opt zăle ce să scolă, apoi și spală prin casă și face lucru (...) nu mă lăsa să trag apă din fântână, până am facut molitvă. Nu era bine. Păi zăce că nu-s curată, că n-am facut molitvă. Și ala să socotește că nu-i curat. Care-i cu femeia când naște (...) popa îi făce dezlegare. Și-apoi și citește în carte că după patruzeci de zăle și potă intra, zăce în beserică. Omu și femeia. Așa-i molitva, că după patruzeci de zăle să potă intra în beserică (...) și moașe îi spurcată, până face molitva la botez (nu era voie să meargă la biserică). (...) Popa dă molitva. Când ducem copilul la botez, atunce ne făce dezlegare, înjeruntem jos și cu copilul așe în mână, îți face dezlegare, pântru că o fost la naștere și apoi merje cu copilu acolo” (Tx. mg. nr. 2201IId, Inf. Jurcuț Sânza, 59 ani, Drighiu, Culeg. V. Florea, 20.10.1972).

Conform învățaturii creștine, după citirea molitvei asupra mamei la patruzeci de zile, și după botez, noii îmbisericiți vor putea lua agheasmă și anafură și se vor putea împărtași, „de acum mama și pruncul pot participa la sfintele slujbe din biserică și pot primi Sfintele Taine. Dacă pruncul este de parte bărbătescă, se introduce în altar, iar fețițele se închină doar la icoanele de pe iconostas. (...) Molitva la patruzeci de zile se săvârșește în amintirea prezentării la Templul din Ierusalim a Mântuitorului, la patruzeci de zile (...) fapt amintit și în rugăciunile care o compun” (Drăgoi, 2007: 73).

Solicitați să motiveze importanța molitvei, de altfel intens subliniată de către toți informatorii, aceștia au adus în prim-plan scopul curățirii femeii, a punerii ei sub ocrotirea divină, înlesnire a primirii împărtașaniei, după mărturisire. Ioan Augustin Goia reliefează faptul că mama era supusă unor interdicții tocmai din cauza „necurăției” sale, „timp de șase săptămâni după naștere”, neavând voie „să părăsească, în acest interval, curtea casei, să scoată

apă din fântână sau să treacă peste o apă curgătoare. Abia după șase săptămâni mama și copilul erau total integrați în comunitatea sătească”. (Goia, 1982: 145)

Înregistrăm o schimbare de atitudine față de obligativitatea citirii molitvei la patruzeci de zile, ecou al schimbării mentalității și al „flexibilizării” în abordarea imperativelor de ordin religios: „La cât îi de lucru, nu poți sta tăt în casă patruzeci de zile, să nu faci nimica. O zi, două, tri, până-ți revenești, până te poți rădica din pat, cine să-ți facă lucru? Dacă n-are ajutor defel, vine popa repede după acee și citește să să curețe, să potă lucra până-gă casă, să nu spurce tăt pă ce pune mâna, că ea-i spurcată. Și apa din fântână face dermi, broște și melci. Pomu tăt să usucă, nu mai face veci floare, dacă-i atins de femeie sau de una care îi la menstruație, tâte să spurcă. Amu nu-i mai moda [să se citească molitva]. Să sustrag sub diferite pretexte, «nu cred în aste», «îs demodate»” (Codăuș Maria, Cizer). „După ce naște, șase săptămâni, n-ave voie să cobore din pat, o grije socra. La tri săptămâni își face molitva de jumătate. Să nu aducă apă din fântână, că spurcă apa, da îi mai mult pântru sănătate, că-i tătuși sănătatea ii, să nu să ducă la fântână, să spele scutice, mama, soacra o ajuta. Îi bolnavă, să nu meargă nici la beserică, nici la distrare, să nu iasă din casă. Molitva îi o rugăciune pe care o face părintele din carte la lăuză” (Drule Florica, Ban). „Până la șasă săptămâni, femeia nu ave voie să intre în beserică, trăbă să știe că-i spurcată, fiind tăt bolnavă încă, nașa sau moașa sau soțu, mere cu ea la beserică și preotu îi cite în pridvor, în tindă, nu era voie să intre, acuma nu mai au frică de Dumnezo, intră în altar cu tătu. Nici să ieși din casă nu era voie, amu doctorii îți recomandă: «scote-l afară la o zi, nu-l țâne în casă, ieși cu el». Da să știți că nu-i bine să vadă sorile, șasă săptămâni, ochii îs sensibili, poate orbi. Nu distinje nici culorile, nu nici vede numa la o distanță de cam cinșpe țenti, douăzeci. Să nu ieie lucrurile rele, să nu cumva să treacă păstă un lucru rău, în curte. La molitvă, intră în beserică, rugăciunea continua lângă altar, de-i fecior, îl bagă în altar, de-i fată, o închina” (Bufnea Ana, Voivodeni).

Acest serviciu divin de binecuvântare și de sfințire a omului cere, conform informațiilor preoților, prezența mamei, a copilului, dar și a nașilor, imperativ ignorat în majoritatea cazurilor. „Molitva pântru grabnica-nsănătoșire a femeii, că ea-i bolnavă, are scurjeri, nu și-o revenit încă, pentru că Dumnezeu s-o ierte, să o curețe. Că zăce Psalmu 50 de la beserică, «întu fărădelegi m-am zămislit și întu păcate m-o născut maica-mea»” (Hanc Letiția, Crasna). În accepția aceleiași informatoare, citirea molitvei la patruzeci de zile continuă să fie privită ca o „rânduială bisericească” ce nu ar trebui în ni-

ciun fel răstălmăcită și de la care nu e bine să se facă abateri, nesocotirea ei cauzând mari neajunsuri, „își fac rău lor și pruncilor. N-a fi vrenică să să împărtaşască, tăt necurată rămâne, atraje rele și năcazuri. Auzeam că nu poate nici boteza, nici cununa, atâta vreme cât îi necurățată [deoarece s-ar abate rău asupra finilor ei]”. De importanța molitvelor se leagă și o informație din satul Ban, singulară, dar nu mai puțin surprinzătoare, potrivit căreia, dacă pruncul a fost botezat în acest răstimp de patruzeci de zile, înainte de citirea molitvei la mamă, aceasta nu ar avea voie nici să-l alăpteze, necurăția mamei punând în pericol viața nou-născutului.

BIBLIOGRAFIE

- DRĂGOI, Florin, *Sfânta taină a botezului și alte slujbe legate de nașterea omului*, Ed. Partener, Galați, 2007.
- DURKEIM, Emile, *Regulile metodei sociologice*, Ed. Polirom, Iași, 2002.
- GOIA, Ioan Augustin, *Zona etnografică Meseș*, Ed. Sport-Turism, București, 1982.
- ILUȚ, Petru, *Abordarea calitativă a socioumanului*, Ed. Polirom, Iași, 1997.
- LAPLANTINE, Francois, *Descrierea etnografică*, Iași, 2000.
- MAJURU, Adrian, *Copilăria la români. Schițe și tablouri cu prunci, școlari și adolescenți*, Ed. Compania, București, 2006.
- NICOARĂ, Toader, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997.
- OLINESCU, Marcel, *Mitologie românească*, Ed. Saeculum I.O., București, 2001.
- OTTO, Rudolf, *Sacrul*, Ed. Humanitas, București, 2005.
- POP, Mihai, RUXĂNDOIU, Pavel, *Folclor literar românesc*, EDP, București, 1976.
- POPOIU, Paula, *Etnologie*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2007.
- SUIOGAN, Delia, *Simbolica riturilor de trecere*, Ed. Paideia, București, 2006; *Structuri tropologice în poezia de ritual și de ceremonial, Alternative antropologice și etnologice în cercetarea culturilor. Studii și comunicări*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2007.
- VAN GENNEP, Arnold, *Riturile de trecere*, Ed. Polirom, Iași, 1996.
- VĂEȚIȘI, Șerban, *Noile teorii etnografice și conceptul de descriere a culturii. Cu o evaluare critică și contribuții la dezvoltarea etnografiei în România*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2008.

Meditația (IX)

Ștefan GOANȚĂ

Nu ești singur. Nici unul dintre noi nu este singur. Și nu doar pentru că fiecare dintre noi suntem, cu voie sau fără voie, încadrați relațional mai mult sau mai puțin într-o comunitate care ne simplifică viața, ajutându-ne în toate planurile și ocrotindu-ne, dar care ne și jertfește ca fiind cei mai slabi atunci când împrejurările o cer, nimeni nu este singur, fiindcă, la un mod superior celui al viețuitoarelor celorlalte, avem lumea noastră interioară în care ne trăim, pe lângă viața cotidiană, și pe cea a ființei sufletești interioare, ea însăși univers în necuprinsul univers. Iar lumea aceasta în care interrelaționăm cu Dumnezeu, cu știutele și neștiutele, cu moșii și strămoșii și urmașii încă nesosiți în viață este mult mai bogată, mai adâncă în înțelesuri și dezlegări. Depinde de dorința și de puterea noastră de a accede la ea, de a conviețui cu ea în pace și bună înțelegere. Există nenumărate căi de a ne apropia de starea de beatitudine, de supremă fericire pe care ți-o conferă deplina mulțumire a sufletului, condiția fiind ca aceste căi să nu se abată de la înaltele porunci pe care Tatăl ni le-a făcut cunoscute prin viața pământească a Fiului Său. Fiindcă – Biblia și viața ne-o spun – au existat și există și profeți mincinoși, fel și fel de erezii care au pus în cumpănă fragilul suflet omenesc în căutare de adevăr. Nu trebuie să uităm – dar să iertăm – că din cauza prea multului și necontrolatului zel apostolic și din cauza firii omenești supusă greșelii, până și prea înalte fețe din ierarhia bisericească au săvârșit greșeli. Urmași ai Sfântului Petru la scaunul papal au încurajat în numele exageratului devotament (și bine ar fi fost să fie numai atât) genocidul Cruciadelor, al luptei cu sabia într-o mână și cu crucea în cealaltă, ca și când Domnul Iisus ar fi avut nevoie de apărarea unor muritori de rând. (Să nu uităm cu osebire Crucia copiilor care, neprihăniți fiind, ar fi putut elibera Sfântul Mormânt, acțiune ce s-a încheiat tragic.) Să nu-i uităm – dar să-i iertăm, alături de sfântul papă Ioan Paul al II-lea – Conchistele din Lumea Nouă, comerțul cu hârtiuțele Indulgențe, cu puterea de a ierta păcatele, să nu uităm că înalții ierarhi au tolerat și chiar au propovăduit Inchiziția și sclavia, să nu uităm că și azi, în armatele pregătite să ucidă, sunt preoți care se roagă fiecare, dar aceluiași Dumnezeu, să-i ajute să biruie potrivnicii care și ei se roagă lui Dumnezeu pentru același scop. Dar, să admitem că a greși e omenește. Nu putem fi însă de acord cu atât de des întâlnita remarcă inventată poate chiar de preoții culpabili: *să nu faci ce face popa, să faci ce zice popa*. Ca și când preoții ar fi absolviți de

păcate conștientizate și de ei înșiși. Într-o categorie asemănătoare se înscriu și fariseii, *credincioșii* de paradă și cei care încearcă prin rugăciuni dinadins sfărăitoare și prin daniile trâmbitate să cumpere pe bani furați iertarea prin intermediul unor falși slujitori ai Domnului, care nu se poate să nu știe că *banul e ochiul diavolului*. De aceea multitudinea de secte între care drept-credincioșii aproape se rătăcesc. Rezultă că în râvnitul drum spre mântuire, meditația, îndelungata întrevvedere fără intermediari a omului cu Dumnezeu, meditația capătă un rol tot mai important în păstrarea discernământului.

Dar, dincolo de aceste rătăcirii, să avem mereu în minte pildele sfinților martiri și mucenici care, în temniță, (Vezi *Jurnalul fericirii* al lui Nicolae Steinhart care, prin credință, până și aici și-a găsit fericirea.) Să nu uităm că în pacea ascezei din îndelungate sihăstria sau într-o viață neprihănită, dintr-o viață lumească plină de păcate (Vezi *Maica Tereza* și atâția alți drept-apologeți creștini) și-au săvârșit viața în sfânta și fericita comuniune cu Domnul. Și să nu uităm că Atotputernicul nu ne vrea nici robi, nici martiri. Fiul Său nu s-a lăsat răstignit ca să-i urmăm exemplul. Omul este ființă din carne și sânge, *datul* lui este și ceresc, cu emanație divină, dar și pământească, *ființa* căreia Tatăl i-a dat dezlegare și spre bucuriile pământești: *bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri*. De aceea omul poate fi și sfânt – și câți n-au fost și nu vor mai fi? – rămânând în același timp și simplu om. Dumnezeu l-a făcut să fie minunea Sa cea mai de preț și-l veghează să rămână așa. Dar omul s-a lăsat tot mai tentat de ispite deșarte să-și trăiască viața pământească cu o lăcomie și cu o fervoare demnă de viețuitoarele cele mai umile ale căror rațiuni – dacă pot fi numite așa – sunt cele de ordin animalic. Și de aici cumplita goană prin viață, lupta omului cu omul, cu omenirea, sfărtecarea pământului și siluirea acestuia să dea tot mai mult în ciuda apropierei sorocului întârcării. Este vorba de un măcel inutil și de o acaparare străină de lumea plantelor și a animalelor care (știi că?) trebuie să-și ocrotească pământul, casa. Și, tot mai flămânzi de această viață de care, în ultima instanță, oamenii ar trebui să se și rușineze, o uită pe cealaltă pe care trebuie s-o re-învețe, dacă vor să fie vrednici de iubirea Tatălui Ceresc. Conștienți sau inconștienți (drumul spre inconștiență se parcurge încet, dar sigur), oamenii uită că esența ființei lor nu este sașietatea trupestă, cea la îndemână și a firului de iarbă sau a râmei, ci hrana spirituală care constă

în cultivarea virtuților sădite în noi: bucuria iubirii aproapelui, bucuria frumosului, a binelui, a omeniei, a tuturor celorlalte care purced din Dumnezeu.

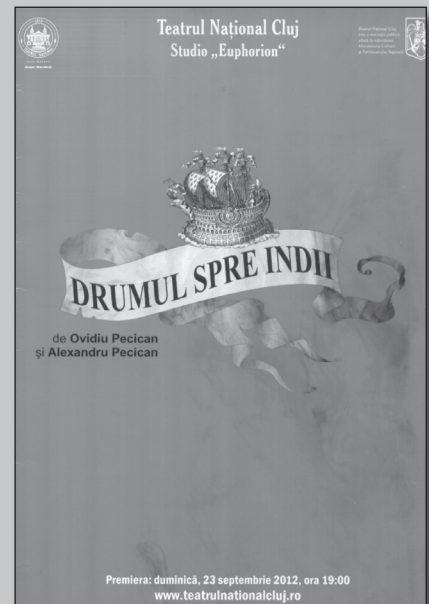
Există nenumărate căi de a ne îndepărta sau de a ne apropia de acest deziderat suprem, există dascăli și stimuli exteriori – am enumerat câte ceva – dar hotărâtoare este lupta din interiorul nostru, rezultatul acesteia, pătrunderea sau nepătrunderea prin propriile puteri totdeauna întărite de credință, în marile taine care guvernează, Meditația. Nu suntem și nu vom fi în stare să înțelegem rațiunile dumnezeiești și nu trebuie să ne hazardăm încercând să le deslușim, dar evidențele, copleșitoarea nemărginire care ne înconjoară, salbele de minuni vii care împodobesc pământul și, cu siguranță, nu numai pământul, ne copleșesc și ne cutremură de bucurie că tocmai noi suntem fiii Domnului și că trăim! Dar, înecați, și la propriu și la figurat, în viața din jur, dezamăgiți, înșelați, doborâți deopotrivă de succese și insuccese, toate efemere, obosiți de

lupta cu viața, mulți oameni mărturisesc că sunt singuri în lume. Spre lauda cuvenită ultimului lor ceas de viață pământească, se retrag spre liniște să retrăiască ce au trăit, ce n-au trăit, ce ar fi vrut să trăiască, să se bucure în tihnă și, cel mai adesea, să regrete. Mulți preferă însă să se stingă... mâncând, îndopându-se în virtutea inerției. Dar fiecare înalță în sinea lui un gând, un gând de prea umil cerșetor, chiar dacă el a fost în viața lui cutezător împărat. Doamne! Fiindcă nimeni nu e ateu, am mai spus-o, nici măcar Diavolul. Și de ce tocmai în ultimul ceas, acel sfâșietor Doamne!? De frică? Dar de ce frică tocmai în fața morții izbăvitoare, cel mai sigur lucru din viața fiecărui om? Pentru că a lipsit armonia, îngemănarea, comuniunea dintre viața interioară a omului, dintre aspirația spre dumnezeire a sufletului și lumea din jur hărăzită trupului. Dar cum de se poate ca sobra rațiune, spre înalta laudă care i se cuvine, dar și spre rușinea cu care se încarcă, e pe cale să strivească Dumnezeu din noi?

Premieră la Teatrul Național Cluj

La Teatrul Național din Cluj, Studio „Euphorion”, a avut loc, pe 23 septembrie a.c., premiera piesei *Drumul spre Indii*, autori Ovidiu Pecican și Alexandru Pecican, în regia și scenografia lui Vadas László (regie tehnică: Cosntantin Pojonomie; sonorizare: Marius Rusu; light design: Jenel Moldovan; operatori lumini: Alexandru Corpodean, Mădălina Mânzat). Personajele piesei au fost interpretate de: Emanuel Petran – *Vodă*; Ileana Negru – *Vornicul Hâncul*; Elena Ivanca – *Comisul Iacob*; Patricia Brad – *Vistiernicul Iordache*; Leonard Viziteu – *Mitropolitul*; Andrei Brădean – *Istoricul / Doctorul*. Iată ce spun autorii despre lumea reflectată de piesa lor: „... O lume din care cu toții facem parte. Este lumea centrului și sud-estului Europei, mereu în contratimp cu mersul lucrurilor, trasă de urechi, arestată, împinsă pe scări

și înghiontită din toate părțile, semn că, deși bruscată, există”. Și păreri ale unui regizor și ale unui prozator despre *Drumul spre Indii*: „(...) Succesiunea de înscenări mitice și istorice, profund distorsionate... înscenări care dau structura întregii piese, au un pronunțat parfum brueghelian. Ele te duc cu gândul la unele figuri din dramaturgia lui Michel de Ghelderode, de astă dată sub cer valah, și nu flamand, dar propunând parcă un același ev mediu imaginar, un ev al miracolelor pe dos și al oglinzilor strâmbe, în care citim totuși, cu ușurință, semne ale vremurilor de azi” (Mihai Mănușiu); „*Drumul spre Indii*, un text ritmat, contrapunctic, cu destul umor și destulă ironie la adresa tembelismului mioritic ce poate atinge dimensiuni planetare” (Radu Țuculescu). Această piesă a fost scrisă înainte de '89 și,

împreună cu alte piese, scrise în perioada 1982-1984, a apărut în volumul *Arta fugii* (2007), distins cu premiul „Mongolu” al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România.

(D.H.)

Malaxorul de octombrie

■ Remarcasem în cadrul *Malaxorului* din numărul 90 schimbarea opticii editoriale a redacției în cazul revistei piteștene *Cafeneaua literară* odată cu apariția numărului 6 (113). Era semnalul. Apariția numărului 7 (114) consolidează formula, valorificând și celelalte două pagini ale copertelor. Esențial este însă conținutul condensat și unitar al acestui cvasi-recent număr, axat în proporție aproximativă de 85% pe arta literară, diferența fiind ocupată de artele plastice și de, iată, o nouă rubrică: Didactica, unde cei doi psihopedagogi/dascăli, desigur, E. Alecu și M. Fianu, semnează eseuri vizând „Personalitatea elevului” și „Psihologia adolescentului”. Lista semnăturilor, aflată pe verso primei coperte, ilustrează o altă realitate. Prin atragerea colaboratorilor cu nume rezonante, revista se impune treptat într-un areal național din ce în ce mai larg și mai divers. Directorul revistei semnează, *comme d’habitude*, editorialul, evident un mini-reportaj-diatribă, „Bookfest 2012 sau Veniți să-l vedeți pe Cărtărescu” (pag. 1-2), pentru ca în pagina 3 să lanseze o anchetă având drept țintă „POEZIA POSTMODERNA”, programată să atragă răspunsuri ce vor apărea în următoarele apariții ale revistei. Numărul recent adăpostește intervențiile criticului literar Adrian Dinu Rachieru (*Postmodernismul exprimă o «stare de criză»*), ale poetului eseist Florin Dochia (*Suntem dincolo de sfârșit sau în altă parte*), ale publicistului poet și prozator Ion Beldeanu, precum și ale poetului Victor Sterom (*Nu cred că poezia optzecistă este apanajul sau principalul sistem de referință în literatura lirică a timpului nostru*), semnând și un grupaj de poeme intitulat *Fuga*. A.D. Rachieru realizează un Profil al *Un(ui) poet reprimat: Vladimir Beșleagă*, în timp ce Ion Beldeanu – un eseu țintind proza fantastică a lui A.E. Baconsky (*Trimitere spre proza fantastică*). Nelipsit din corpul revistei, Gheorghe Grigurcu emite câteva considerații

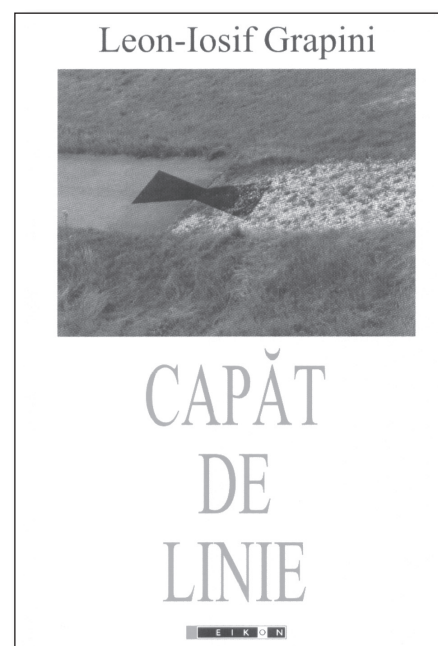
valorice referitor la cartea lui Cornel Regman, *Reflexii și reflexe* (Glumele unui critic), iar Radu Voinescu semnează un eseu-studiu intitulat *Miron Radu Paraschivescu – „literatură și senzație”*. Suplimentul „CLUBUL Cafeneaua literară”, aflat la numărul 74, sub îngrijirea lui Virgil Diaconu, este oferit poezilor Paul Aretzu, Ștefan Doru Dâncuș, Florin Dochia, Adrian Alui Gheorghe, Valeriu Remus Giorgioni și Robert Șerban, autori ai unor consistente și valoroase grupaje de poeme. Lui Ștefan Ion Ghilimescu îi aparține un eseu intitulat *Ion Vinea și eminescienele genii nătânge*, Mioara Bahna semnează două cronici literare inspirate de cărțile Valeriei Manta Tăicuțu (*Laudate Dominum*) și Ovidiu Genaru (*Jurnalul seducătorului*), iar Denisa Popescu o prezintă succint pe Cristina Onofre și „cartea de versuri” a acesteia, *Templarii lucrurilor simple*. Artelor plastice le sunt rezervate pagini semnate de Gheorghe Frangulea (*Artă cu ușa închisă*), Ion Pantilie (*Sculptură și desen la Pitești*) și Daniel Preduț (*Ucenicul modern*). În sfârșit, o inițiativă salutară, pe pagina recto a copertei a doua sunt reproduse impresii legate de propria revistă apărute în alte publicații culturale. Neîndoielnic, plasarea acestei reviste sub semnul AFCN-ului este de bun augur. Drum însoțit înainte!

Mi-a parvenit, cu oarecare dificultate, și numărul 8 al excelenței reviste, grație gestului supra-amical al principalului ei realizator, poetul și eseistul VIRGIL DIACONU, care semnează un amplu text asupra studiului/carte/ „Canonul occidental și Școala epocilor”, datorat universitarului american Harold Bloom. Răspunzând provocării Anchetei, iată genericele extrase conținuturilor, așa cum le-au formulat participanții: *Credem în poezia făcută de poeți* (Ionel Bota), *Textul trebuie să re-devină operă, să iasă din zona nediferențiată, gri a mixturii de genuri și specii* (Remus Giorgioni), *Nu toți poeții valoroși au față postmodernă* (Gheorghe Mocuș), *Sintagma „generația 80” este o*

convenție, discutată, disputată, controversată (Lucian Vasiliu), *Nu cred în poezia postmodernistă. Cred în poezie pur și simplu* (Valeria Manta Tăicuțu), *Postmodernismul nu există* (Octavian Doclin). În suplimentul-axă „Clubul Cafeneaua literară” – pagini cu poeme semnate de nume mari și/sau importante ale poeziei contemporane: Daniel Corbu, Costin Tănăsescu, Cristina Onofre, Adriana Hircă. Sunt prezenți în paginile rubricilor „Lector”, și „Cabinetul de stampe”, cum ne-am obișnuit, Gheorghe Grigurcu, Adrian Dinu Rachieru, Radu Voinescu, Ștefan Ion Ghilimescu, Mioara Bahna, Denisa Popescu. Excelentul prozator Alexandru Jurcan ne oferă darnic două bijuterii la pagina 44, iar la pagina următoare semnează un alt prozator talentat, Alexandru Șerban Bucescu. Pe ultima copertă sunt selectate aprecieri adresate revistei de către Alex Ștefănescu, Florentin Popescu și Florin Dochia.

(V.T.)

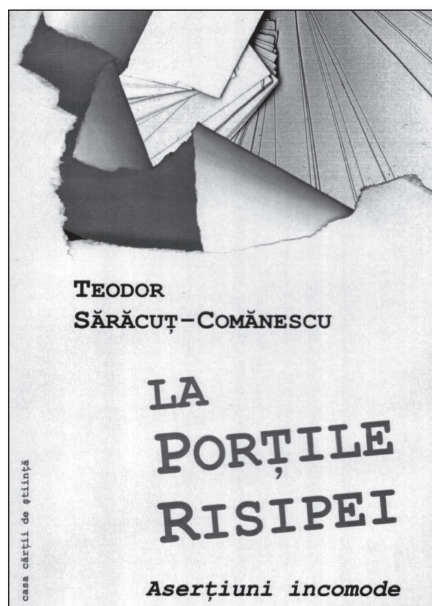
■ Leon-Iosif Grapini, *Capăt de linie* (proze), Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

Aflăm, din introducerea autorului, că în acest volum e vorba de

„proze-continuare”: în urma unor lecturi ce l-au fascinat, a decis să le „continue”. „Cele mai multe dintre ele pot fi catalogate proze fantastice, de altfel, autorii, cărora le-am dedicat «continuările», și operele lor au fost aleși/alese, în principal, spre a răspunde preferințelor și gusturilor mele pentru acest gen de narațiune” (p. 6). Scriitorul clujean mărturisește: „Am căutat ca fiecare *proză-continuare* să aibă un titlu ce se leagă întrucâtva de cel al *originalului*, textul să fie pe cât posibil apropiat ca dimensiune, să păstreze cât mai multe elemente ce țin de limbaj, de atmosferă, de stil, toate acestea, bineînțeles, filtrate prin propria-mi manieră de a scrie. Au rezultat, astfel, zece proze: *Capăt de linie* (vs. *Trenul de noapte*, Ioan Groșan); *Norocoșii* (*Proștii*, Liviu Rebreanu); *Substituirea* (*Ursita*, Pavel Dan); *Concert pentru vioară și... eternitate* (*Concert pentru vioară și orchestră*, Radu Țuculescu); *Șase mii de capete de vite* (*Douăsprezece mii de capete de vite*, Mircea Eliade); *Ziua, în amiaza mare* (*Amiază de vară*, Marin Preda); *Doar trei vise din viața ta* (*Câteva ore din viața ta*, Ioan-Pavel Azap); *Bator* (*Fefelega*, Ion Agârbiceanu); *Între două limanuri* (*Limanul*, V. Voiculescu) și *DEX 306-307* (*Dex 305*, *Mircea Nedelciu*). Scrie Horia Gârbea pe coperta IV: „Volumul de față nu este doar literatură postmodernă, el este și o carte de istorie și critică literară implicită. Dacă romanul anterior al lui Leon-Iosif Grapini mi-a stârnit respectul, dar nu entuziasmul, această culegere le are pe amândouă. Ca urmare, soldat neinstruit fiind, mă voi adresa de-acum autorului cu «mon colonel». Nu e rău, dar până la general, ca să nu spunem mareșal, mai este...”

■ Teodor Sărăcuț-Comănescu, *La porțile risipei - aserțiuni incomode*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012. Scrie autorul: „Cum, adesea, efemerul aduce repede uitarea, am crezut de cuviință că e bine să înmărunchez sub acest titlu o parte din articolele, studiile, eseurile sau simplele «luări de poziție» la atitudinea

unor contemporani, preținși reformatori ai «vremurilor noi». Cele douăzeci de texte publicate în acest volum au apărut, în intervalul 1999-2005, în diferite reviste (*Silvania*, *Origini*, *Caiete Silvane*, *Caiete Silvane*, *Tribuna învățământului și Limba și literatura română*). Spicuim câteva titluri din mozaicul tematic abordat: *Poemul... rostire catacretică?* (despre volumul lui Marcel Lucaciu, *Poemul care a împușcat metafora* - n.n.), *De la „romanul mitic” la „realismul artistic”* (despre romanul *Voievodul albastru*, autor Florin Horvath - n.n.), *„Lumea pe dos” vs. „cercul lumii”* (despre volumul lui Sorin Crișan, *Cercul lumii la D.R. Popescu* - n.n.), *Considerații privind evoluția fabulei, Nevoia de lectură, E vreme colindelor!, Prevenirea unor greșeli în identificarea diatezei, Egoism și altruism – doar două concepțe morale?, Generația nouă, un caz?, Pentru ce sunt condamnați dascălii...?!* Cităm din acest ultim text: „Vrem să le amintim acestor guvernanți, dacă au uitat cumva sau dacă nu știu, că ne pot umili, ne pot sacrifica pe altarul jertfei, ne pot omorî, dar nu ne vor putea învinge, pentru că școala a fost și rămâne singurul fundament (edificiu) esențial al desăvârșirii ființei umane, oricâte sensuri și valori s-ar dărâma în jur” (p. 102). Ei, chiar singurul nu e, mai sunt familia și biserica, dar toate trei, în aceste vremuri „pe dos”, se clatină vizibil, din nefericire, sub loviturile viclene și perseverente ale agenților disoluției.

■ *Sud*, nr. 1 (143), august 2012, revistă editată de Asociația pentru Cultură și Tradiție Istorică „Bolintineanu”, care apare cu sprijinul Primăriei orașului Bolintin Vale, județul Giurgiu. Acest număr stă sub genericul unei comemorări: *Bolintineanu – 140 de ani (1872-2012)*. Din sumar: Vasile Grigorescu, *Provincia* (editorial); Constanța Crudu, *Casa Manolache*; Mihai Dinu, *Un alt Bolintineanu*; Constantin Bărbuță, *Activitatea publicistului Dimitrie Bolintineanu*; Virginia-Maria Pilat, *Dimitrie*

Bolintineanu. Trei texte, semnate de Florentin Popescu, Dumitru Dumitrică și B. Constantin, sunt dedicate memoriei celui care a fost directorul fondator al revistei *Sud*, **Constantin Carbarău (1939-2012)**. „În ultima săptămână din luna martie a.c., în casa părintească din Bolintin Vale, a încetat din viață Constantin Carbarău, filosof, jurnalist de talent și scriitor, activist cultural valoros la nivel local și național. Absolvent al facultății de filozofie, a lucrat din tinerețe în presă, fiindu-i apreciate talentul și curajul civic, apoi la Ministerul Culturii, devenind un promotor remarcabil al relațiilor culturale și al valorilor românești în spațiul afro-asiatic, un fin cunoscător al culturii și civilizației acestor popoare, mărturie fiind cele două cărți publicate despre literatura Africii negre” (B. Constantin). Suntem alături de durerea apropiaților lui Constantin Carbarău, cu atât mai mult cu cât, redactorul-șef al *Caietelor Silvane*, Daniel Săuca, l-a cunoscut și l-a apreciat în mod deosebit. Dumnezeu să-l odihnească!

(D.H.)

La centru, prin nord-vest

Daniel SĂUCA

■ Am finalizat **Tranșee & șantiere** (titlul oare nu ar merita schimbat?). Bat câmpii într-o dimineață frumoasă de iunie, iarăși prea nervos pentru un nou început de săptămână. *FP România* și *Magazin istoric. Gânduri împietrite* (scrise de sute de ori). Revăd (sau cred că revăd) episoade din serialul *Dosarele X*. „Nu încap în doială că ordinea mondială s-a schimbat”... Ne fascinează lucrurile (aparent sau nu) inexplicabile, dar nu suntem capabili să înțelegem (să acceptăm) lucrurile firești, perfect explicabile, măcar din perspectivă umană. Ne fascinează necunoscutul, în timp ce cunoscutul ne plictisește. „Cunoaște-te pe tine însuși” vs. „Antrenează-te pe tine însuși”. Poate. **Iluzia cunoașterii**. În urmă cu mulți ani, *vedeam* episoade din *Dosarele X* fără să îmi treacă prin cap că le voi revedea cândva, și de pe „suport electronic”. De ce m-aș fi gândit atunci la așa ceva? Și de ce mă gândesc acum la așa ceva? Astăzi nu am fumat nicio țigară. E aproape ora 14. Voi rezista o zi fără tutun? Mi-am propus așa ceva? „Nu te încrede în nimeni”; „Adevărul este dincolo de noi”. **False teme domestice. Domesticirea poeziei?** „Curent” în cameră. Afectat. Fenomen explicabil. „Tot cu nimic ai rămas”. Din *FP România* (mai/iunie 2012) aflu lucruri probabil interesante: „Qatarul este cea mai bogată țară din lume, cei 250.000 de cetățeni relaxându-se confortabil pe un venit per capita de peste 400.000 de dolari pe an. Peste un milion și jumătate de muncitori din toată lumea muncesc pentru construcția unor proiecte mamut, în timp ce un grup mai mic de experți arabi sau occidentali se ocupă de funcționarea eficientă a democrației” (p. 9). Funcționarea eficientă a democrației? Oare în/cu ce se măsoară această „eficiență”? La ei. Și la noi. **Propagandă neagră** în *FP*: „Rețeaua al-Qaeda nici măcar nu a căzut la pământ – nu vă gândiți că e pe punctul de a fi făcută KO”. Desigur, nici nu ne-a trecut prin cap așa ceva. Și câteva fraze salutare: „Escaladarea profiturilor prin speculă nu e nici liberală, nici socialistă. (...) Cred că e nevoie de un nou tip de liberalism, la scară ceva mai umană” (Zoe Petre, p. 31). Unii zic că există deja acest liberalism „mai uman”, ca să nu-i spunem socialist. Idei ciudate: „Oferiți-le și românilor plecați la muncă în străinătate stimulente să se întoarcă”. De ce? Mie îmi oferă cineva stimulente să rămân în România? În *Magazin istoric* (nr. 542/ mai 2012) sunt reproduse fragmente din G. Călinescu, „Frica de monumental” din „Gâlceva înțeleptului cu

lumea (...)”: „Dacă românul ar merge în Occident cu hotărârea de a învăța și a imita în înțelesul cel bun, el ar observa că toate marile civilizații occidentale cultivă monumentalul colonial, și nu atât în construcția civilă, cât în aceea destinată cultului și vieții publice”. Abia aștept *monumentalul colonial al căpșunarului român*.

■ Acasă. Zilele trec prea repede (în ciuda truismului ordinar). Duminică după duminică, luni după luni... **Accelerarea neputinței**. „X Files”. „Negocierea sfârșitului lumii”. „Guvernul va fi condus de Agenția pentru Situații de Urgență”. Imposibilitatea construirii unui viitor predictibil (ce frază!).

■ Acasă. CE de fotbal din Polonia și Ucraina. După Polonia – Grecia 1-1 și Rusia – Cehia 4-1, astăzi se joacă în „grupa morții” Olanda – Danemarca și Germania – Portugalia. Aproape de pauză danezii îi conduc, surprinzător, pe olandezi cu 1-0. Bară Robben. „Cât ghinion are acest jucător!”, exclamă, patetic, comentatorul de pe TVR1. Cine știe, ghinionul în fotbal înseamnă să nu marchezi goluri (gol în fotbal nu înseamnă același lucru cu gol în viață ori golul de aer...). „Ce ocazie a avut Danemarca!” Constantă post-modernă: bărbatul & fotbalul; soțul & fotbalul. „Olanda cu ocaziile, Danemarca cu golurile”. Scriu iar întins în pat în timp ce privesc un meci de fotbal – instantanee casnice. **False teme domestice**. Am terminat cartea jurnal și văd că m-am apucat de alta. Iar nu pot să scriu poezie. De fapt, nici nu mi-am propus. Nu am făcut niciun exercițiu serios pentru a scrie noi poeme. Nu mai am nici exercițiul scrierii repede în agendă după ce, de câțiva ani, nu mai sunt (dacă am fost vreodată) jurnalist. „Olandezii continuă să rateze”. În „orașul tancurilor” (Harkov).

■ Nimic nou sub soare. Al. Philippide: „**Literatură țârâită** (...) O caracteristică a vremurilor noastre este, fără îndoială, și epidemia scrisului. Se scrie astăzi foarte mult și foarte ușor. Se scrie fără osteneală, fără zăbavă, fără reculegere. Se scrie. Toată lumea scrie. Omul contemporan este apucat de furia scrisului și a publicisticii (...)” (în „Considerații confortabile”, Ed. Eminescu, 1970, p. 17). Textul inițial a apărut în 1929. Care or fi caracteristicile vremurilor noastre? Epidemia sau pandemia scrisului? Se scrie și astăzi fără osteneală, fără zăbavă, fără reculegere? Putem generaliza? Probabil în cazul furiei cu care se scriu la noi doctoratele, da. Nu sunt cumva și prea multe cărți din astea, „fără osteneală”?...